

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

**ETV loodus- ja keskkonnasaade „Osoon“ 1993-2011:
muutuv formaat, teisenev käsitluslaad**

Bakalaureusetöö

Martin Altraja

Juhendaja: Aune Unt MA

Tartu
2012

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	4
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD.....	6
1.1. „Osooni“ žanriline määratlus.....	6
1.2. Teleajakirjad.....	8
1.3. Infotainment.....	10
1.4. Looduse kujutamine televisioonis.....	11
1.5. Keskkonnateemade kajastamine meedias.....	13
1.6. Eesti elanike keskkonnateadlikkus.....	14
1.7. Loodusajakirjandus Eestis.....	15
1.8. „Osooni“ ajalugu.....	15
1.9. „Osooni“ reiting.....	16
2. UURIMISKÜSIMUSED.....	17
3. UURIMISMEETOD JA VALIM.....	18
3.1. Kodeerimisjuhendi selgitus.....	19
3.2. Valim.....	21
4. TULEMUSED.....	23
4.1. Kontentanalüüsi tulemused.....	23
4.1.1. Loo sisu.....	23
4.1.2. Tonaalsus.....	26
4.1.3. Allikad.....	28
4.1.4. Formaat.....	29
4.2. Semistruktureeritud intervjuude tulemused.....	29
4.2.1. Probleemlugude vähenemise põhjused.....	30
4.2.2. „Osooni“ meelelahutuslikumaks muutumise põhjused.....	33
4.2.3. „Osooni“ formaadi muutuste põhjused.....	34
4.2.4. Muud tähelepanekud semistruktureeritud intervjuudest.....	37
5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	42
5.1. Järeldused.....	42
5.1.1. Probleemlood „Osoonis“.....	42
5.1.2. Meelelahutuslikud lood „Osoonis“.....	43
5.1.3. Allikad „Osoonis“.....	44

5.1.4. „Osooni“ formaat.....	45
5.2. Diskussioon.....	46
5.2.1. Edasised uurimissuunad.....	48
5.2.2. Töö puudused.....	49
KOKKUVÕTE.....	50
SUMMARY.....	52
KASUTATUD KIRJANDUS.....	54
LISAD.....	57
<i>Lisa 1. Kodeerimisjuhend.....</i>	<i>57</i>
<i>Lisa 2. Kodeerimistabel.....</i>	<i>58</i>
<i>Lisa 3. Semistruktureeritud intervjuude transkriptsioonid.....</i>	<i>76</i>
<i>Intervjuu Õie Arusooga.....</i>	<i>76</i>
<i>Intervjuu Tiina Kangroga.....</i>	<i>89</i>
<i>Intervjuu Kristjan Kaljundiga.....</i>	<i>98</i>
<i>Intervjuu Randel Kreitsbergiga.....</i>	<i>102</i>
<i>Intervjuu Rein Maraniga.....</i>	<i>109</i>

Sissejuhatus

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on analüüsida loodus- ja keskkonnateemade käsitlemist Eesti Televisioonis. Eelkõige on uurimise all muutused loodus- ja keskkonnateemade käsitluses. Töö uurimisobjektiks on telesaade „Osoon“, mis on üks vanemaid järjepidevalt Eesti Televisiooni eetris olevaid saateid. Praegu on käsil „Osooni“ 19. hooaeg. Käesolev uurimistöö keskendubki alates 1993. aastast eetris olnud saatesarjas toimunud muutuste uurimisele ning analüüsimisele.

Kuigi saade on 18 aastat eetris olnud, ei ole minule teadaolevalt seda varem uuritud. Juba see fakt pakuks piisavalt põhjust teemast huvitumiseks. Lisaks on „Osoon“ Eesti telemaastikul ainus saade, kus käsitletakse looduse ja keskkonnateemasid. 2010. aastal koostatud Eesti elanike keskkonnateadlikkuse aruande järgi tunneb suurem osa elanikkonnast suurt huvi keskkonna-alase info vastu. Sama uuringu järgi on ülekaalukalt olulisim keskkonnateabe allikas televisioon ning saade „Osoon“. Seega võib öelda, et teema on suurele osale ühiskonnast huvipakkuv.

Uurimuse eesmärgiks on analüüsida 18 aasta jooksul toimunud muutusi „Osoonis“. Lähema vaatluse all on „Osooni“ lugude sisu, allikad ja formaat ning nende muutumine aja jooksul. Olen püüdnud esmalt üles leida saates toimunud muutused ning hiljem neid muutusi seletada ja neile saate tegijatega läbi viidud intervjuudest põhjuseid leida.

Töö on jaotatud neljaks suuremaks peatükiks: teoreetilised ja empiirilised lähtekohad, uurimismeetod ja valim, tulemused ning järeldused ja diskussioon. Sellele järgneb kasutatud kirjanduse loetelu ning lisad.

Teooria osas on põgusalt käsitletud „Osooni“ žanrilist paigutumist, teleajakirju, *infotainmenti* mõistet ning loodusajakirjandust Eestis ja mujal maailmas.

Teooria peatükile järgneb ülevaade uurimisküsimustest ning töös kasutatud meetoditest ja valimist. Meetoditena kasutan kvantitatiivset kontentanalüüsi ja semistruktureeritud intervjuude analüüsi. Valimisse kuulub 28 saadet, analüüsiühikuks on saates sisalduv lugu.

Analüüsitavaid lugusid oli kokku 60. Intervjuud viisin läbi olulisemate saate tegijatega, intervjueeritavaid oli viis.

Tulemuste osas on esitatud kontentanalüüsi käigus ilmnenuid muutused „Osooni“ sisus ja vormis, seejärel olen üritanud semistruktureeritud intervjuude põhjal kontentanalüüsiga leitud tulemuste põhjuseid leida. Tulemuste peatükk on jagatud temaatilisteks alapeatükkideks, et töö oleks paremini jälgitav.

Tulemuste peatükile järgneb järelduste ja diskussiooni osa, kus olen püüdnud saadud tulemusi tõlgendada ja seletada. Diskussiooni osas on kirjas ka kriitika tehtud tööle. Töö lõppeb kokkuvõttega, millele järgneb kasutatud kirjanduse loetelu ning lisad. Lisade hulgas on kodeerimisjuhend, kodeerimistabel ning intervjuude transkriptsioonid.

Seoses töö valmimisega soovin tänada oma juhendajat Aune Unti ning intervjueeritud „Osooni“ tegijaid Õie Arusood, Tiina Kangrot, Randel Kreitsbergi, Kristjan Kaljundit ning Rein Maranit.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Avalik-õiguslik ringhääling peab lisaks kultuuri säilitamisele ja uudiste edastamisele tegelema ka ühiskonna harimise ja arendamisega. See üld-euroopalik arusaam kehtib pea kõikides Euroopa avalik-õiguslikes ringhäälingutes. Kuna avalik-õiguslik ringhääling on kõikideni jõudev massimeedium, on selle põhiolemuseks kodanikke valgustada ja harida ning lahutada nende meelt (Nissen 2006). ETV-s vastutab haridussaadete tootmise eest haridustoimetuse. Et vaatajaid juurde meelitada, on haridussaadete tootjad võtnud omaks uue programmistiili ning lõiminud haridusliku materjali meelelahutuslikuga. Niisugust suundumust on haridusliku meedia valdkonnas täheldatud erinevates avalik-õiguslikes ringhäälingutes üle terve Euroopa (Nissen 2006).

Koos ERR-i loomisega 2007. aastal hakkas ETV-s kehtima uus struktuur, milles ühe eraldi üksusena toimib haridus-, teadus- ja keskkonnasaadete toimetuse. Haridus-, teadus- ja keskkonnasaadete toimetuse toodangus on „Osoon“ üks kõige keskem ja ka väärtustatum saatesari.

Järgnevalt kirjeldan mõningaid mõisteid ja termineid, mis „Osooniga“ kokku sobivad. Kõigepealt kirjutan sellest, mis žanri alla „Osoon“ võiks kuuluda. Kuna „Osoon“ on vormilt teleajakiri, siis kirjeldan töös ka teleajakirja, *feature* ja saatejuhi mõistet, kuna kõik need mõisted on „Osooniga“ seotud. Seejärel tuleb juttu *infotainment*’ist kui „Osooni“ sisu edasi andmise vormist. Eraldi alapeatükid on looduse kujutamisest televisioonis ja keskkonnateemade kajastamisest meedias. Seejärel olen kirjeldanud uuringut Eesti elanike keskkonnateadlikkusest ning eraldi peatükk on ka loodusajakirjandusest Eestis. Teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade peatükk lõppeb „Osooni“ reitingu ja ajaloo tutvustamisega.

1.1. „Osooni“ žanriline määratlus

„Osoon“ on ETV eetris olnud alati programmi tippajal, kas kell 19.30 või 20.00. Raivo Suni kirjeldab oma magistritöös *prime-time*’i ehk tippaja programmi kui saatepäeva perioodi, mil televisiooni vaadatakse kõige enam ning tema hinnangul kestab see Eestis õhtuti kella 18-st 23-ni. Seetõttu on tegu ka ajaga, mil kanalid üksteisega auditooriumi pärast võitlust peavad.

Ka programmidirektorid pööravad enim tähelepanu just *prime-time*'ile ning seetõttu peegeldavad sellel ajal eetris olevad saated kanali/organisatsiooni iseloomu ja taotlusi (Suni 2001).

Kõige värskema Eesti Rahvusringhäälingu arengukava järgi iseloomustatakse ETV põhikanalit (ETV1) kui eestikeelset üldhuviprogrammi, mille eesmärk on vahendada Eesti avalikkuse ja riigi jaoks olulisi ja mõjukaid sündmusi - uudistesaadeteid ja kvaliteetset omamaist teletoodangut. Programmi peamine eesmärk on olla ühiskonnale oluliste arutelude keskpunkt ja algataja. ETV1 eristab teistest Eesti teleprogrammidest suur omasaadete maht ning programmi informatiivne, hariv ja sotsiaalne suunitlus (Eesti rahvusringhäälingu... 2012: 6).

ETV1 esitab kõrgendatud nõuded ajakirjanduslike saadete sisule. Pakutavad saated peavad olema korralikult vormistatud, nende eesmärgid, vahendid ja võimalused põhjalikult kaalutud, ettevalmistusprotsess põhjalik. Oma mõju hoidmiseks ja suurendamiseks ühiskonnas peab ETV1 kontaktide arv olema vähemalt 700 000 vaatajat nädalas ning osakaal 14-15 protsenti vaatamisajast (*ibid*).

Televisiooni üks tunnuseid on see, et telesaadete žanrid on kergesti äratuntavad. John Ellis näiteks on määratlenud kaheksa erinevat teležanrit: uudis, dokumentaal, sport, telemagasin, vestlussaade, seebiooper, situatsioonikomöödia ja fiktsioon (Ellis 2000). Samas on palju nii-öelda segasaateid, milles segunevad ja põimuvad erinevad žanrid. Ellis käsitleb teleprogrammi sidusa väljana, milles erinevatel žanritel on erinevad funktsioonid. Tema käsitluses on uudis teležanrite ahelas esimene, esitades sündmusest või probleemist lühikese, informatiivse ülevaate, andes seeläbi materjali teistele teležanritele, kus kasutatakse teistsuguseid, üldjuhul pikemaid aga ka teistsuguse fookusega selgitusi ning teistsugust edastust. Sündmuse põhjuste ja tagajärgede põhjalikum analüüs jääb pikema loo (olemuslugu, intervjuu) ja teistsuguse vormiga saate (ajakiri, nädalakommentaari) aineks (Ellis 2000; vt ka Aeltermann 2011: 14).

Praegune Osooni saade on vormilt ajakirja tüüpi saade, mis koosneb peamiselt just olemuslugudest ehk *featuredest*. *Feature* ehk olemuslugu on teisisõnu pikem kirjutis elust ja inimestest; teda kannavad eeskätt tegelaste teod ja sõnad; temas peab olema *story* ja samas peab ta edastama fakte. *Feature* on intervjuude, olukirjelduste, juhtumiste süntees. Olemusloo

peamine eesmärk on meelelahutus, kuid see ei tähenda, et tal ei oleks informeerivaid funktsioone. (Pullerits 1997:79)

Kuigi „Osoon“ ei ole uudistesaaade, kehtivad vähemalt mingilgi määral ka „Osooni“ juures uudisväärtuse kriteeriumid. Denis McQuaili järgi on peamisteks uudisväärtuse kriteeriumiteks Lääne meedias sündmuse ulatus, lähedus, selgus, värskus, relevantsus, kooskõla, personifitseeritus, negatiivsus, olulisus ning dramaatilisus ja aktiivne tegevus (McQuail 2000:306). Need kriteeriumid on eriti olulised „Osooni“ probleemlugude juures, aga ka muutübilistes, pehmema koega lugudes. Tiit Hennoste toob oma käsiraamatus välja seitse uudisväärtuse põhikriteeriumi, millest mõned kattuvad McQuaili uudisväärtustega. Hennoste järgi on seitse uudisväärtuse põhikriteeriumi mõjukus, ebatavalisus, prominentsus, konfliktus, lähedus, värskus ning aktuaalsus (Hennoste 2008: 30).

Dokumentalistika ja üldisem huvi faktidele põhineva programmi järele täidab kindla koha telemaailmas. Dokumentaalil on mitmeid uudisega sarnaseid tunnuseid, eelkõige tehnilised võtted ja sellest tulenev materjali omapära – filmitakse tegelikke objekte ja sündmusi. Ja teisalt – dokumentaalil on enamasti jälgitav narratiiv nagu fiktsiooniski, kuid dokumentaali narratiivil puudub sageli selge ja rõhutatud lõpp. Dokumentaalil näeb seda, mis tegelikult juhtus, sündmused ei ole paeluva loo saamise eesmärgil kaamera ees lavastatud. (Ellis 2000: 114-116).

Teledokumentaal on enamasti erinevaid töövõtteid ja žanrilisi laade kombineeriv ja siduv vähem või rohkem ajakirjanduslik formaat. Teles kasutatakse ja kohandatakse dokumetaali mõistet nii teleajakirja loo kui ka filmi määratlemiseks. Kombineeritud ehk ajakirjanduslikus dokumentaalil üritatakse luua seletav või uuriv struktuur, mis toetub kogutud tõendustele, tegevuste vaatlustele, pealtnägijate tunnistustele ja ekspertide kommentaaridele. (Unt 2003: 50)

1.2 Teleajakirjad

Ajakirjaformaate kujunemine televisioonis 1960ndatel aastatel oli otseselt seotud reklaami survega, ahvatleva võimalusega panna saatelõikude vahele reklaami. Ajakirjade laia levikut

edendas reklaamijate väide, et 30 või 60-minutiline dokumentaalfilm pole auditooriumile atraktiivne. Pikk dokumentaal keskendus ühele vaidlusalusele teemale või probleemile. Sageli oli tegemist uuriva ajakirjandusega, kus reporter seadis vastamisi konflikti osapooli, pinnis seaduserikkujaid, eksperte, tunnistajaid. Vaatajalt nõuab pikk dokumentaal mõistagi pikemaajalist tähelepanu ja suuremat süvenemist kui lühilugu, kus ajadiktaat iseenesest tingib pealiskaudsema probleemikäsitlemise. Standardne ajakiri on üles ehitatud ümber saatejuhi, kes juhatab lõigud sisse ja teeb üleminekud ühelt lõigult teisele. Saatejuht võib olla lõigu autor, korrespondent sündmuspaigalt, intervjuuerija ja esineda ekraanil reporterina. Saate jutuaines on sageli vaieldav või avalikustav, kuid et lõigud on varem salvestatud, on teemale lähenemine tunnuslik pigem olemusloole kui tõsisele uudisloole. Siit nähtub ka ilmne seotus meelelahutustööstusega. Ajakirja formaat sobitus sporti, meelelahutusse, kuid ka publitsistikasse, tegelikkust käsitlevatesse saadetes (Unt 2003: 32).

Teleajakirjad tekkisid televisiooni algusaastatel andes võimaluse kombineerida meelelahutust ja informatsiooni pakkumist, Ellise väitel tekkisid teleajakirjad seguna dokumentaalist ja vestlussaadetest. Teleajakirjad on ka ise mitmeid traditsioonilisi dokumentaali vorme mõjutanud (Ellis 2000: 111-112).

Teleajakirju on oma magistritöös iseloomustanud/kirjeldanud Aune Unt: ajakirjanduslikke saateid seob sarjaks harilikult kontseptuaalne seos, mis väljendub mõnikord ka saate pealkirjas. Igas üksikus saates on erinevad tegelased, olukorrad, teemad. Sari on jätkuv, st osast osasse korduv struktuur. Sari võib koondada erinevate autorite saateid või olla ühe ajakirjaniku ja/või grupi looming.

Ajakiri on lõikudest koosneva telesaate formaat, milles saate iga lõik on omaette terviklik lugu inimesest, sündmusest, probleemist, vaidlusalusest küsimusest. Saate moodustavadki tervikuks sidumata lõigud, igaüks jutustab iseseisva loo. Nii nagu trükimeedias, on ka televisioonis üldhuviajakirju ja üht valdkonda (majandust, poliitikat, tervist) käsitlevaid väljaandeid, kus lood on omavahel rohkem või vähem seotud. Ajakiri võib sisaldada ka kommentaare. Publitsistlik, kohalikke probleeme käsitlev ajakiri on sageli heterogeenne segu vaidlusaluste sündmuste esitusest, huvilugudest ja kommentaaridest.

Ajakirja lõik (lugu) on olemuselt lühidokumentaal, vorm uudisloo ja dokumentaalfilmi vahepeal. Uudisloost erineb ajakirja lugu (feature, olemuslugu, filmiessee) sügavuse, uurimuslikkuse ja lõpetatuse poolest. Enamasti püütakse saates ühendada pildiajakirja välimus ja ajakirjanduslik õhkkond: ajakirja eesmärk on meelt lahutada ja infot pakkuda. Sageli kritiseeritakse ajakirju pealiskaudsuse pärast, ent ekraanil on ka tõsiseid, valdkonda pädevalt uurivaid ajakirja-tüüpi saateid. (Unt 2003: 50-51)

Mõiste „formaad“ kasutus on teleprogrammi kontekstis viimase paarikümne aasta jooksul palju muutunud. Üldiselt mõistetakse formaadi all üksiksaate üldist vormi. Undi sõnul hõlmab saate formaat saate vormi ja kujundust, saate stiili ja ülesehitust, kuid mitte saate ainestikku (sisu). Formaad on saate koostisosade vorm, ulatus ja paigutus saate raamistiku piires. (Unt 2003: 44). Seesuguse mõistekasutuse kõrval on nüüdseks üha enam levimas formaadi mõiste kasutamine eelkõige kindla struktuuriga programmi, sageli hankena sisseostetud programmi määratlemiseks. Näiteks telemängude formaadina levimine ja ostmine, kus isegi saatejuhi tüüp ja riietus on nõ formaadi poolt ette kirjutatud.

Teleajakirjadel on enamasti ka saatejuht, kes juhivad saadet, on saate „nägu“ ja kes Aune Undi sõnul mõjutab oma olemusega saate stiili ning atmosfääri. Seega omab saatejuhi karisma vaatajate kogumisel suurt rolli. Saate kvaliteet põhineb paljuski just saatejuhi dünaamilisusel, kompetentsusel ning personaalsetel omadustel. Vaatajate jaoks seondub saade sageli just saate tunnusega (Unt 2003: 54).

Saatejuhid on inimesed, kes tervitavad vaatajat saate algul, aitavad üleminekuid erinevate lugude vahel sujuvamaks muuta ning lõpus jätavad vaatajaga hüvasti. Saatejuhi isiksus võib olla oluline põhjus miks mõnda saadet vaadata või mitte. Enamikel saadetel televisioonis on saatejuht. Paljusid *infotainment*-saateid juhivad tuntud inimesed, ilma kellela oleks saade tunduvalt nõrgem (Bonner 2003: 66-67).

1.3. *Infotainment*

Frances Bonner on väitnud, et televisiooni eesmärk on tänapäeval eelkõige meelt lahutada ja kui informatsiooni on võimalik pakkuda meelelahutuslikus võtmes, siis seda parem. Kui

varem olid televisiooni peamisteks väärtusteks BBC esimese peadirektori John Reithi kehtestatud harimine, informeerimine ja meelelahutus, siis nüüdseks on hariv funktsioon briti televisioonist kadunud ja informatsiooni jagamine on segunenud meelelahutusega. Põhja-Euroopas ja Ameerika Ühendriikides tähendab *infotainment* saateid, kus käsitletakse päevakajalisi sündmusi, Suurbritannias ja Austraalias ei ole *infotainment* seotud uudistega ning tähendab pigem lihtsalt elustiilisaateid. *Infotainment*-saadetes tehakse informatsioon vastuvõetavaks visuaalsete kujundite, trikkide ja huvitava saatejuhiga (Bonner 2003: 22-24).

Infotainment-tüüpi saated võivad olla ainsaks uudisteallikaks inimesele, kes ei vaata traditsioonilisi uudiseid. Seetõttu võivad *infotainment*-tüüpi saated vähendada vahet teadmistes pidevalt traditsioonilisi uudiseid jälgivate ja ainult *infotainment*-saadetest infot saavate inimeste vahel. Meelelahutus on aga *infotainment*-saadetes peamine, sellistest saadetest informatsiooni saamist nähakse kui lisandväärtust, mis meelelahutusega kaasneb (Cao 2008).

Daya Kishan Thussu (2007) kirjeldab globaalset *infotainmenti* kui USA stiilis reitingutest sõltuvat ajakirjandust, mille peamiseks eesmärgiks on põnev ja vähest keskendumist nõudev „pehme“ uudis, jättes kõrvale tõsised ja tegelikult tähelepanu vajavad teemad, nagu poliitika või ühiskonnaprobleemid. Kuigi ta valdavalt kritiseerib *infotainmenti* osakaalu suurenemist maailma teleuudistes, möönab ta siiski, et *infotainmentil* võib olla ka positiivseid aspekte. Mitmekülgse sisuga „hea *infotainment*“ võib jõuda rohkemate inimesteni, kui tavalised uudised (Thussu 2007).

1.4. Looduse kujutamine televisioonis

Looduspõhine sisu on pikka aega olnud televisiooni üks olulisemaid osasid. Loodusfilmide tööstus on praegu kogemas suurt populaarsuse tõusu telekanalite arvu kasvamise, kõrglahutuse ja 3D-tehnoloogia kasutuselevõtu ja tootmise odavnemise tõttu. Näiteks telekanal Animal Planet jõuab 250 miljoni inimeseni 170s riigis. BBC sarja „Sinine planeet“ („*Blue Planet*“, aastast 2001) näidati 150 riigis ja see teenis 40 miljonit inglise naela kasumit. Selle järeltulija, „Planeet Maa“ kogus Ameerika Ühendriikides üle 65 miljoni vaataja ning film „Pingviinide marss“ (2005. aastast) teenis kinodes kasumit 127 miljonit dollarit (Jepson

et al 2011).

Loodusfilm kui žanr sai populaarseks tänu Disneyle, mille dokumentaalfilmide sari „Tõsielu seiklused“ („*True-Life Adventures*“) sai alguse filmiga „Hülgesaar“ („*Seal Island*“) 1948. aastal ja lõppes 1960. aastal. Gregg Mitman on väitnud, et „Tõsielu seiklused“ kujutasid fantaasiamaailma, kus rikkumatu loodus oli kaugel moodsast kommertslikust Ameerikast. Disney nägi kõvasti vaeva rõhutamaks, et neis filmides kirjutas loodus ise stsenaariumi; filmides sisalduv emotsioon ja draama olid tõelised (Mitman 1999, Rijsdijk 2010: 366 kaudu).

Disney „Tõsielu seikluste“ loodusfilmide üks põhilisi jooni oli kogu looduse antropomorfiseerimine. Inimeste ja ühiskonna sotsiaalne struktuur, inimeste mured ja väärtused olid toodud loodusmaailma. Disney suurendas looduse antropomorfiseeritust veelgi luues loomadest „staare“ ja pannes neile nimesid, nagu näiteks teismeline saarmas Flash (1965) või orav Perri (1957). Keskseks põhimõtteks oli kujutada loomi kui emotsionaalseid tegelasi selgelt eristatavate iseloomuomadustega (King 1996, Pierson 2005: 702 kaudu).

Seesugune kalduvus kujutada loomi kui karaktereid on olemas ka Discovery kanali loodussaadetes. Näiteks saate „Metsik avastus“ („*Wild Discovery*“) ühes episoodis (eetris 26. juulil 1998) kirjeldas jutustaja paaviane selliste hinnanguliste sõnadega nagu kurjategijad ja kerjused. Saate jutustaja rääkis paavianide sotsiaalsetest, majanduslikest ja keskkondlikest probleemidest ühes Keenia rahvusparkis (Pierson 2005: 703).

Kui Disney aegsed filmid kujutasid loodust kui süütut ja inimsivilisatsioonist puutumata, siis tänapäevased loodusfilmid nagu BBC sari „Planeet Maa“ („*Planet Earth*“) toovad esile ka tsivilisatsiooni ja inimeste mõju loodusele. Inimesi ei kujutata mitte ainult ohuna loomadele vaid ohuna erinevatele elupaikadele ja seeläbi tervele planeedile. Inimesi kujutatakse sarjas kui negatiivsete muutuste põhjustajatena (Woodson 2010).

Loodusest rääkivad dokumentaalfilmid esitavad sageli elupaiku, mis on inimesest puutumata ja rõhutavad vajadust selliste keskkondade säilimiseks. Paljud sellised saated rõhutavad ka vajadust looduskeskkondade kaitsmiseks praeguste põlvkondade poolt. Avardades keskkonna-alaseid teadmisi annavad nad edasi, kuidas kohalikud teod võivad mõjutada kaugeid looduskeskkondi (Holbert et al 2003:2).

Laialt levinud arvamus on, et loodusest rääkivad filmid aitavad suurendada teadlikkust loodusest ja toetavad loodushoidu. Selle väite tõestuseks on tegelikult vähe materjali. Bousé on väitnud, et loodusfilmid võivad inimest loodusest hoopis võõrandada, vähendada sügavat pühendumist loodusele ning luua ebarealistlikke ootusi sellest, mida võib looduses olles kogeda. Tema peamine argument on, et loodusfilmid ei kujuta reaalsust, vaid on saanud meisterlikuks reaalsena näimises. Loodusfilm kui žanr ei kujuta loodust tema sõnul sellisena, nagu see tegelikult on, vaid sellisena, nagu meediatööstus soovib seda näha (Bousé 2000, Jepson et al 2011: 1352 kaudu).

1.5. Keskkonnateemade kajastamine meedias

Erinevad uuringud on näidanud, et ajakirjanikud kipuvad kajastama dramaatilisi keskkonnasündmusi ning sageli selliseid, millel on negatiivsed tagajärjed. Lood erinevatest riskidest keskkonnapoliitikas või konkreetsed individuaalsed keskkonnakäitumised saavad märgatavalt vähem kõlapinda (Holbert et al 2003:1).

Mitmed uuringud näitavad, et suuri keskkonnasündmusi ei kajastata piisava teadusliku täpsusega, et ohu ulatust täpselt mõista, mistõttu mõned teadlased järeldavad, et keskkonnaprobleemide kajastamine televisioonis on rohkem mõjutatud loo põnevusest kui loos sisalduvast ohust (Shanahan et al 1997, Holbert et al 2003 kaudu).

2009. aastal Ameerika Ühendriikides läbi viidud teadustöös uuriti, kuidas uudised keskkonnaprobleemidest inimesteni jõuavad. Kolmandik vastanutest jälgis „mõnikord“ või „alati“ keskkonnaprobleemidest rääkivaid uudiseid televisioonist, samas kui kohalikust ajalehest lugedes huvitusid keskkonnaprobleemidest „mõnikord“ või „alati“ ainult pooled uuringus osalenuist (Riffe & Hrach 2009). Selle uuringu järgi on televisioon suurema hulga inimesteni jõudmiseks parem meedium kui ajaleht.

1.6. Eesti elanike keskkonnateadlikkus

Eesti elanike keskkonnateadlikkuse aruande järgi tõsteti elanikkonnas suurima keskkonnaprobleemina Eestis ja kogu maailmas esile saastumist, eelkõige seoses prügi ja jäätmemajanduse korraldusega. Maailma mastaabis oli olulisel kohal ka kliima soojenemine ja kasvuhoonegaaside mõju, mida Eesti puhul nii laialdaselt ohuks ei peetud (Eesti elanike... 2010: 5).

Nagu 2008. aastal, nii ka 2010. aastal pidasid peaaegu kõik elanikud (91 protsenti 2008. aastal, 89 protsenti 2010. aastal) ennast üpris keskkonnateadlikeks (sh mõlemal korral 22 protsenti koguni väga). Kaaskodanike keskkonnateadlikkust peeti pigem madalaks (48 protsenti pigem + üldse mitte keskkonnateadlikud 2010. aastal). Võrreldes 2008. aastaga on arvamus teistest eestimaalastest siiski pisut paranenud (56 protsenti pigem + üldse mitte keskkonnateadlikud 2008. aastal) (*ibid*).

Suurem osa elanikkonnast tunneb võrdselt suurt huvi keskkonna-alase info vastu nii kogu Eesti mastaabis ja ka oma kodukoha kohta (61 protsenti huvitab väga + pigem). Huvi muu maailma keskkonnaolude vastu on mõnevõrra madalam, eriti mis puutub Euroopa liidu riikidesse (*ibid*).

Keskkonna-alaseid teadmisi on saanud meediast ja muudest laiemale elanikkonnale suunatud allikatest peaaegu kõik vastajad (97 protsenti). Kõige sagedamini mainiti keskkonnateabe allikana televisiooni (81 protsenti), mille puhul ülekaalukalt juhtis saadete pingerida „Osoon“ (40 protsenti) (*ibid*: 6).

Kolme keskkonnavaaldkonnas kõige autoriteetsema isikutena oli mainitud erakonna Eestimaa Rohelised üks juhtfigure Marek Strandberg (7 protsenti vastanutest), tuntud kalamees ja „Osooni“ saatejuht Vladislav Koržets (7 protsenti) ning tuntud loodusemees Fred Jüssi (6 protsenti) (*ibid*).

1.7. Loodusajakirjandus Eestis

Loodusajakirjandus Eestis on arenenud peamiselt ajakirja tasandil, milles on Eestis üsna pikad traditsioonid. Esimene eestikeelne loodusteemaline ajakiri „Loodus“ ilmus aastatel 1922–1924. Eesti vanim tänini ilmuv loodusteemaline ajakiri „Eesti Loodus“ ilmus esmakordselt 1933. aastal. Aastatel 1942–1957 ajakirja ei ilmunud, kuid 1958. aastast tänapäevani on „Eesti Loodus“ taas ilmunud (Kolmveerand... 2008). Pärast taasiseseisvumist on loodusteemalisi ajakirju ka juurde tulnud, näiteks 1997. aastal „Loodus“, mis 2007. aastast hakkas kandma nime „Loodusesõber“. Vähem on loodusteemasid 1967. aastast ilmuvas üldpopulaarteaduslikus ajakirjas „Horisont“. Metsandusega seotud uudiseid kajastab „Eesti Mets“. 2001. aastal loodi MTÜ Loodusajakiri, mis hakkas välja andma „Eesti Loodust“, „Loodust“, „Horisonti“ ja „Eesti Metsa“ (Muutuv... 2002). Alates 2007. aastast ilmus Eestis populaarteaduslik ajakiri „Tarkade Klubi“, mis ühines 2011. aastal teise populaarteadusliku ajakirjaga „Imeline Teadus“. Alates oktoobrist 2011 ilmub eesti keeles National Geographic. Ajalehtedest on loodus- ja keskkonnauudistele rohkem suunatud Maaleht. Keskkonna- ja taaskasutusteemadel pakub informatsiooni portaal bioneer.ee. Neljapäeviti kell 10 on raadio Kuku eetris saade „Loodusajakiri“, kus peamiselt tutvustatakse erinevate loodusajakirjade sisu.

1.8. „Osooni“ ajalugu

20. märtsil 1993 läks eetrisse „Osooni“ eelkäija, saade nimega „Säästlik areng“, mille toimetajaks oli hilisem „Osooni“ toimetaja Õie Arusoo. Enne seda ei olnud Eesti telemaastikul eraldi looduse- või keskkonnasaadet. Üsna populaarsed on olnud loodusfilmid, eelkõige Rein Marani looming. Enne „Osooni“ oli looduse- ja keskkonnateemasid käsitletud peamiselt lastesaadetes. Esimene saade „Osooni“ nime all eetrisse 18. oktoobril 1993. Esimesed saated olid ühe teema saated, terves saates oli ühel konkreetsel teemal üks pikk lugu, mõnikord ka kaks lugu. 2001. aasta sügisest läks „Osoon“ üle ajakirja-tüüpi saatele, sellest ajast peale on saates 2-3 eriteemalist lugu. Pikka aega ei olnud „Osooni“ saatejuhti ning teemad olid saates ühendatud ekraanigraafika abil. Esimene saatejuhiga „Osoon“ oli eetris 2007. aasta 10. septembril. Sellest ajast peale on saatejuhiks olnud Vladislav Koržets.

Saade on eetris kord nädalas, esmaspäeviti kell 20.05. „Osooni“ eetriaeg on 18 aasta jooksul muutunud vähe, enamasti ongi saade eetris olnud esmaspäeviti kell 20, vahepeal oli „Osoon“ eetris kolmapäeviti kell 19.30.

Saate pikkus oli saate algusaegadel umbes 20 minutit, praegusel ajal on saate pikkus 25-28 minutit.

Autoreid, kes „Osooni“ jaoks lugusid teevad, on aastate jooksul olnud väga palju. Saate esimestest päevadest tänaseni on saate toimetajaks Õie Arusoo. Üheks saate loojaks ja toimetajaks Arusoo kõrval oli ka Tiina Kangro, kes oli „Osooniga“ seotud 1998. aastani. 1993-1995 oli toimetaja teistele lisaks veel Ülle Puusep, 1997-1998 oli üheks toimetajaks Valli Voor. Alates 1999. aastast on Õie Arusoo ainus „Osooni“ toimetaja.

„Osoonil“ on olemas kanalid ka sotsiaalmeedias. Twitteri-leheküljel on uudisvoo jälgijaid 64, Facebooki lehel ligi 300 inimest (mai 2012 andmetel).

1.9. „Osooni“ reiting

„Osooni“ reiting oli algusaegadel väga kõrge, näiteks 1997. aasta novembris oli see keskmiselt 18,4 protsenti. Nii suurt populaarsust saab kindlasti põhjendada sellega, et eratelekanalite programm ei olnud siis veel nii tugev kui praegu. Sajandivahetuse paiku ja enne esimest formaadi muutust 2001. aasta sügisel kõikus saate keskmine reiting 12 ja 7 protsendi vahel. Alates 2001. aasta sügisest hakkas „Osooni“ eetris olema kolmapäeviti kell 19.30. Selle muutuse järel oli keskmine reiting nelja ja seitsme protsendi vahel. Reitingu languse põhjuseks oli eelkõige tugevnenud erakanalite programm (Kanal 2-s oli samal ajal populaarne sari „Kodus ja Vöörsil“, TV3-s päevakajaline *infotainment*-saade „A4“).

Alates 2003. aastast muutus reitingu uurimise metodoloogia, seega ei saa omavahel võrrelda sellele eelnevaid ja järgnevaid reitinguid. Viimastel aastatel on „Osooni“ reiting tõusnud, 2006. aasta novembris näiteks oli see keskmiselt viis protsenti, 2012. aasta märtsis 7,5 protsenti.

2. Uurimisküsimused

„Osooni“ kui Eesti loodusajakirjanduse lipulaeva näitel on võimalik uurida, kuidas looduse- ja keskkonna alane info inimesteni jõuab, mis iseloomuga see info üldse on, mis meetodeid saade inimesteni jõudmiseks kasutab ning mis meetodeid on kasutatud varem. Selle tööga on loodetavasti võimalik muuhulgas välja selgitada, kuivõrd olulised on lugudes eri aegadel olnud klassikalised uudisväärtused (näiteks konfliktus probleemlugude juures). Käesoleva töö eesmärgiks on uurida muutusi saatesarjas „Osoon“, üritada need muutused välja tuua ning hiljem neile muutustele põhjuseid leida. Selleks püstitasin järgmised uurimisküsimused:

1. Kui palju on uurivaid probleemlugusid?
 - 1.1. Kuidas on nende osakaal aja jooksul muutunud?
 - 1.2. Mis on muutuste põhjusteks?
2. Kui palju on meelelahutuslikke lugusid?
 - 2.1. Kuidas on nende osakaal aja jooksul muutunud?
 - 2.2. Mis on muutuste põhjusteks?
3. Kuidas on kõneisikute arv muutunud?
4. Kuidas on saate formaat muutunud?
 - 4.1. Missugust mõju saate sisule on formaadi muutus avaldanud?

3. Uurimismeetod ja valim

Meetodina kasutan antud bakalaureusetöös kontentanalüüsi ja semistruktureeritud intervjuusid erinevate saate tegijatega. Analüüs põhineb Eesti Televisiooni saatesarjal „Osoon“. Kõigepealt vaatasin ma „Osooni“ saateid (kokku 28) ning täitsin vaatamise käigus kodeerimistabelit.

Kvantitatiivne kontentanalüüs võimaldab paika panna uurimistöö raamid, mille järgi hiljem saab valikut kitsendada ja huvipakkuvaid elemente põhjalikumalt uurida. Traditsiooniline kontent- ehk sisuanalüüs on „kõige esimene, kõige olulisem ja endiselt kõige laialdasemalt kasutatav meediaalane uurimismeetod“ (McQuail 2000: 293). Kontentanalüüs põhineb kahel peamisel eeldusel: seos välise objekti ja selle tekstilise esindatuse vahel peab olema küllalt selge ja ühemõtteline ning valitud kategooriate esinemissagedus väljendab tekstis domineerivat tähendust objektiivselt. Kontentanalüüsi peetakse usaldusväärseks ja uurijast sõltumatuks. See meetod annab statistilise tulemuse, mis kehtib märksa laiemal meediareaalsuse kohta kui vaadeldud tekstikogum. Seda kasutatakse erineval eesmärgil, kui eelkõige meedia sisu võrdlemiseks teatud tunnuste esinemissagedusega sotsiaalses reaalsuses (McQuail 2000: 293).

Kontentanalüüsil on aga ka mitmeid puudusi ja ohte. Kategooriate konstrueerimine enne nende kasutamist sisaldab ohtu, et uurija pigem surub peale oma väärtuste süsteemi, kui tuletab selle sisust. Iga kategooriate süsteem on selektiivne ja uuringu tulemust potentsiaalselt moonutav. Uuringutulemus põhineb sellisel sisu tõlgendamise viisil, mida ükski lugeja loomulikus olukorras kunagi ei teeks (McQuail 2000: 294).

Semistruktureeritud intervjuude eesmärk oli leida põhjus saatesarjas toimunud sisulistele ja vormilistele muutustele. Intervjuude valimisse kuulub viis inimest: Saatesarja looja ja kunagine toimetaja Tiina Kangro, saate praegune toimetaja Õie Arusoo, kunagine saate režissöör ja autor Rein Maran ning kaks praegust autorit Randel Kreitsberg ja Kristjan Kaljund.

Intervjueeritavad väljendavad semistruktureeritud intervjuudes oma vaateid avatumalt kui standardiseeritud intervjuudes või ankeetküsitluses. Samas võimaldavad semistruktureeritud

intervjuud piisavat paindlikkust. Semistruktureeritud intervjuud aitavad välja tuua informatsiooni sellisel viisil, et see kajastub vastustes ning on avatud tõlgendustele (Flick 1998).

Semistruktureeritud intervjuude probleemiks on tasakaalu leidmine intervjuu kava järgimise ja lisaküsimuste küsimise vahel. Kui mingitele küsimustele on intervjuueeritav vastanud juba varasemates küsimustes, siis võib need küsimused välja jätta. Intervjuueeritav peab intervjuu käigus otsustama, millise teema juures oleks vaja rohkem küsida, ent samas ei tohiks intervjuu kavast liiga kaugele kalduda (Flick 1998: 94).

3.1. Kodeerimisjuhendi selgitus

Kodeerimisjuhendi võib tinglikult jagada kaheks osaks: formaalseks ja sisuliseks. Algul on formaalsed tunnused, seejärel sisulised. Formaalsetest tunnustest on kodeerimisjuhendis aasta ja kuupäev, loo pealkiri (pealkirjaga lood olid saate algusaegadel, viimane pealkirjaga lugu pärineb 1999. aastast), loo järjekorranumber ning loo autor. Sisulised tunnused on loo žanr, loo sisu ja tonaalsus.

Loo žanri kategooria all oli tunnusteks olemuslugu või portreelugu; seminaritöös oli üheks tunnuseks ka intervjuu, kuid kuna puhtal kujul intervjuusid ei olnud, tuli see kui tühi kategooria välja jätta.

Loo sisu all on mõeldud, kas tegemist on informeeriva, probleemloo või meelelahutusliku looga. Seminaritöö käigus selgus, et lisada tuleb veel üks tüüp, infomeelelahutuslik (*infotainment*) lugu.

Informeerivad lood olid sellised, kust vaataja sai peamiselt uut informatsiooni. Informeeriva loo näiteks võib tuua 2002. aasta 16. jaanuari saates olnud loo, milles räägiti põtrade toitumisest talvel.

Probleemlugudes oli käsitletud mõnda looduse või keskkonnaga seotud probleemi. Probleemlugu oli näiteks 1996. aasta 18. novembri saates, kus oli juttu ohtliku lastiga laevadest ja ohtlikest raudteeveostest.

Meelelahutuslikud lood olid sellised, mille peamine eesmärk polnud informatsiooni pakkuda, vaid mida on lihtsalt hea vaadata näiteks huvitava isiku või tegevuse tõttu saateloos. Meelelahutuslike lugude alla liigitusid persoonilood, näiteks 2005. aasta 14. septembri saates olnud lugu, kus Kadri Hinrikus vestles Tõnu Kaljustega.

Infomeelelahutuslikes lugudes oli informatsiooni edasi antud meelelahutuslikul viisil või oli informatsiooni andmine kombineeritud meelelahutusliku tegevusega. Infomeelelahutuslik lugu oli näiteks 2005. aasta 6. jaanuari saates olnud lugu, kus räägiti räime ja kilu olukorrast Läänemeres, ent loo lõpus tehti kiluhautist.

Tonaalsuse all olen mõelnud loos kajastuvat üldist meeleolu. Tunnusteks selle kategooria all oli neutraalne, positiivne ja negatiivne. Sellistes lugudes, kus minu arvates oli segunenud mitu tunnust, märkisingi mõlemad.

Allikate kategooria all panin kirja loos sõna saavad isikud koos ameti või rolliga, mida tiitrit lugeda võis.

Kuigi kontentanalüüs peaks olema üsnagi objektiivne ja usaldusväärne, tuli minu subjektiivsus kohati ikkagi sisse. Mõne loo puhul oli keeruline määrata loo sisu: kas lugu on peamiselt probleemlugu, informeeriv või meelelahutuslik lugu. Oli mitmeid lugusid, mis sisaldasid probleemi, kuid olid samas ka väga informeerivad ning mitmed informeerivad lood olid meelelahutuslikud. Lugude puhul, kus oli segunenud meelelahutuslikkus ja informatiivsus oli lihtne – need liigitusid *infotainmenti* alla. Probleem- ja informeerivate lugude eristamisel märkisin kodeerimistabelisse selle tunnuse, mis konkreetses loos olulisem tundus.

Sarnased probleemid olid tonaalsusega. Mitmed lood oli nii-öelda piiripealse tonaalsusega (neutraalne-negatiivne või neutraalne-positiivne).

3.2. Valim

Valimi koostamisel on arvestatud sellega, et võimalikult vähe saateid näitaks saate ajaloost ära võimalikult palju. Kuna saade on eetris olnud 18 aastat, oli võimalik valida valimis kolme aastane samm. Võttes valimisse saateid iga kolme aasta tagant, võib eeldada, et otsitud muutused saate sisus ja vormis paistavad ka paremini välja. Seega on saated valitud 1993., 1996., 1999., 2002., 2005., 2008. ja 2011. aastast. Tegemist on juhuvalimiga ja saated on võimalusel valitud igast aastast nii, et kaks saadet oleks kevadperioodist ja kaks saadet sügisperioodist. Kuna esimene „Osooni“ saade läks eetrisse 1993. aasta sügisel, ei olnud võimalik selle aasta kevadest saateid valida ning need on asendatud saadetega 1994. aasta kevadest.

Analüüsiühikuks on üks lugu. Varasemates saadetes oli üks tervet saadet läbiv teema ja üks kuni kaks lugu, hilisemates saadetes oli tavaliselt kolm lugu. Kokku mahtus valimisse 60 lugu. Valimisse kuulusid lood järgmistest „Osooni“ saadetest:

Kuupäev	Pikkus	Meedium
18. oktoober 1993	19'17''	VHS 3156
25. aprill 1994	20'34''	VHS 4863
13. juuni 1994	29'44''	VHS 4733
24. september 1993	19'25''	VHS 3156
18. november 1996	23'56''	VHS 4880
13. mai 1996	23'04''	VHS 4864
15. jaanuar 1996	29'07''	VHS 3708
9. september 1996	27'11''	VHS 4870
17. mai 1999	24'53''	VHS 6543
18. oktoober. 1999	26'26''	VHS 4799
4. oktoober 1999	27'24''	VHS 4799
31. mai 1999	24'00''	VHS 6543

16. jaanuar 2002	25'08''	VHS 6675
13. november 2002	28'08''	VHS 6680
24. aprill 2002	25'08''	VHS 6674
13. november 2002	28'08	VHS 6680
5. jaanuar 2005	27'29''	VHS 7574
21. detsember 2005	27'50''	VHS 9409
14. september 2005	27'50''	VHS 8568
23. märts 2005	27'45''	VHS 7577
7. aprill 2008	27'36''	DVD 517
8. detsember 2008	28'	DVD 1337
8. september 2008	27'59''	DVD 870
5. mai 2008	28'01''	DVD 624
21. märts 2011	25'	http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=115333
16. mai 2011	24'58''	http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=116939
31. oktoober 2011	28'03''	http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=122381
26. september 2011	27'36''	http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=121370

4. Tulemused

4.1 Kontentanalüüsi tulemused

Kodeerimisjuhendi alusel (lisa 1) on analüüsitud 28 saadet, analüüsiühikuks oli üks lugu. Lugusid oli valimisse kuulunud saadetes kokku 60. Kodeeritud lood on kodeerimistabelis (lisa 2) eetrissemineku kuupäeva järgi.

Loo tüübi kategooria all oli kaks tunnust: olemuslugu ja portreelugu. 60st valimisse kuulunud loost viis olid sellised, mille kohta võis öelda portreelugu. Kui olemuslugusid oli mitmesuguse sisuga, siis valimisse kuulunud portreelood olid kõik meelelahutusliku sisuga. Ülejäänud lood (55) „Osooni“ saates olid olemuslood. Kuigi nii suur enamus „Osooni“ lugudest olid olemuslood, võib loo tüübi puhul rääkida ka väiksematest muutustest aja jooksul. Sarja algusaegadel portreelugusid ei olnud. Esimene portreelugu oli minu koostatud valimi järgi eetris 2002. aastal.

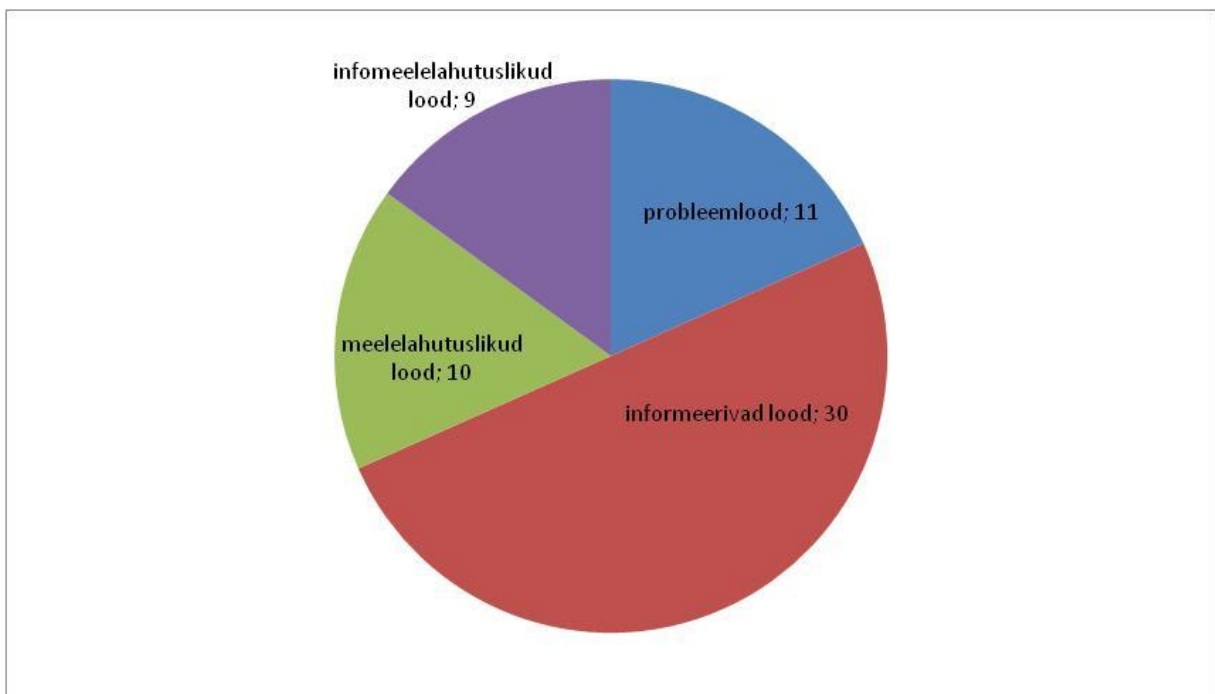
4.1.1 Loo sisu

Loo sisu kategooria all oli neli tunnust: probleemikeskne, informeeriv, meelelahutuslik ja infomeelelahutuslik (*infotainment*) lugu. Täpselt pooled (30) valimisse kuulunud lood olid informeerivad. Näiteks oli 13. mai 1996. aasta saates lugu, kus räägiti süsihappegaasi rollist looduses. Informeeriv lugu oli ka näiteks 2002. aasta 13. novembril eetris olnud lugu, milles räägiti Osmussaarel pesitsevatest lindudest.

Probleemlugude keskmes oli mõni looduse või keskkonnaga seotud probleem, näiteks 1996. aasta 18. oktoobri saates oli lugu, kus räägiti ohtlikest raudteeveostest ning ohtliku lastiga laevadest Eestis. Probleemloo näiteks võib veel tuua 13. novembril 2002 eetris olnud loo, kus probleemiks oli metsa langetamine Lahemaa rahvuspargis ning ebapädevad keskkonnaametnikud. Probleemlugusid oli valimisse kuulunud saadete hulgas üksteist.

Meelelahutuslikud olid niisugused lood, millest vaataja eriti uut informatsiooni ei saa, aga mida on lihtsalt hea ajaviiteks vaadata. Selliste lugude näiteks võib tuua 21. detsembril 2005 eetris olnud loo, kus Fred Jüssi ja loo autor Indrek Rohtmets istusid lõkke ääres ja mõtisklesid elu ja looduse üle. Meelelahutuslikke lugusid oli kümme, sealhulgas neli portreelugu. Ka eelmainitud Fred Jüssi lugu oli portreelugu.

Infomeelelahutuslikud (*infotainment*) lood olid justkui segu informeerivatest ja meelelahutuslikest lugudest. Näiteks 2005. aasta 6. jaanuari saates on lugu, kus on peamiselt juttu räime ja kilu olukorrast Läänemeres, kuid loo lõpus tehakse kiluhautist. Seega oli lugu nii informeeriv kui ka meelelahutuslik. Selliseid lugusid võiks tinglikult nimetada infomeelelahutuslikeks (*infotainment*-lugudeks). Infomeelelahutuslikke lugusid oli üheksa. Infomeelelahutuslike lugude näiteks võib tuua 2005. aasta 6. jaanuari saates olnud loo, kus autor Randel Kreitsberg läks Soomaale, et ehitada haabjat. Lugu oli üsna meelelahutuslikult üles ehitatud ja loo autor oli ise palju ekraanil, kuid informatiivseks tegi selle loo see, et vaataja sai ikkagi teadmisi, kuidas ehitada haabjat. Veel võib infomeelelahutusliku loo näiteks tuua 2011. aasta 31. oktoobri saates olnud loo, kus räägiti Väike-Pakri saare ajaloo ja elust saarel. Loo autor Kristjan Kaljund seikles mööda saart ja vestles saare ainsa elanikuga, kes rääkis saare ajaloo, aga ka elust saarel ja põhjustest, miks ta saarel elab.

Joonis 1. „Osooni“ lugude jaotumine sisu järgi (number tähistab vastavate lugude arvu).

Kui uurida loo sisu saatesarja ajalises lõikes, tuleb selgelt välja, et problemlugusid on rohkem esimeste hooegade saadetes. Valimi samm on kolm aastat, st igast kolmandast hooajast on valitud neli saadet ning valimisse kuulunud esimesed viis lugu kuuest olid probleemlood. Seega domineerisid minu valimis probleemlood „Osooni“ saates kuni 1999. aastani. Sellest aastast hakkab problemlugude arv saadetes vähenema. 1999. aasta 18. oktoobri saates olnud lugu on osalt informeeriv, osalt problemlugu. Selles loos räägitakse vähkide ja karpide elust, nende bioloogilistest iseärasustest, kuid samas räägitakse ka seda, kuidas inimese mõjul on nende liikide arvukus Eestis vähenenud. Märkisin selle loo siiski informeerivaks, kuna probleem ei ole loos peamine. Hilisematel aastatel on problemlugusid vähem. 2002. aastal oli valimisse kuulunud saadetes kaks problemlugu 2005. aasta valimisse kuulunud lugude hulgas oli üks problemlugu, selles räägiti ulukite tehtud kahjust metsaomanikele. 2008. aastast valimisse kuulunud neljas saates olnud üheksast loost kaks olid probleemlood. 7. aprilli saates oli lugu, kus uuriti Keressaare rabast turba tootmise tagajärgi keskkonnale. Samas saates oli veel teinegi problemlugu, kus räägiti Sambia salaküttidest. Need olid ka viimased probleemlood, sest 2011. aasta valimisse kuulunud saadetes ühtegi problemlugu ei olnud.

Alates 1999. aastast domineerisid valimisse kuulunud saadetes informeerivad või meelelahutuslikud lood. Näiteks jagati 1999. aasta 17. mai saates palju teadmisi orhideedest. Alates neist aastatest on „Osooni“ lood muutunud järjest meelelahutuslikumaks. Alates 2002. aastast on peaaegu igas saates vähemalt üks meelelahutuslik lugu. Samal ajal hakkas suurenema ka infomeelelahutuslike lugude arv. Näiteks võib tuua 16. jaanuaril 2002 eetris olnud saate, kus oli lugu ravimtaimedest. Vaataja sai küll teadmisi ravimtaimedest, kuid lugu oli ülesehitatud loo autori ja allika vahelise vestlusena, mis tegi selle meelelahutuslikuks. Kuigi meelelahutuslike lugude osakaal on viimase kümne aastaga „Osooni“ saadetes suurenenud, ei saa öelda, et see muutus oleks toimunud informeerivate lugude arvelt, kuna ka nende arv on võrreldes algusaegadega suurenenud. Võib väita, et meelelahutuslikud ja infomeelelahutuslikud lood on „Osooni“ saatesse tulnud uuriva struktuuriga problemlugude arvelt.

Aasta	Probleemlugude arv	Informeerivate lugude arv	Meelelahutuslike lugude arv	Infomeelelahutuslike lugude arv
1993-1994	3	1	0	0
1996	3	4	0	0
1999	0	4	0	1
2002	2	7	2	1
2005	1	5	3	3
2008	2	4	2	1
2011	0	5	3	3

Tabel 1. „Osooni“ lugude sisu muutumine läbi aastate.

4.1.2. Tonaalsus

60-st valimisse kuulunud loost oli enim neutraalse tonaalsusega lugusid. Neid oli 30. Positiivse tonaalsusega lugusid oli 13, negatiivse tonaalsusega lugusid üheksa. Oli ka selliseid lugusid, mille tonaalsust oli keeruline määrata. Sellistel juhtudel märkisin kodeerimistabelisse kaks tunnust. Lugusid, kus oli segunenud neutraalne ja positiivne tonaalsus, oli viis. Näiteks 2005. aasta 6. jaanuari saates olnud loos räägiti sellest, mis saab vanapaberist. Lugu oli üldjoontes neutraalne, lihtsalt kirjeldati vanapaberi ümbertöötlemist, kuid loo lõpp oli positiivne, autor Kristo Kiiker kutsus üles paberit ümber töötlemiseks ja andis ka enda vanapaberi paberivabrikusse ümber töötlemiseks. Lugusid, kus oli segunenud neutraalne ja negatiivne tonaalsus, oli kolm. Selline lugu oli näiteks 24. septembril 1993. aasta saates, kus räägiti rabade hävimisest turba tootmise tõttu ning vanadel turbaväljadel jõhvivate kasvatamisest. Selles loos oli negatiivne aspekt selles, et turba tootmine vähendab rabasid, neutraalne oli see osa, kus räägiti mahajäetud turbaväljadel jõhvivate kasvatamisest.

Informeeriva sisuga lood olid valdavalt enamuses neutraalsed. 30st informeeriva sisuga loost 23 olid neutraalse tonaalsusega, üks informeeriv lugu oli negatiivne, üks oli positiivne. Neljas loos oli segunenud neutraalne ja positiivne tonaalsus ning ühes loos oli segunenud neutraalne ja negatiivne tonaalsus.

Peaaegu kõik (8) negatiivse tonaalsusega lood olid probleemlood. Esines ka üks negatiivse tonaalsusega informatiivne lugu, 2011. aasta 31. oktoobri saates olnud loos räägiti

kalapüügiseaduse erinevatest tõlgendamisvõimalustest. Probleemlood paistavad üldse negatiivse modaalsuse poolest silma. Probleemlugusid oli üksteist ning nagu öeldud, kaheksa neist negatiivse tonaalsusega. Ülejäänud probleemlugudest kahel märkisin tonaalsuseks neutraalne/negatiivne ning üks probleemlugu oli neutraalne.

Kümnest meelelahutuslikust loost kaheksa olid positiivse tonaalsusega ja kaks olid neutraalsed. Kaks valimisse kuulunud portreelugu (mis olid ka meelelahutuslikud lood) olid samuti positiivse tonaalsusega.

Üheksast *infotainment*-loost oli neli neutraalse ja neli positiivse tonaalsusega. Ühes informeeriv-meelelahutuslikus loos oli segunenud neutraalne ja positiivne tonaalsus. Selles loos räägiti Väike-Pakri saarest. Lugu oli üldiselt neutraalne, kirjeldati saare ajalugu, positiivne oli aga loo juures intervjuu osa, kus üks saare elanik rääkis elu võimalikkusest Väike-Pakril.

Kui vaadata tonaalsuse muutumist aja jooksul, siis mõningaid muutusi on võimalik täheldada. Saate lood on läinud positiivsemaks. Esimene positiivse tonaalsusega lugu oli minu valimi järgi 2002. aastal. See oli meelelahutuslik lugu, milles räägiti ravimtaimedest. Kui veel 1999. aasta lugudest polnud ükski positiivse tonaalsusega (ühe loo juurde oli märgitud neutraalne/positiivne), siis 2002. aastal oli positiivse tonaalsusega lugusid kolm. Sama palju positiivseid lugusid oli ka 2005. ja 2008. aastal. 2011. aasta üheteistkümnest valimis olnud loost neli olid positiivse tonaalsusega ja üks oli neutraalne/positiivne.

Negatiivse tonaalsusega lugusid on algusaegadega võrreldes vähemaks jäänud. Kuna aastate jooksul on probleemlugusid jäänud vähemaks ja kõik probleemlood olid kas negatiivse või neutraalse/negatiivse tonaalsusega, ongi negatiivsete lugude arv vähenenud. Valimisse kuulunud 2011. aasta lugudest oli negatiivse tonaalsusega ainult üks lugu, samuti oli 2005. aastal üks negatiivse tonaalsusega lugu. 2008. aastal oli kaks lugu, mille tonaalsus oli neutraalne/negatiivne.

Aasta	Negatiivne	Neutraalne/ negatiivne	Neutraalne	Neutraalne/ positiivne	Positiivne
1993-1994	2	1	1	0	0
1996	3	0	4	0	0
1999	0	0	4	1	0
2002	2	0	6	1	3
2005	1	0	7	1	3
2008	0	2	3	1	3
2011	1	0	5	1	4

Tabel 2. „Osooni“ lugude tonaalsus eri aastatel.

4.1.3. Allikad

Valimis oli neli niisugust lugu, kus allikad puudusid täielikult. Sellistes lugudes rääkis loo autor oma juttu ekraanil ise. Ühes „Osooni“ loos oli keskmiselt 3,5 kõneisikut. Enim allikaid oli kasutatud probleemlugudes, neis oli kuni üheksa allikat, keskmiselt oli probleemlugudes 6,3 kõneisikut. Kõige vähem allikaid oli meelelahutuslikes lugudes, neis oli maksimaalselt neli allikat, enamasti siiski vähem. 19st meelelahutuslikust ja infomeelelahutuslikust loost 12-s oli kasutatud ainult ühte või mitte ühtegi allikat. Meelelahutuslikes lugudes ol kasutatud keskmiselt 1,6 kõneisikut, infomeelelahutuslikes lugudes oli keskmiselt 2,3 allikat. Võrreldes probleemlugudega oli vähe kõneisikuid ka informeerivates lugudes, neis oli 2,6 kõneisikut. Nagu allolevast tabelist näha võib, on päris esimeste aastatega võrreldes keskmine allikate arv saate kohta mõnevõrra vähenenud.

Aasta	Allikate arv loo kohta
1993-1994	6,75
1996	5
1999	2,8
2002	3
2005	1,33
2008	4,1
2011	1,64

Tabel 3. Keskmine allikate arv ühe „Osooni“ loo kohta eri aastatel.

4.1.4. Formaat

Formaadi kohta käivaid kategooriaid oli kodeerimistabelis ainult üks (loo pealkiri), ülejäänud tähelepanekud formaadi osas tekkisid lihtsalt saateid vaadates.

Üheks kategooriaks oli märgitud loo pealkiri, kuid pealkiri oli 60st valimisse kuulunud loost neljateistkümnel ning kõik sellised lood kuulusid algusperioodi (viimane valimisse kuulunud saade, kus lugudel olid pealkirjad, jääb aastasse 1999). Hilisematel hooaegadel lugudel pealkirju ei ole.

18 aasta jooksul on saate ülesehitus korduvalt muutunud. Esimestes saadetes oli terves saates üks lugu, ehk tervet saadet läbis üks teema (näiteks tuumaelektrijaamaga seotud probleemid 1994. aasta 24. aprilli saates). 1996. aasta saadetes on juba kaks eriteemalist lugu. Seevastu 1999. aastast valimisse võetud kaks saadet on jällegi ühe teema saated. Alates 2002. aastast on igas saates kaks või kolm eriteemalist lugu. 2002. aastast on eri lood saates omavahel ühendatud ekraanigraafikaga. Alates 2008. aastast on „Osoonil“ saatejuht Vladislav Koržets, kes ise ekraanil olles erinevad lood sisse juhatab ja eriteemalistest lugudest tervikut luua üritab.

Vaadeldud perioodi jooksul muutus ka saate pikkus. Saade läks järjest pikemaks. Aastatel 1993-1994 oli saade umbes 20 minutit pikk. 1996. aastal olid saated 23-24 minutit pikad. 1999. aastast alates on „Osooni“ saated 25-28 minutit pikad.

4.2. Semistruktureeritud intervjuude tulemused

Eelnevas peatükis analüüsisin saatelugusid ja saadet ennast ning sain seeläbi teada 18 aasta jooksul toimunud olulisemad muutused. Käesolevas peatükis aga üritan välja selgitada nende muutuste peamised põhjused, analüüsid intervjuusid, mille viisin läbi kahe toimetaja Õie Arusoo ja Tiina Kangroga, autorite Randel Kreitsbergi ja Kristjan Kaljundiga ja režissöör Rein Maraniga.

4.2.1. Probleemlugude vähenemise põhjused

Üks saate algseid eesmärke oli keskkonnaprobleemide esile toomine. Mõlemad toimetajad, nii Tiina Kangro kui ka Õie Arusoo tähtsustasid looduse ja keskkonna temaatika ühendamist „Osoonis“.

Looduse teema oli seal sees, aga minu uuendus, minu isiklik nägemus oli see, et me ei tee mitte keskkonnasaadet või loodusfilmi. Loodusfilm on tore asi, aga see ei pruugi inimesi kutsuda üles tegudele. Keskkonnasaade on tore asi, aga see ei pruugi inimesi puudutada südamest. Ma tahtsin panna need kaks asja kokku. (Kangro 2012)

Saate eesmärk on Eesti loodus võimalikult lähedale tuua inimestele ja tutvustada ka probleeme. Sest et algul olid saated rohkem probleemikesksed, et need samad keskkonnaprobleemid. Ja teine eesmärk on see, et need samad armsad paigad, et inimene näeb, et ei ole vaja iga kord sõita väga kaugemale, vaid siin oma kodus on väga ilusaid paiku, kus saab puhata ja seda looduse mitmekesisust, seda välja tuua. (Arusoo 2012)

Probleemlugude vähenemist teadvustasid endale kõik intervjueeritavad. Mõlemad intervjueeritud saatelugude autorid Kristjan Kaljund ja Randel Kreitsberg tõid peamise põhjusena esile heade tegijate vähenemise ja probleemloo tegemise keerulisuse.

Sest probleemlugusid on raske teha. Ja mõned head probleemlood on meil teinud Peeter Ernits. Ja omal ajal, ma ei mäleta, kas Kristo Kiiker oli väga hea „Osooni“ autor. Aga igapäevases „Osooni“ nii-öelda tootmises või tegevustes on suhteliselt kõva tamp peal ja valdav osa nendest inimestest ei tee seda nagu põhikohaga. See on nagu lihtsama vastupanu teed minek ja ütlemine, et probleemlugusid on raske teha, et kohati on nagu lihtsam teha selliseid lugusid, kus sa lähed teadlastega kaasa ja sa lähed matkale või midagi sellist. (Kreitsberg 2012)

Et ütleme, inimressurss on küllalt nagu piiratud, neid tegijaid ei ole hetkel väga palju ja ikkagi sellise probleemloo kvaliteetne ettevalmistamine võtab teine kord kordades ja kordades rohkem aega kui lihtsalt selline olemusloo tegemine. Et ma arvan, ta on suuresti selle taha jäänud. Lihtsalt inimesed peavad tegelema järjest uute ja uute teemadega, et mingisuguse

probleemiga süvitsi minna, ei ole lihtsalt jäänud võib-olla nii palju aega kui vaja. (Kaljund 2012)

Saate toimetaja Õie Arusoo tõi põhjustena välja keskkonnaprobleemide vähenemise, aga olulisemana ETV juhtkonna soovi kajastada „Osoonis“ pehmeid teemasid, seoses ka sellega, et „Osoon“ on *prime-time*-i ajal eetris.

*/.../ paljud niisugused teravad probleemid on leidnud lahenduse, aga teine asi on ka see, mis me siin oma majasiseselt oleme rääkinud ja on otsustatud, et neid teravaid probleeme, on palju saateid, kus neid teravaid probleeme, keskkonna probleeme ka lahatakse. Ja kuna me oleme niisugusel heal ja magusal ajal ka eetris, *prime-time* 'is, siis võiks ta olla üks niisugune positiivne ja soe saade. Et siis rohkem nagu sellele loodusele keskenduda. (Arusoo 2012)*

Intervjueeritavate sõnul nad siiski päris taotluslikult saatest probleemlugusid välja ei jäta ning pigem on probleemlugude iseloom muutunud. Probleeme endiselt kajastatakse, kuid pigem selliseid, mis on seotud loomade elupaikade hävimisega. Mõlemad intervjueeritud autorid Kreitsberg ja Kaljund rääkisid ka, et probleemlugusid võiks pigem rohkem olla.

Kui meil varem olid veepuhastusjaamad ja sellised teemad. Et nüüd oleme pigem läinud probleemidega liigikesksemaks. Liikide hävimine, mis puudutab nüüd täpselt seda euroopa naaritsat ja, need on jäänud ikkagi. (Arusoo 2012)

/.../ tegelikult me oleme seda koosolekul arutanud ka, et peaks tegema probleemlugusid rohkem. (Kreitsberg 2012)

/.../ need on nagu niimoodi probleemide laual, et neid peaks rohkem olema ja peaks neid tegema, et see ei ole kindlasti asja point. Pigem just vastupidi, et tahaks neid teha. (Kaljund 2012)

Kuna enamasti on probleemlood „Osoonis“ keskkonnateemadel, võib arvata, et keskkonna-teemalisi saatelugusid on koos probleemlugude vähenemisega samuti vähemaks jäänud. Valimisse kuulunud saadete põhjal jäi mulle küll selline mulje, et viimastel aastatel on „Osoon“ muutunud keskkonnasaatest pigem loodussaateks. Samal seisukohal on ka toimetaja

Õie Arusoo, kuid mõnevõrra üllatuslikult ütlesid saatelugude autorid Kristjan Kaljund ja Randel Kreitsberg, et praegu on „Osoon“ kindlasti keskkonnasaade.

Praegu on muutunud rohkem loodussaateks. Ja teadlikult oleme seda teinud, sest et, pigem algusaastatel oli ta keskkonnasaade rohkem. See muutus on meil toimunud küll jah. (Arusoo 2012)

Ma arvan, et ta praeguseks on kindlasti pigem keskkonnasaade, et võib-olla alguses, päris algust ma tunnistan, muidugi ei tea, et ma 20 aasta taguseid saateid ei ole väga vaadanud. Aga kas või siis, kui mina tulin, siis oli võib-olla rohkem looduslugusid. Konkreetselt mingid looma või liigilood, et see teemadering on pigem nagu laiemaks läinud. On juurde saanud mingid taastuvenergia ja keskkonnareostus ja selles mõttes ta on ikka pigem keskkonnasaade praegu. (Kaljund 2012)

Keskkonnasaade kindlasti. Et inimene on üks osa, kas siis loodusest või keskkonnast, nimeta seda kuidas tahad. Kui seda lahterdataks, siis loodus on tavaliselt kõik muu ja keskkond on koos inimesega. Meie kahtlemata inimest eemale sealt, ära sealt ei löika, et inimene on üks osa ja nii nagu me siin igapäevaselt eksisteerime, kasvõi linnakeskkonnas koos linnaloomadega, et see paratamatult niimoodi on, et kindlasti keskkonnasaade. (Kreitsberg 2012)

„Osooni“ jaoks lugusid teinud Rein Marani sõnul on „Osoon“ nii looduse kui keskkonnasaade.

Kas on võimalik loodust ja keskkonda omavahel eristada? Ma ei ole, need mis ma ise tegin, ei ole ma tegelikult keskkonna probleeme üldse käsitlenud. Sest et loodus ongi ju keskkond. /.../ See on kõik kitsapiiriline, sest ükskõik kus me ei ole, on ikka alati tegemist loodusliku keskkonnaga ja loodusliku keskkonnata me ei saa üldse eksisteerida. Ilma selle keskkonnata meid kui indiviide ei ole olemas. Ja teine asi on, et keskkonna alla käivad kõik need, mida me nimetame loodussaadeteks sest kõik nii või teisiti käsitleb looduskeskkonda. (Maran 2012)

4.2.2. „Osooni“ meelelahutuslikumaks muutumise põhjused

Kontentanalüüsis selgus, et „Osoonis“ on aastatega vähenenud probleemlugude arv, samas on suurenenud samas meelelahutuslike ja informeeriv-meelelahutuslike (*infotainment*) lugude arv. Intervjueeritavad oskasid seda põhjendada mitut moodi. Autor Kristjan Kaljundi sõnul on saade meelelahutuslikumaks muutunud sujuvalt ja seda seoses režissööri töö ja pildikeele muutumisega.

Eks see tuleb nii-öelda varjatult. Pildikeel läheb kaasaegsemaks, kaasaegne pildikeel ongi paratamatult meelelahutuslikum. Praegu on rohkem sellised võtted ka, et nagu olla ise seal kättpidi sees ja osaleda. (Kaljund 2012)

Autor Randel Kreitsbergi sõnul on „Osoon“ läinud meelelahutuslikumaks täiesti taotluslikult, toimetaja ja režissööri toetusel.

On läinud meelelahutuslikumaks, atraktiivsemaks, kindlasti. Ja seda on hästi palju meile ka nii-öelda režissööri ja toimetaja poolt pidevalt meelde tuletatud. Et peab olema nii-öelda heas mõttes action, peab olema draama, peab olema miski, mis naelutab seda vaatajat teleri ette, sest muidu ta lihtsalt vahetab kanalit ja meie missioon nii-öelda jääb täitmata. (Kreitsberg 2012)

Ka toimetaja Õie Arusoo tunnistas, et saade on läinud meelelahutuslikumaks ja tõi selle peamise põhjusena välja uue, meelelahutuslikuma lugude tegemise viisi.

/.../ praegu maailmas ongi seesama, et saatejuht ei ole mitte pelgalt ainult reporter ja küsija, vaid ta on saates osaleja. Ta on üks osaleja. Ta teeb selle sama asja kaasa. Saatejuht läheb ise ka, ta proovib, ta katsetab, kui ta küsib nõu, kõiki asju ei saa teha, aga ta on kogu aeg kõrval. Ta ei ole ainult küsitleja. (Arusoo 2012)

Randel Kreitsbergi sõnul on meelelahutuslikkus suurenenud ka sellega, et intervjuusid ei tehta mingil staatilisel taustal, vaid sama moodi mingis saatega seotud tegevuses osaledes, nagu Arusoo kirjeldas. Kreitsbergi sõnul on ka pildi tähtsus suurenenud, mis kinnitab Arusoo ja Kaljundi väiteid.

Minu arust on režissööri osatähtsus suurenenud kõvasti. Ehk siis pildi osatähtsus on suurenenud ja sisu osatähtsus, ma ei oska öelda kas kahanenud, aga lood on läinud kindlasti atraktiivsemaks, rohkem actionit. (Kreitsberg 2012)

Rein Marani arvates on saade läinud meelelahutuslikumaks saatejuhi isiksuse tõttu.

Ma arvan, et selle meelelahutusliku külje on toonud see niisugune saate, pidev, läbiv kommentaar. Selle kommentaari laad on niisugune meelelahutuslik oma olemuselt. Sest et tegelikult osad, mis seal sees on, ei ole meelelahutuslikud. Kui ta on oma jutu ära rääkinud, oma kolm O-d öelnud ja muid neid tendentse omalt poolt välja pakkunud, ma ei tea, ilmselt kirjutatakse talle tekst valmis või teeb ise, ma ei tea. /.../ Ta räägib umbes nii, nagu ta räägiks endataoliste vanameestele kusagil õllekruusi taga. (Maran 2012)

4.2.3. „Osooni“ formaadi muutuste põhjused

Saate rajaja Tiina Kangro eesmärk oli alguses teha magasinii-tüüpi saade, milles oleksid ühendatud looduse- ja keskkonnateemad. Saade on algusaegadest peale olnud heal eetriajal, enamasti esmaspäeviti kell 20.00, mis kuulub *prime-time*'i alla, ehk sel ajal on telerite ees enim inimesi. Sellega seoses oli ja on siiani saatel väga lai sihtgrupp, seda nii Tiina Kangro kui Õie Arusoo sõnutsi.

Ta oli mõeldud kõige laiemale auditooriumile. Tal oli prime-time, põhilise prime-time eetriaeg kell kaheksa õhtul, mis tähendas seda, et tal ei olnud kitsast sihtgruppi, ta oli laia auditooriumi saade. Üldinimlik saade. Mõeldud perekondadele, noortele, täisealistele, vanematele, spetsialistidele, mitte-spetsialistidele. (Kangro 2012)

Saate sihtgrupp on lai. See on koduperenaisest kuni teadlaseni välja. Selles mõttes et ta on selline koguperesaad. Et seda võivad vaadata lapsed, seda võivad lapsevanemad vaadata. (Arusoo 2012)

„Osooni“ ühe looja Rein Marani algne idee oli luua tunniajane, mitmekihiline ja erinevatest teemaplokkidest koosnev ja mitmeid probleeme puudutav saade. Saate sisu pidi tema nägemuse järgi olema nii populaarne kui ka erialast informatsiooni pakkuv. Marani algne visioon saatest täielikult ei realiseerunud.

Aga muidugi saade ei tulnud mitte tunniajane vaid hoopis poole tunnine. See muidugi võttis selle kolme või neljakihilise piruka võimalusi märksa vähemaks ja praktiliselt kukkus niimoodi välja, et tihti olid saated ühetemaatilised, mis sisuliselt kõlkus seal kusagil filmi ja telesaate vahepeal. /.../ Minu kui looduse filmija ja mingil määral loodusinimese tunde järgi võiks see saade siamaani olla ikkagi tunniajane ja olla põhjalikum ja mitmekesisem mitmes mõttes. (Maran 2012)

Lai sihtgrupp ja hea eetriaeg on aidanud hoida „Osoonil“ läbi aastate suurt vaatajaskonda, kuigi reiting selle saate puhul ei ole olnud peamine eesmärk, vaid pigem tähis, mille järgi juhinduda.

/.../ minu meelest pikki aastaid „Osooni“ saatel oli ju väga väga suur reiting, ta oli üks vaadatavamaid saateid üldse ETV-s, ma ei mäleta enam numbreid, kas see oli mingi kaheksa-üheksa protsenti, või midagi sellist.

Kui oluline see reiting üldse oli sellel ajal?

Tookord ei olnud see mitte eluliselt oluline, aga seda oli väga hea teada, seda mõõdeti, seda oli väga hea teada ja see näitas seda, et kas me oleme õigel teel või mitte, sest et noh ütleme mõned teised saated, millel oli ka sama hea eetriaeg, ei saavutanud sellist reitingut. (Kangro 2012)

Ikkagi on, sest see on ju selge, et kui sa teed midagi, teed tööd, siis sa tahad ju ka, et see jõuaks inimesteni, jõuaks auditoriumini, et päris tühja ei ole mõtet ju teha. /.../ kui ühte saadet vaatab 120-130 000 inimest, siis on ikka päris uhke tunne. (Arusoo 2012)

Kuigi reiting ei ole „Osooni“ puhul peamine, on olulisemad muudatused saate formaadis tehtud eelkõige vaatajahuvi silmas pidades. Saate algusest 1993. aastal kuni 2001. aastani oli ühes „Osooni“ saates 1-2 lugu. 2001. aastal muudeti „Osooni“ formaati nii, et igas saates on

enamasti kolm, vahel kaks lugu. Õie Arusoo sõnul tehti muudatus formaadis selleks, et saada huvitaks suuremat hulka inimesi.

Alguses olidki niiviisi, pikad ühe teema saated. Teemad olid tõsised, oli siin põlevkivi, oli energeetika, olid need reostused, Sõjamäe reostus. Need olid nivõrd ulatuslikud teemad, et siis olidki nagu ühe loo saated, ühe teema saated eksole. Aga 2001 me leidsime, et need nagu enam ei õigustanud end. Et see on üks teema, see tähendab seda, et ühte gruppi vaatajaid see huvitab, aga teisi ta ei huvita, siis jäävad nagu teised välja sealt, et peaks mõtlema sellele, et oleks rohkem teemasid, mis inimesi, erinevaid inimesi huvitaks. (Arusoo 2012)

Pikka aega ei olnud „Osoonil“ saatejuhti, enamasti oli vaid kaadritagust häält kuulda, harvem oli loo autor ka ise oma näoga kaadris. Tiina Kangro sõnul ei otsustatud kohe alguses saatejuhiga saadet teha, kuna lugude autorid olid tuntud ja rahva seas armastatud inimesed.

/.../ me lihtsalt arvasime, et miks mitte teha teda ilma saatejuhita, sest et sisu oli nagu kõige tähtsam. Meil olid ju lugudes saatejuhid. Näiteks kui Fred Jüssi teeb oma lugu, siis tema oligi oma loos saatejuht või saatejuhi aseaine. No milleks oleks talle olnud sinna vaja kõrvale mingisugust saatejuhti, et seda ei olnud lihtsalt tarvis. Me mängisime tuntud inimeste nägudele ja mõnikord ka mitte obligatoorselt näole, sest kui Rein Maran teeb režissöörina oma teemakäsitlust, siis seal ei ole niivõrd oluline, et oleks saatejuht või see nägu, eksju, kuigi Rein Maran oli tihtipeale ka ise näoga kaadris, aga see ei olnud primaarne. (Kangro 2012)

Saatejuht otsustati „Osooni“ tuua seoses tele-esteetika muutumise ja arenguga. Ka Fred Jüssi või Rein Marani-suguste tegijate taandumine andis veel ühe põhjuse saatejuhi rolli loomiseks. Pärast esimest formaadi muutust 2001. aastal hakkas ka loo autor ise rohkem kaadris olema. Alates 2007. aasta 10. septembrist on „Osooni“ saatejuhiks Vladislav Koržets.

Tähendab kõik see, mis puudutab niisugust visuaalset meediat, on ju kõik arenemises. See oli lihtsalt, et kogu aeg sa pead midagi mõtlema juurde, uuendama, mis võiks nüüd toimida, ega alguses ju ei tea, kas ta toimib või ei toimi. Kuna nüüd Koržetsiga hakkas väga hästi toimima, see oli ka nii, et me mõtlesime, kaalusime, et nii võiks olla huvitavam ja tuli, et on huvitavam. /.../ Koržetsil on väga palju fänne, tavaliselt teles ju ongi niiviisi, et inimene kas meeldib või

üldse ei meeldi. Ja kui meeldib, siis on väga suur vaatajaskond, kui ei meeldi, siis need lihtsalt ei vaata seda. (Arusoo 2012)

Õie Arusoo sõnul on Koržetsi saatejuhiks toomine suurendanud „Osooni“ vaadatavust ning ka erinevad teadlased, kes saates on sõna saanud, on muutuse heaks kiitnud.

Tähendab, seda ma uurisin kohe, sest et meil on tihe side Tartu teadlastega ja sellised vanad tegijad nagu metsa või looduskaitse poole peal ja metsa poole pealt Paal ja zooloog Valdmann ja sellised ja siis Nikolai Laanetu ja algul kui me hakkasime tegema ja kui tuli Koržets, eks ole, siis nad natukene olid kahtlevad, kui nad ei olnud saadet näinud, olid natukene kahtlevad, et oi, kas äkki kisub väga huumoriks kätte. Ja kui saated hakkasid tulema, siis nad väga hindasid seda ja nad leidsidki seda, et see on oskus, kuidas teemasid teha huvitavaks paljudele. (Arusoo 2012)

Üheks „Osooni“ saatejuhi toomise põhjuseks oli ka see, et saadet ähvardas 2007. aastal *prime-time*’ist ära tõstmine mõnele sellisele ajale, kus inimesed nii palju telerit ei vaata. Saatejuhi toomisega taheti saadet teha meelelahutuslikumaks, et teha saadet huvitavamaks suuremale hulgale inimestele. Arusoo sõnul ei ole „Osoon“ ka päris nišisaade, vaid pigem üldhuvitav saade.

Siis tuli kiiresti otsustada, et mida me nüüd teeme, et me jääksime prime-time’i, et me ei kukuks mingisugusesse nišiaega. See kord oli jah. Ja siis me tõesti jah, ja ma ütlen, et üks nädal aega oli niisugust pingelist tööd, et kes, kuidas, mis moodi, mida teha, just oligi, et teha niisuguseks meelelahutuslikumaks, et tal oleks lai vaatajaskond ja seal oli ka palju pakkumisi, mis ma mõtlesin kõik, peast laskin läbi, kes need kõik võiksid olla ja siis jäime selle Koržetsi juurde. /.../ Et kaks asja, et kas sa tahad olla üldhuvitav ja oled niisugusel hästi vaadataval ajal või siis oled nišisaade ja meie otsustasime, et me päris nišisaade ei ole. (Arusoo 2012)

4.2.4. Muud tähelepanekud semistruktureeritud intervjuudest

Kuigi peamine osa „Osooni“ eelarvest tuleb ETV-st, ei piisa sellest toimetaja-produutsendi Õie Arusoo hinnangul saate tegemiseks. Igal aastal taotleb ta „Osooni“ tegemiseks lisaraha,

näiteks praegusel hetkel moodustab Keskkonnainvesteeringute Keskuselt saadav toetus veerandi „Osooni“ eelarvest. 19. aprillil 2012 ilmus Eesti Päevalehes Lauri Tankleri artikkel „ETV ekraanile jõudvatest telesaadetest viiendikul dikteerib sisu riik oma parema äranägemise järgi“, kus räägiti ETV saadetest (sealhulgas „Osoonist“), mida rahastatakse erinevate riigile kuuluvate fondide kaudu ning mis ei pruugi olla seetõttu oma sisu objektiivsed ja sõltumatud. Õie Arusoo sõnul ei dikteeri Keskkonnainvesteeringute Keskus neile sisu, vaid tegemist on sihtotstarbelise toetusega loodus- ja keskkonnasaate tegemiseks. Arusoo sõnul on oluline, et lisaraha tuleks loodusega seotud organisatsioonist.

Ja siin on ka see põhimõte minul et, ma olen produtsent ka ühteaegu, et seda raha ma ei hakka kindlasti otsima kuskilt ettevõtjate hulgast. See on täiesti raudne mul. Kas see on siis erametsakeskus või on siis, see peab olema keskkonnaorganisatsioon, loodusest huvitatud organisatsioon või see on keskkonnainvesteeringute keskus, kellele ma taotlusi teen. (Arusoo 2012)

Kui kontentanalüüsiga sai välja selgitada, kui palju on allikaid ühes loos keskmiselt, siis intervjuusid kvalitatiivselt analüüsides sai teada allikate valiku põhimõtteid. Autor Kristjan Kaljundi sõnul on valiku aluseks allika ekspertsus, kättesaadavus ja kõnelemisoskus.

Kui ta on selline nii-öelda pehme lugu, siis selle põhjal, kes on selle valdkonna ekspert. Sageli ongi seal mingisugused valdkonnad, kus Eestis ongi ainult 1-2 inimest, kes on pädevad sel teemal rääkima, et siis pole parata, tuleb neid kasutada, isegi kui nad on üle eksploateeritud. Muidugi probleemlool puhul tuleb ikkagi lähtuda nendest ajakirjanduslikest põhimõtetest. Mõlemale poolele sõna anda ja teinekord nagu ikka see, kes selle teema jaoks kättesaadavam on ja kuni selleni välja, et kes televisioonis ja kaamera ees suudab adekvaatselt kõneleda. (Kaljund 2012)

Teise „Osooni“ autori Randel Kreitsbergi sõnul üritatakse lisaks vanadele ja tuntud allikatele ning headele rääkijatele saatesse tuua uusi noori teadlasi, isegi kui nad ei ole kõige telegeenilisemad.

Et praegu me liigume igatahes selles suunas, et hakata üha rohkem kasutama neid noori ja uusi inimesi. Esiteks teised inimesed on juba korduvalt olnud, nad kipuvad ennast kordama

või kui isegi ei kipu, neid on juba korduvalt nähtud ja üks vaataja tüdineb natuke ära ka. Ja uued inimesed on doktorandid ja noored teadlased, on ju need, kellest saavad tulevikus ju need põhitegijad. Et me peame mingil määral ka neid harjutama või koolitama selle teleesinemisega. /.../ me oleme nõus sellega, et noored kutid ei pruugi alati kõige voolavama kõnega olla, aga me teame, et see asi ilmselt mõne aasta pärast paraneb ja me ei saa ainult vanade kogunud inimeste juurde jääda, me peame uusi võtma. (Kreitsberg 2012)

Saate rajaja ja kunagise toimetaja Tiina Kangro sõnul on algusest peale olnud oluline kaasata saate tegemisse Eesti oma valdkonna absoluutsed tipud, seda nii saates sõna saavate allikate kui ka saate tegijate näol.

Minu idee oli siis selles, et me võtame, me riisume kokku Eesti pealt nagu kogu paremiku. Me võtame need suured korüfeed nagu Rein Marani, Fred Jüssi, kõik sellised, otsime üles kõige professionaalsemad looduse tegijad, nagu märgid eesti rahva jaoks, keda armastatakse, tuntakse ja usaldatakse. (Kangro 2012)

Õie Arusoo ütles, et need kehtestatud standardid kehtivad ka tänapäeval, kuid paljud vanad tegijad on taandunud ja esile on tõusnud uued spetsialistid.

Nii palju kui võimalik, me kasutame ka, Relvet kasutame, Rohtmetsa, kes on praegugi tegijad eks. /.../ Aga tulevad uued tegijad ja vanad lihtsalt, muidugi me kasutame nii palju kui võimalik, siis me ikkagi kasutame neid. Aga oli meil Rein Maran, nüüd on Tiit Maran, tema poeg. Paratamatult vahetuvad. (Arusoo 2012)

Tiina Kangro aegne eesmärk pakkuda vaatajatele parimat kvaliteeti on oluline ka praegusel ajal, mida praegune toimetaja Õie Arusoo alati järgida üritab.

Kaks asja, et pilt oleks huvitav ja sisu oleks saatel, tekst oleks sisukas. Need on, ühesõnaga vat siin ei lase me latti alla. Et kui me ka režissööri vahetused tulevad, et siis see latt peab jääma sinna, et lati alt läbi ei lähe. (Arusoo 2012)

Saadete teemavalikut dikteerivad loomulikult palju loodus ja aastaajad. Teemasid valitakse eelkõige meeskonnatöö tulemusena. Teemasid võivad välja pakkuda kõik saatemeeskonna liikmed, koos täpsustatakse teema fookus.

Mõeldakse koos, et ei ole vahet, et eks ole, mina olen režissöör ja teen pilti ja sina oled toimetaja, sina mõtle sisule, vat niisugust asja meil ei ole. Et see on väga oluline. Ja teemad on täpselt nii kuidas nad tulevad. Kuna mina olen aastaid teinud, mul on hästi suur see niisugune võrgustik, tutvusringkond kõikides looduskaitse aladel, kõikidel keskkonnaametites. Mul on isiklike tuttavaid ja see isiklik tutvus ka väga palju loeb. (Arusoo 2012)

Väga oluline on Arusoo sõnul see, et saate autorid on loodusharidusliku taustaga ja iga autor on oma valdkonna teemade ja muutustega kursis.

Muidugi meie õnn on ka see, et meil on, ja mida ma pean väga oluliseks, et see loodusharidusliku taustaga tegijad. (Arusoo 2012)

Oma valdkonna tundmise tähtsust teemavalikul ja loo tegemisel rõhutab ka autor Randel Kreitsberg.

Et sa ei saa teha lugu sellisest asjast, mida sa ise ei tunne ja paratamatult iga autor siis pakub välja selliseid teemasid, kus ta ise tunneb ennast rohkem kodus, kus info liigub ringi ja nad niimoodi sünnivad niimoodi iseenesest. (Kreitsberg 2012)

Kirjalikku tagasisidet saavad „Osooni“ tegijad oma tööle üldiselt vähe. „Osooni“ kodulehel on küll võimalik kommentaare jätta, kuid need enamasti ei ole väga informatiivsed. Autor Kristjan Kaljundi arvates saavad „Osooni“ tegijad praegusel ajal vähem tagasisidet, kuna probleemlugude arv on vähenenud.

Üldiselt selles mõttes tuleb meile tagasisidet üsna vähe, võrreldes mõnede teiste saadetega. Ma arvan, et see võib osalt olla ka sellepärast, et neid probleemlugusid on vähem, need on enamasti need, mis panevad inimesi sõna võtma. Et kui ta ongi selline niiöelda pehme ja ilus olemuslugu, mis sa sellest siis ikka nii väga dokumenteerid. (Kaljund 2012)

Tegijate sõnul tuleb peamine tagasiside neile suuliselt, kas siis kolleegidelt või saates kasutatud allikatelt, ehk siis erinevatelt teadlastelt.

Meil on tagasiside, mis on väga positiivne, on nendelt erialainimestelt, spetsialistidelt, keskkonnaametitelt, kes ühesõnaga on väga tänulikud, et kajastatakse neid probleeme ja on selline tagasiside. (Arusoo 2012)

Aga mina saan tagasisidet näiteks nendelt inimestelt, kellega ma olen lugusid teinud ja nende inimeste kolleegidelt. Et kui ma teen mingi teadlasega loo ja siis ta pärast saab minuga kokku ja ütleb, et oh, kuule et mu kolleegid nägid ja vaatasid ja ütlesid, et oi, ilgelt vahva ja põnev ja nii tore. See on minu arust väga lahe. (Kreitsberg 2012)

Õie Arusoo sõnul küsitakse saate meeskonnalt palju praktilist nõu, näiteks kui saadetes oli juttu RMK matkaradadest, siis paljud inimesed tundsid huvi kuidas sinna pääseda. Tuntakse huvi ka selle vastu, kuidas teha lindudele pesakaste või kuidas peletada suur-kirjurähni, kui ta on maja seina augud toksinud.

Tagasiside võimaluste parandamiseks on „Osoonil“ loodud ka Twitteri ja Facebooki konto. Mõlemad on üsna uued, Twitteri konto on mõned kuud vana ning Facebooki konto on veelgi uuem. „Osooni“ Twitteri-leheküljel on uudisvoo jälgijaid 64, Facebooki lehel ligi 300 (mai 2012 andmetel). Kuigi kasutajaid on nendel lehekülgedel suhteliselt vähe, toimivad need Õie Arusoo sõnul hästi.

Et ühesõnaga Facebookis räägitakse „Osoonist“. Noored omavahel eksle, kunstiinimesed räägivad „Osoonis“ Facebookis. Kas sa eile vaatasid „Osooni“, mõtle kui kihvt oli see või teine lugu, näed see talvine jalgrattasõit, et Soomes kõik sõidavad jalgrattaga. Võetakse mingi konkreetne teema ja siis Facebookis arutatakse seda. Aga üldse mitte looduseinimesed, vaid hoopis teised. (Arusoo 2012)

5. Järeldused ja diskussioon

Käesolevas peatükis toon kõigepealt välja peamised järeldused uuringutulemuste põhjal. Järelduste esitamisel olen üritanud siduda töö teoreetilisi lähtealuseid ja uuringu tulemusi ning arutlenud nende suhestumise üle. Seejärel esitan sellest tööst kerkivad edasised uurimissuunad. Lõpuks arutlen uuringus kasutatud meetodite sobivuse ja valimi üle.

5.1. Järeldused

5.1.1. Probleemlood, „Osoonis“

ETV saade „Osoon“ on 18 aastaga mõistetavalt muutunud nii sisus kui vormis. Kolme aastane samm valimis võimaldas muutustel selgelt välja paista. Üheks mu töö uurimisküsimuseks oli, kui palju on uurivaid problemlugusid ja kuidas on nende osakaal aja jooksul muutunud. „Osooni“ esimeste hooaegade saated sisaldasid selgelt rohkem problemlugusid. Valimisse kuulunud 1993. ja 1994. aasta lugudest oli ainult üks selline, mis ei olnud problemlugu ning 1996. aasta valimisse kuulunud seitsmest loost kolm olid probleemlood. Probleemlugude vähenemine on ilmne, sest näiteks 2002. aastal oli kaks problemlugu, 2005. ja 2008. aastal oli valimi saadetes üks problemlugu. 2011. aasta valimisse kuulunud saadetes ei olnud ühtegi problemlugu, mis kinnitab tendentsi. Probleemlugude vähenemise tõttu on „Osoon“ muutunud keskkonnasaatest pigem loodussaateks, kuigi kahe intervjueritud autori arvates on „Osoon“ ka praegu pigem keskkonnasaade.

Üheks probleemlugude vähenemise põhjuseks võib olla saate formaat. Problemlugu nõuab mõistetavalt rohkem tööd, rohkem allikaid ning probleemi selgitamiseks rohkem eetriaega. Kuigi esimesed „Osooni“ saated olid 5-8 minutit lühemad kui praegu, olid need ühe teema saated, kus uuritavale probleemile oli võimalik pühendada rohkem aega. Seega oli ühe teema saates uurivat problemlugu võib-olla parem teha.

1996. aasta saated on 3-4 minutit pikemad, kui 1993. ja 1994. aasta saated, kuid neis saadetes on kaks lugu. Ühes 1996. aasta saates olid mõlemad lood probleemlood. Ka probleemlood

2002. ja 2008. aastast pärinesid mitme looga „Osooni“ saatest, kus ühele loole on pühendatud tavaliselt 8-12 minutit. See näitab, et kuigi ajaliselt pikemas loos on kindlasti parem probleemi analüüsida, saab ka lühema ajaga probleemi lahti seletada. Probleemlugude vähenemise üheks põhjuseks on arvatavasti ka saate üldises plaanis meelelahutuslikumaks muutumine.

Autorite arvates on probleemlood vähenenud heade tegijate vähenemise ja probleemloo tegemise keerulisuse tõttu. Saate toimetaja Õie Arusoo sõnul on suured keskkonnaprobleemid lahenduse leidnud, aga tõsiseid probleemteemasid on ka teadlikult vähem tehtud, kuna saate eesmärk on meeldida võimalikult paljudele. Õie Arusoo sõnul on aastatega „Osoonis“ probleemlood vähenenud, kuna ETVs on teisigi saateid, kus teravaid probleeme lahatakse.

5.1.2. Meelelahutuslikud lood „Osoonis“

Meelelahutuslikke lugusid „Osoonis“ on niivõrd juurde tulnud, kuivõrd probleemlugusid on vähenenud. Kuigi enamik „Osooni“ lugusid olid olemuslood, oli valimis ka neli lugu, mis olid portreelood ning need kõik olid sisult meelelahutuslikud. „Osoon“ on selgelt muutunud meelelahutuslikumaks. Minu koostatud valimis oli esimene *infotainment*-lugu 1999. aastal, esimene meelelahutuslik lugu 2002. aastal. 1993-1999 aastatel meelelahutuslikke lugusid valimis ei olnud. Alates 2002. aastast on peaaegu igas saates vähemalt üks meelelahutuslik lugu olnud. Meelelahutuslikkusega käib koos ka positiivne tonaalsus. Üheteistkümnest meelelahutuslikust loost üheksa olid positiivse tonaalsusega. Seega võib öelda, et lisaks meelelahutuslikumaks muutumisele on „Osoon“ ka positiivsemaks muutunud, seda enam, et esimeste saadete probleemlood olid valdavalt negatiivse tonaalsusega.

„Osooni“ saateid analüüsesid tuli välja, et paljud lood olid informeerivad, aga ka meelelahutuslikud. Selliste lugude kohta kasutasin ma mõistet infomeelelahutus (*infotainment*). Infomeelelahutuslikke lugusid oli peaaegu sama palju, kui meelelahutuslikke. Ka infomeelelahutuslikud lood ilmusid „Osooni“ saadetes hiljem, esimene seesugune lugu on valimi järgi 1999. aasta saatest. Ka infomeelelahutuslikud lood on tonaalsuse poolest pigem positiivsed, seega aitab see veelgi tõestada, et „Osooni“ lood on läinud positiivsemaks.

Intervjuudest selgus, et „Osoon“ on läinud meelelahutuslikumaks täiesti taotluslikult. Toimetaja Õie Arusoo sõnul tehaksegi praegu lugusid nii, et loo autor saaks osaleda looga seotud tegevuses. Saateintervjuusid ei tehta samuti enam staatilisel taustal, vaid intervjuu toimub mingi tegevuse käigus, mis teebki loo meelelahutuslikumaks. „Osooni“ meelelahutuslikumaks muutumise üheks põhjuseks on ka pildikeele meelelahutuslikumaks muutumine. Seega on suurenenud režissööri ja koos sellega ka visuaalsuse üldine osatähtsus.

Seoses sellega, et saade on eetris *prime-time*'i ajal, on saatel väga lai sihtgrupp, see on mõeldud kõikidele. Seetõttu on oluline „Osooni“ pakkuda ka mitmekesisist sisu ja meelelahutuslikult tehtud lugudega ilmselt üritataksegi saavutada seda, et saade võimalikult paljudele meeldiks.

5.1.3. Allikad „Osoonis“

Allikaid on olnud rohkem nendes „Osooni“ lugudes, mis on probleemlood. Kõige vähem kõneisikuid oli meelelahutuslikes ja infomeelelahutuslikes lugudes. Kui vaadata kõneisikute keskmisi, siis on selgelt näha vahe problemlugude ja meelelahutuslike või infomeelelahutuslike lugude vahel. Problemlugudes oli kasutatud keskmiselt 6,3 kõneisikut, meelelahutuslikes lugudes oli allikaid keskmiselt 1,6 ja infomeelelahutuslikes lugudes 2,3 allikat.

Kuna „Osoonis“ on aastatega problemlugusid vähemaks jäänud, on vähenenud ka loos sõna saavate isikute arv. Kui aastatel 1993-1994 oli „Osooni“ loos keskmiselt ligi seitse kõneisikut, siis 2011. aastal sai ühes loos sõna keskmiselt alla kahe inimese. Selle põhjuseks on problemlugude vähenemine, kuna probleemloole kaalu andmiseks oleks hea kasutada võimalikult palju allikaid, samas kui meelelahutusliku loo võib teha kas või allikateta. Üheks põhjuseks võib olla ka saate formaadi muutumine – 2001. aasta sügisest läks „Osoon“ üle mitme teemaga ajakirja-tüüpi saate formaadile. Kuigi saade on ka pikemaks läinud, peab praegu saatesse mahtuma kolm lugu võrreldes varasema ajaga, kui sai ühele teemale terve saate pühendada. On ju loogiline, et 20-minutilise loos saab sõna rohkem inimesi kui 8-minuti pikkuses loos.

Saate allikate valikul on olulisteks kriteeriumiteks allika ekspertsus, kättesaadavus ja vähemal määral kõnelemisoskus. Ühe põhimõttena valitakse „Osooni“ kõnelema viimasel ajal ka palju noori teadlasi, isegi kui nad ei ole väga sõnaosavad. Autor Randel Kreitsbergi sõnul on oluline harjutada noori teadlasi tele-esinemistega, kuna tulevikus läheb neil seda oskust vaja.

5.1.4. „Osooni“ formaat

Kuni 2001. aastani oli saadetes enamasti üks teema ja üks lugu, harvemini kaks lugu. Enne mitme looga, ajakirja tüüpi saate formaadile üleminekut olid „Osooni“ lugudel ka pealkirjad. „Osoon“ muutus mitme erineva looga ajakirja-tüüpi saateks 2001. aasta sügisel, sellest ajast peale on saates 2-3 eriteemalist lugu. Esialgu saatejuhti ei olnud ning lood olid omavahel tervikuks ühendatud ekraanigraafika abil. Saatejuhti ei olnud „Osoonil“ kohe algusest peale seetõttu, et lugusid tegid sellised tuntud ja rahva seas armastatud inimesed nagu Fred Jüssi või Rein Maran. Saatejuht on „Osoonil“ alates 2007. aasta sügisest. „Osooni“ saatejuht on Vladislav Koržets, kes on Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuringu järgi Fred Jüssi ja Marek Strandbergi kõrval autoriteetseim isik keskkonna vallas. Uuring viidi läbi 2010. aasta kevadel, selleks ajaks oli Koržets olnud „Osooni“ saatejuht kaks ja pool aastat, seega on „Osooni“ saate juhtimine kindlasti Koržetsi kui looduse- ja keskkonnateemade arvamusiidri mainet rahva seas ka tõstnud. Samas on Koržets kahtlemata polariseeriv saatejuht, sest näiteks Rein Maranile Koržetsi lugude esitlusviis ei meeldi, tema sõnul Koržets „nagu räägiks endataoliste vanameestele kusagil õllekruusi taga.“ Ka „Osooni“ endine toimetaja Tiina Kangro andis mõista, et talle ei meeldi viis, kuidas Koržets lugusid presenteerib.

Intervjuudest saate tegijatega selgus, et kõik saate formaadimuutused on tehtud vaatajahuvi silmas pidades. Kui saates on rohkem lugusid, on vaatajatel rohkem, mida vaadata ja saade pakub huvi suuremale auditooriumile. Lühemat lugu on ka parem jälgida, tähelepanu hajub vähem. Saatejuhi roll loodi selleks, et säilitada eetriaeg *prime-time*'is. Saatejuht on saate teemasid aidanud mängulisemaks muuta ja vaatajale lähedasemaks teha. „Osooni“ toimetaja sõnul on saatejuhi toomine ka „Osooni“ reitingut tõstnud. Seda kinnitavad ka Emori andmed. Ilma saatejuhita oli „Osooni“ reiting enamasti alla viie protsendi, pärast saatejuhi rolli loomist on saate keskmine reiting kõikunud 5,5 ja 7,5 protsendi vahel. 2012. aasta algul oli „Osoonil“ isegi üle 100 000 vaataja (reiting jaanuaris 7,9 protsenti, veebruaris 9,4 protsenti). Tundub, et

kõik muutused formaadi vallas on soodustanud meelelahutuslike lugude esitamist saates ning mõnevõrra takistanud probleemlugude esitamist, seda eelkõige lugude lühemaks muutumise tõttu ja saatejuhi huumorisoone tõttu.

5.2. Diskussioon

Kui „Osoon“ panna John Reithi väärtuste (meelelahutus, informeerimine, haridus) konteksti, tundub, et hariv funktsioon on „Osoonis“ kogu aeg pigem tagaplaanil olnud. Kuna „Osoon“ on looduse- ja keskkonnasaade, võiks eeldada, et saate tegijad harivad vaatajaid ning jagavad nõuandeid ja soovitusi, mida tavalised inimesed saaksid ära teha, et loodust ja keskkonda hoida. Seda juhtub siiski üsna harva. Enamasti lihtsalt näidatakse Eesti loodust, aga ka probleemlood ei kutsu otseselt üles loodust kaitsma. See läheb kokku Holberti ja teiste käsitlesega keskkonnaajakirjandusest, mille järgi loodusfilmid ja dokumentaalid lihtsalt kaunist loodust näidates kutsuvad inimesi implitsiitselt üles loodust säästma ja keskkonda kaitsma.

Bousé (2000) on jällegi väitnud, et loodusfilmid tegelikult ei suurenda teadlikkust loodusest ja ei aita kuidagi loodushoidu toetada. Tema hinnangul loovad loodusfilmid ebarealistlikke ootusi selle kohta, mida võib looduses olles kogeda. Veel on ta väitnud, et loodusfilmides kujutatakse loodust sellisena, nagu meediatööstus soovib seda näha, mitte sellisena, nagu see tegelikult on.

Minu arvates on Bousé argumendid väga Ameerika-kesksed. Mingeid meediatööstuse mõjusid Eesti loodusfilmi-režissööridel ja toimetajatel tõenäoliselt ei ole. Võib arvata, et kõik „Osooni“ režissöörid on näidanud loodust ikkagi võimalikult realistlikult. Suurlinnades elavaid inimesi võivad loodusfilmid tõepoolest vähe mõjutada, kuid minu arvates on eestlastel oma maa ja loodusega ka mingisugune sügavam side. Seda, et inimesi ikkagi huvitab „Osooni“ sisu, on kinnitanud ka toimetaja Õie Arusoo. Kui „Osooni“ lugudes räägiti RMK matkaradadest, siis Arusoo sõnul küsisid paljud inimesed pärast saadet RMK matkaradade kohta lisainfot. Samuti on tema sõnul küsitud saatemeeskonnalt praktilist nõu, näiteks kuidas käituda, kui rahn on majaseina augu toksinud. Ka Eesti elanike keskkonnateadlikkuse aruande

järgi on kõige olulisemaks keskkonna-alase info allikaks televisioon ja eelkõige saade „Osoon“, mis näitab, et saade ikkagi avaldab inimestele mõju.

Holbert ja ka mitmed teised autorid on väitnud, et meedias kajastatakse ainult põnevaid ja dramaatilisi keskkonnasündmusi (Holbert et al 2003). Tundub, et nii on ka „Osoonis“. Seda võib järeldada sellest, et keskkonnaprobleemidest rääkivaid lugusid on jäänud vähemaks. Nii suuri ohte keskkonnale, nagu 1990. aastatel oli, praegu võib-olla tõesti ei ole, kuid üldiselt on raske uskuda, et keskkonna-alased probleemid kuhugi kadunud oleksid. Õie Arusoo sõnul on suured keskkonnaprobleemid lahenduse leidnud, kuid viimaste hooegade saadetes ei olnud eriti lugusid ka väiksematest keskkonnaprobleemidest ning seetõttu jääb mulje, et „Osoon“ on pigem loodussaade kui keskkonnasaade. Aastatega on loodusteamade osakaal saates ka suurenenud.

Saate sisust ja selle muutumisest rääkides tuleks vaadelda ka erinevate uudisväärtuste olulisust lugudes. Kuigi uudisväärtused kehtivad peamiselt uudistele ning „Osoon“ ei sisalda uudiseid klassikalises mõttes, on uudisväärtused sealgi teema valiku juures olulised. Uudisväärtused, mida „Osooni“ lugudes enim näha võib, on ilmselt värskus (kevadepool on kevadega seotud teemad, sügisel sügisega seotud teemad) ja lähedus (enamik „Osooni“ lugusid leiavad aset Eestimaal). Probleemlugude puhul on kahtlemata oluliseks kriteeriumiks konfliktisus. Kuna aga aastatega on probleemlugusid vähenenud, võib kindlasti öelda, et konfliktisuse kui uudisväärtuse kriteeriumi tähtsus on vähenenud. Saate toimetaja Õie Arusoo ja autorite Randel Kreitsbergi ja Kristjan Kaljundi sõnul ei jäta nad probleemlugusid meelega välja, vaid tegelikult sooviksid neid teha. Seega võib loota, et „Osoonis“ käsitletakse tulevikus ka konfliktsemaid teemasid.

Nagu varem mainitud, on saade läinud meelelahutuslikumaks, kuid informeeriv funktsioon pole kuhugi kadunud. Tundub, et viimaste aastate „Osooni“ ülesanne on meelt lahutada ja informeerida, ehk saade on viimase kümne aastaga liikunud järjest rohkem *infotainment*-mudeli poole. Kui Xiaoxia Cao (2008) on väitnud, et meelelahutus on *infotainment*-saadetes peamine ning et informatsiooni nähakse kui meelelahutuse kõrvalprodukti, siis „Osooni“ puhul on minu arvates pigem vastupidi, informatsioon on siiski peamine ning lugude meelelahutuslik toon teeb informatsiooni paremini vastuvõetavaks. Vähemalt minule jäi selline mulje, et *infotainment*-lugudes on informeerimine olulisem, kui meelelahutamine.

Seda hoiakut võis välja lugeda ka intervjuudest. Keskkonnateemad võivad tavavaatajale igavad tunduda, kuid kui pakkuda sisu meelelahutuslikus võtmes, võib „Osoon“ endale haarata märgatavalt suurema auditooriumi. Toimetaja Õie Arusoo sõnul on saates allikatena kasutatud teadlased samuti sellisel arvamusel, et meelelahutuslik toon aitab paremini inimesteni jõuda. Ka reitingunumbrid toetavad väidet, et saade on muutunud populaarsemaks.

Reitingunumbrid ei ole saate toimetajate sõnul neile väga olulised, kuid nende sõnul on reitingust hea juhinduda. Mõlemad toimetajad, nii Tiina Kangro kui ka Õie Arusoo on andnud mõista, et neile on oluline, et saade ikkagi võimalikult paljude inimesteni jõuaks. See on oluline ka ETV programmi koostajatele, „Osoonil“ on pidevalt olnud üsna korralikud vaatajaarvud ning seetõttu on saade ka algusest peale olnud eetris *prime-time*'i ajal. Selleks, et saade säilitaks oma eetriaaja *prime-time*'is toodi saatesse ka saatejuht Vladislav Koržets. Programmi tippajal eetris olemine nõuab saatelt mitmekülgset sisu ning see vajadus võimalikult suurele auditooriumile meeldida on üheks võimalikuks põhjuseks, miks saade on muutunud meelelahutuslikumaks.

Kui Disney aegsetes loodusfilmides anti loodusele ja loomadele inimestele iseloomulikke jooni, siis „Osooni“ lugedes ma seda ei täheldanud. Tundub, et looduse antropomorfiseerimine on rohkem Ameerika loodusfilmidele iseloomulik omadus, sest ka BBC „Planeet Maa“ loodusfilmide sarjas ei antropomorfiseerita loodust. Seega sarnaneb „Osoon“ rohkem briti loodusfilmidele. „Osooni“ tegijad on andnud ka mõista, et nende suurimaks eeskujuks on BBC poolt toodetud loodusfilmid.

5.2.1. Edasised uurimissuunad

Teemaga edasi minnes võiks näiteks uurida, mis väärtusi „Osoon“ endas kannab ning kuidas need aja jooksul muutunud on. Samuti oleks variant võtta eraldi luubi alla kas meelelahutuslikud lood või probleemlood ja uurida neid süvitsi. „Osooni“ vaadates jääb sageli mulje, et tegemist on loodussaatega, vihjeid sellele, et tegemist on ka keskkonnasaatega, on pigem vähe. Ühe variandina võikski uurida just seda, kuivõrd on „Osoon“ loodussaade ja kuivõrd keskkonnasaade. Keskkonnateemad ongi eeldatavasti edasi antavad kõige paremini problemlugudega, seega saaks uurida keskkonnateemade kajastamist problemlugudes.

Huvitavaks uurimissuunaks oleks ka uurida, kuidas „Osoon“ asetub ERRi arengukavade konteksti. Näiteks saate toimetaja Õie Arusoo on öelnud, et praegune „Osoon“ peaks pigem olema „üks positiivne ja soe saade“, sest neid saateid, kus konfliktseid teemasid käsitletakse, on teisi. Sellest lähtudes saaks uurida, missugune oli ETV juhtkonna nägemus „Osoonist“ näiteks kümme aastat tagasi ja missugune on see nüüd. Nissen (2006) on väitnud, et haridussaadete tootjad erinevates avalik-õiguslikes ringhäälingutes üle terve Euroopa on võtnud omaks uue programmistiili ning lõiminud haridusliku materjali meelelahutuslikuga. Edaspidi võikski võrrelda rahvusvahelisi arenguid ERRi siseste arengutega.

5.2.2. Töö puudused

Kohati oli problemaatiline lugude kodeerimine. Kuigi kontentanalüüs peaks üsnagi objektiivne ja usaldusväärne, tuli minu subjektiivsus kohati ikkagi sisse. Mõne loo puhul oli keeruline määrata loo sisu: kas lugu on peamiselt problemlugu, informeeriv või meelelahutuslik lugu. Oli mitmeid lugusid, mis sisaldasid probleemi, kuid olid samas ka väga informeerivad ning mitmed informeerivad lood olid meelelahutuslikud. Lugude puhul, kus oli segunenud meelelahutuslikkus ja informatiivsus oli lihtne – need liigitusid *infotainmenti* alla. Probleem- ja informeerivate lugude eristamisel märkisin kodeerimistabelisse selle tunnuse, mis konkreetses loos olulisem tundus.

Sarnased probleemid olid tonaalsusega. Mitmed lood oli nii-öelda piiripealse tonaalsusega (neutraalne-negatiivne või neutraalne-positiivne). Loo tüübi kategooria ei olnud väga vajalik või oluline, sest portreelugusid oli 60st vaid neli. See näitab seda, et „Osooni“ lood on valdavalt olemuslood ehk *feature*’d.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida, kuidas on muutunud keskkonna- ja loodusteemade käsitlemine Eesti Televisiooni saates „Osoon“. Vaatlusaluseks perioodiks oli 1993-2011, ehk „Osooni“ esimesest aastast tänaseni. Valimisse oli valitud kogu saate eetrisoleku perioodist 28 saadet, milles oli kokku 60 lugu. Analüüsil kasutatavaks meetodiks oli kontentanalüüs ja semistruktureeritud intervjuude analüüs. Kontentanalüüsil leitud tulemuste tõlgendamiseks viisin läbi intervjuud kahe saate autori, kahe toimetaja ja ühe režissööriga.

Teooria osas on käsitletud *infotainmenti* mõistet, teleajakirju, ülevaadet „Osooni“ ajaloost ja muust loodusajakirjandusest.

Kontentanalüüsiga selgus, et „Osoon“ on muutunud palju meelelahutuslikumaks. Märgatavalt on vähenenud probleemlugude arv, samas on suurenenud meelelahutuslike lugude arv. Suur osa „Osooni“ lugudest on informatiivsed, kuid viimastel aastatel on tekkinud palju lugusid, milles on segunenud informatiivsus ja meelelahutuslikkus. „Osooni“ saade on liikunud *infotainmenti* mudeli poole. Seoses meelelahutuslikumaks muutumisega on saadete lood ka positiivsemaks muutunud.

Aastatega on vähenenud ka ühes loos sõna saavate isikute arv. Ka see on minu arvates seotud probleemlugude vähenemisega, kuna meelelahutuslikku lugu saab teha kas või allikateta, probleemlugu on allikateta keeruline edasi anda.

Ka saate formaat soodustab minu arvates probleemlugude vähenemist. Kuni 2001. aastani oli „Osoon“ ühe teema saade ning ühele teemale või probleemile oli võimalik pühendada terve saade. Seega oli ka probleemlugu parem teha, kuna probleemi sai pikema aja jooksul paremini lahti seletada.

„Osooni“ formaadi muutused on soodustanud saate meelelahutuslikumaks muutumist. Keskkonnateemad võivad tavavaatajale ka keerulised olla ning informatiivsed, kuid samas meelelahutuslikud lood on eeldatavasti suuremale auditooriumile paremini arusaadavad. Saates esinevaid keskkonnast ja loodusest rääkivaid lugusid aitab alates 2007. aasta sügisest

omavahel tervikuks siduda saatejuht Vladislav Koržets, kes lisab kogu saatele veelgi meelelahutuslikkust.

Formaadimuutuste põhjuseks on olnud peamiselt vaatajahuvi. Saate tegijad on otsinud meetodeid, kuidas teha saadet huvitavamaks laiemale auditooriumile. Seetõttu on „Osoon“ muutunud ka meelelahutuslikumaks. Emori andmetel on muutused formaadis tõesti „Osooni“ vaadatavust suurendanud.

„Osooni“ analüüsidest jäi silma, et „Osoon“ on rohkem loodussaade kui keskkonnasaade. Saate tegijad ei kutsu vaatajaid otseselt üles loodust säästma, vaid pigem näidatakse ilusat loodust. Keskkonnateemade vähesuses on ilmselt süüdi ka probleemlugude vähenemine, kuna keskkonnateemasid saab minu arvates kõige paremini edasi anda probleemlugudega.

Kuigi antud bakalaureusetöö on suurel määral tagasivaatav, on põhjuste ja muutuste protsessi analüüsimine abiks uute uurimissuundade seadmisel. Edaspidi annaks „Osooni“ veel mitme nurga alt edasi uurida. Üheks võimaluseks oleks uurida probleemlugude vähenemise tagamaid või näiteks uurida põhjalikumalt, mis väärtusi kannab endas saade „Osoon“ ning kuidas need aastatega muutunud on.

Summary

The topic of this bachelor thesis is „ETV’s nature and environment programme „Osoon“ 1993-2011: changing format and discourse“. The programme „Osoon“ is one of the longest running programmes in Eesti Televisoon (ETV). It discusses mainly environmental and nature themes. According to one research (*Eesti elanike keskkonnateadlikkus 2010*), 61 percent of population is interested in environmental and nature topics. That research also revealed that the main channel for information about environment was television and especially the programme „Osoon“.

As the research method, I used content analysis and analysis of semi-structured interviews. For the content analysis, I analyzed 60 feature stories from 28 programmes from 18 years. I also interviewed two editors, two authors and a director of „Osoon“.

The main changes that I found out with content analysis was that the whole programme has become more entertainment-oriented. In the early years of „Osoon“, there were also more investigative environmental features than there are now. The number of talking heads in a „Osoon“ feature has also decreased over the years, mainly because of decrease in investigative environmental features.

The interviewees told that there are many reasons behind „Osoon“ having less investigative environmental features and becoming more entertainment-oriented. One reason was that many good journalists have left „Osoon“. The authors also told that investigative stories are more challenging to do than entertaining or informing stories, because of long preparation time. One of the editors told that there are many investigative programmes in ETV, so „Osoon“ should be more family-oriented, general interest show.

There were also many changes in format and structure of the programme. The programme has become longer. In the early years (until 2001) there was only one feature and one topic per programme. In autumn of 2001, „Osoon“ adopted TV-magazine format, which consists of two or three feature stories per one programme. This allows „Osoon“ to cover more topics in one programme. This change was made to make the programme appealing to a bigger audience.

Also, „Osoon“ has incorporated many basics of infotainment into the programme, namely interesting and well-known programme host and more entertaining, „softer“ themes. „Osoon“ has a host since autumn of 2007 and it is well-known humorist and fisher Vladislav Koržets. I argue that all the changes made over the years are to make the programme more appealing to wider audiences.

There are many ways to expand this research. One possibility is to analyze further the investigative environmental features and reasons behind decreasing of these features. It is also possible to research the values that „Osoon“ incorporates.

Kasutatud kirjandus

Aeltermann, M. (2011). *Eesti Televisiooni kultuurisaade "OP!" ja sõnateatri kajastamine OP!"-is aastatel 1999-2011*. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

Bonner, F. (2003). *Ordinary Television*. London: Sage.

Cao, X. (2008). Learning from Jon Stewart: How Soft News Programs Inform Infrequent Consumers of Traditional News, URL (kasutatud jaanuar 2012) http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/3/1/6/4/pages231648/p231648-1.php

Eesti elanike keskkonnateadlikkus. (2010). Turu-uuringute AS. URL (kasutatud jaanuar 2012) <http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1127879/Eesti+elanike+keskkonnateadlikkus.aruanne.pdf>

Eesti Rahvusringhäälingu arengukava. (2012). Eesti Rahvusringhääling. URL (kasutatud mai 2012) http://err.ee/files/ERR_arengukava_2013-2016.pdf

Ellis, J. (2000). *Seeing Things: Television in the Age of Uncertainty*. London: I. B. Tauris Publishers.

Flick, U. (1998). *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage.

Hennoste, T. (2008). *Uudise käsiraamat. Teine, kohendatud trükk*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Holbert, R. L., Kwak, N., Shah, D. V. (2003) Environmental concern, patterns of television viewing, and pro-environmental behaviors: integrating models of media consumption and effects. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, juuni 2003, URL (kasutatud jaanuar 2012): http://findarticles.com/p/articles/mi_m6836/is_2_47/ai_n25070655/?tag=content;coll

Jepson, P., Jennings, S., Jones, K. E., Hodgetts, T. (2011). Entertainment Value: Should the Media Pay for Nature Conservation? *Science*, 334: 1351-1352.

Kolmveerand sajandit Eesti Loodust. (2008) Eesti Looduse kodulehekül, URL (kasutatud jaanuar 2012) http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/artikkel2235_2228.html

Laak, B. (2011). *Majandussaaate Kapital sisu analüüs.* Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

McQuail, D. (2000). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria.* Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Muutuv loodusajakirjandus muutuv asjas. (2002). URL (kasutatud jaanuar 2012) <http://arhiiv.koolielu.ee/pages.php/020506,2370>

Nissen, C. S. (2006). Avalik teenus peab sisaldama nii avalikkuse kui ka teenuse komponenti – sisusätted populismi Scylla ja elitarismi Charybdise vahel loovimiseks. C. S. Nissen (toim). *Muutuste Kursil. Avalik-õiguslik ringhääling Euroopa meediamaastikul.* Tallinn: Eesti Raadio ja Eesti Televisioon, 65 - 80.

Pierson, D. P. (2005). „Hey, They’re Just Like Us!“ Representations of the Animal World in the Discovery Channel’s Nature Programming. *The Journal of Popular Culture*, 38(4): 698-712.

Pullerits, P. (1997). *Ajakirjanduse põhižanrid: uudis, olemuslugu, juhtkiri.* Tartu: TÜ Kirjastus.

Riffe, D., Hrach, T. (2009) Study Explores Audience's Views on Environmental News. *Newspaper Research Journal*, 30(3): 8-25.

Rijsdijk, I.-M. (2010). Between a croc and a herd place: Battle at Kruger and nature interpretation. *Communicatio: South African Journal for Communication Theory and Research*, 36(3): 359-370.

Suni, R. (2001). Looking for a New Identity: Changes in the Programming Strategies of Estonian Television in 1985-2000. Master Thesis. Oslo: University of Oslo.

Tankler, L. (2012). ETV ekraanile jõudvatest telesaadetest viiendikul dikteerib sisu riik oma parema äranägemise järgi. *Eesti Päevaleht*, 19. aprill. URL (kasutatud mai 2012) <http://www.epl.ee/news/eesti/etv-ekraanile-joudvatest-telesaadetest-viiendikul-dikteerib-sisu-riik-oma-parema-aranagemise-jargi.d?id=64274497>

Unt, A. (2003). *Televisiooni žanriline areng ja selle avaldumine Eesti teleprogrammides*. Magistritöö. Käsikiri. TÜ AKI.

Woodson, M. B. (2010). Two Trips across One Globe: Earth and Planet Earth. *Society and Animals*, 18: 421-432.

Lisad

Lisa 1. Kodeerimisjuhend

1. Aasta, kuupäev

2. Loo pealkiri

3. Loo järjek-nr

4. Loo žanr

1 olemuslugu

2 portree

3 intervjuu

5. Loo sisu

1 informeeriv

2 probleemikeskne

3 meelelahutuslik

6. Loo autor

ajakirjanik/ nimi

saatejuht/ nimi

7. Loo tonaalsus

1 negatiivne

2 positiivne

3 neutraalne

8. Allikad

allikas/ nimi

Lisa 2. Kodeerimistabel

1 Aasta, kuupäev	2 Loo pealkiri	3 Loo jrk nr.	4 Loo žanr: 1 olemuslugu 2 portreelugu	5 Loo sisu: 1 informeeriv 2 probleemikeskne 3 meelelahutuslik	6 Loo autor: ajakirjanik, saatejuht, nimi	7 Loo tonaalsus 1 negatiivne 2 positiivne 3 neutraalne	8 Allikad	Muu
18.10.1993	Jõhvikajüngerid	1	Olemuslugu	Probleem – rabade hävimisoht turba tootmise tõttu, jõhvicate kasvatamine turbaväljadel	Peeter Tooming, Avo Sillasoo, Jüri Vaher, Merike Vainlo, Indrek Konsa, Õie Arusoo, (rollid ei ole eristatavad)	Neutraalne-negatiivne	Enn Vilbaste, Nigula Riiklik Looduskaitseala direktor; Mall Orru, Eesti Geoloogiakeskus vanemgeoloog; Juta Vilbaste, Nigula Riiklik Looduskaitseala spetsialist; Toomas Jaadla, Marjasoo talu peremees	
24.04.1994	Aatomielekt rijaama võlu ja valu	2	Olemuslugu	Probleem - Elektri tootmine, aatomiennergia poolt või vastu, tšernobõliga seotud probleemid	Autor ja režissöör Peeter Tooming, Õie Arusoo toimetaja	negatiivne	Aado Endoja, Ida Virumaa Keskkonnaameti juhataja; Tõnu Lausmaa, Energiakeskuse Taasen direktor; Hendrik Mitt, Tšernobõli veteran; Aarne Uind, Pärnu Tšernobõli komitee aseesimees; Mare Tekkel, Rahvusvahelise	

							<p>Tšernobõli veteranide uurimisgrupi Eesti töörühma vanemteadur; Harry Käär, Soojustehnika Instituudi professor; Leo Õispuu, Soojustehnika Instituudi dotsent; Valdur Lahtvee, ERL Läänemere Büroo juhataja; Arvi Hamburg, EV Majandusministeeriumi energeetika kantsler</p>	
18.11.1996	Läänemeri naftahaardes	3	Olemuslugu	Probleem-ohtrikud raudteeveosed Eestis, ohtliku lastiga laevad	Autor- Vahur Lahtvee (nagu saatejuhi rollis, loeb ette fakte ekraanil), Indrek Kangur, Meelis Kadastik, Ago Preimann, Henn Liiva, Rainer Kask, Õie	negatiivne	<p>Mart Mere, ELC Estonia/MH Tallinn AS direktor; Yrjo Saarinen, Tallinna Sadama tootmisdirektor; Olavi Tammemäe, Keskkonnaministeeriumi ekspertiisiosakonna juhataja; Tõnis Pajo, Päästeameti Mustamäe komando pealik</p>	Uus graafika

					Arusoo			
18.11.1996		4	Olemuslugu	Probleem-Tartus puude langetamine Riia tänava laiendamiseks, suur liikluskoormus Riia tänaval	Risto Kukk, Maido Selgmäe, Arvo Mägi, Jüri Tamm, Ervin Kont, Mati Õun	negatiivne	Küllli Kalamees-Pani, Tartu Loodusmaja õpetaja; Uku Alakivi, Tartu Linna Keskonnateenistus; Marica-Maris Paju, Tartu Maakonna Keskonnaamet; Jane Jõgi, Riia 11 korteriühistu; Veljo Kimmel, Lõuna-Eesti Keskonnakaitse Labor; 2 müüjat, keda ei attributeeritud; Sulev Sannik, Tartu Linna Liiklusteenistus; Urmas Ivask, Linnamajandusosakonna juhataja	
13.05.1996	Põhjakalda pankrannik	5	Olemuslugu	Informeeriv-mida tohivad maaomanikud ja mida ei tohi mereäärsetel pankranniku aladel	Peeter Tooming viis läbi intervjuud, (autoriteksti ei olnud, intervjuud ja	neutraalne	Saima Jürmann, Ida-Viru maakonna looduskaitse inspektor; Maido Paalo, Liivamäe talu peremees	

					spiigid) Egon Tamra, Ago Preimann, Koit Pärna, Aivar Müür, Õie Arusoo			
13.05.1996	Keskkondlikud mängud Süsihappegaasi teki all	6	Olemuslugu	Informeeriv-süsihappegaasi rollist looduses ja maailmas	Tiit Kändler-ajakirjanik, saatejuht (räägib süsihappegaasist)	neutraalne		Režissöör Indrek Kangur
17.05.1999	..kas kuradi või jumalalill?	7	Olemuslugu	Informeeriv-orhideedest	Autorid: Tõnu Tamm-näitleja, Õie Arusoo	neutraalne	Olaf Schmeidt, orhideeuriija; Tõnu Tamm, Eesti Orhideekaitse Klubi liige; Õie Jaagomäe, botaanik; Kai Vahtra, Hiiumaa Biosfäärikaitseala spetsialist; Arne Kivistik, ajalooõpetaja	Režissöör Peeter Brambat
18.10.1999	Kala kuival	8	Olemuslugu	Informeeriv-karpide	Teiste teksti	Neutraalne	Nikolai Laanetu, zooloog	Graafika

				ja vähkide kohta; vähid, karbid ja kalad hukuvad veekogude muutumise tõttu	peale Laanetu ei ole, režissöör Aivo Spitsnok			sama
16.01.2002		9	Olemuslugu	Informeeriv-Põtrade toitumine talvel, puude hävimine põtrade söömise tõttu, mädanik ja seened hukkunud puudes	Kaidor Kahar	neutraalne	Jüri Tõnisson, zooloog; Enn Pilt, metsapatoloog	Uus graafika
16.01.2002		10	Intervjuu/olemus	Meelelahutuslik/informatiivne-ravimtaimedest	Urmas Laansoo	positiivne	Hipe Rohila, taimedega ravitseja	
16.01.2002		11	Portreelugu	meelelahutuslik-Neeruti mägedest	Autor-Taisto Uuslail	neutraalne	Loigu Enn, neerutoloog; Aivar Lankei, Kadrina abivallavanem; Kadri Bork, Pariisi puhkelaagri perenaine	Režissööri d-Spitsnok, Kaidor Kahar
13.11.2002		12	Olemuslugu	Probleemlugu-metsa	Peeter Ernits-	negatiivne	Heiki Kranich, keskkonnaminister;	

				ebaseaduslik langetamine, keskkonnaametnike ebapädevus, probleemid metsaseaduses	Postimehe ajakirjanik		Virve Sommer, Kotka küla elanik; Maire Riiberg, Kotka küla elanik; Himot Maran, keskkonnainspektsiooni nõunik; Lauri-Indrek Tummeleht, Lahemaa Rahvuspargi looduskaitse spetsialist; Rein Ahas, Eesti Rohelise Liikumise metsatoimkonna koordinaator; Madis Praks, Loksa Vallavanem; Iie Liivandi, Kotka külavanem; Mihkel Tiks, Loksa valla elanik	
13.11.2002		13	Olemuslugu	Informeeriv-lindude rändest Osmussaarel, Osmussaarest üldiselt	Kaidor Kahar	neutraalne	Tiit Randla, Silma looduskaitseala direktor; Ivar Ojaste, Läänemaa Linnuklubi juhataja; Aili Bergström	
13.11.2002		14	Olemuslugu	Informeeriv-zoologia muuseumi näitus Eestis elanud loomadest	Kaidor Kahar-ajakirjanik (on ka ise palju kaadris)	neutraalne	Alar Karis, TÜ geenitehnoloogia osakonna juhataja; Lembi Lõugas, Ajaloo Instituudi teadlane; Urmas Tartes, loodusfotograaf	
06.01.2005		15	Olemuslugu	Informeeriv/meelelahutuslik-räime ja	Mart Saarso-meremees	neutraalne	Villem Meiesaar, kalur; Tiit Raid, TÜ Mereinstituudi vanemteadur; Kalev	Uus ekraaniraa

				kilu olukorrast Läänemeres ja nende püüdmisest; lõpus tehakse kiluhautist			Aasma, kalur	fika
06.01.2005		16	Olemuslugu	Informatiivne-mis saab vanapaberist	Kristo Kiiker- geograaf, keskkonnaspetsi alist	Neutraalne/positii vne	Meelis Mälberg, Röpina paberivabriku juhataja	
06.01.2005		17	Olemuslugu	Informatiivne/meelel ahutuslik-kuidas ehitatakse haabjat	Randel Kreitsberg- bioloog	Neutraalne	Heino Raid, Tamme talu peremees; Aivar Ruukel, haabjalaagrite korraldaja; Indrek Hein, Kuusekäära talude peremees	Loo lõpus loodusmat ka reklaam
21.12.2005		18	Olemuslugu	Informatiivne-kuidas vanad turbaväljad sammaldega katta	Kristo Kiiker- geograaf, keskkonnaspetsi alist	neutraalne	Mati Ilomets, soodeuurija	Saate alguses tutvustati saate teemasid
21.12.2005		19	Olemuslugu	Meelelahutuslik/info rmatiivne-räagitakse kuuskedest ja kuuse traditsioonilistest	Urmas Laansoo- botaanik	positiivne		

				kasutusala-dest, mütoloogiast				
21.12.2005		20	Portreelugu	Meelelahutuslik - Jüssi ja Rohtmets filosoferivad aastaegadest, lõketest, loodusest ja elust	Indrek Rohtmets-bioloog	positiivne	Fred Jüssi	Režissöör Jaanus Nõgisto
07.04.2008		21	Olemuslugu	Probleemlugu-Sambia salaküttidest, elevantiluu ja krokodillinahaga kauplemisest	Mirjam Matiisen-ajakirjanik	neutraalne	Boaze Chizuwa, Sambesi rahvuspargi giid; Tiit Maran, Eesti CITES-i Teadusnõukogu esimees; Adrian Hudson, Sambesi Rahvuspargi spetsialist; Allan Bwalaya, Mugurameno Põhikooli direktor; Soda Nyatsanga, abifondide spetsialist; Kevin van Jaarsfeldt, CITES nõustaja krokodillide alal	Saatejuht Vladislav Koržets juhatab lood sisse ja filosoferib kala püüdes, uus graafika
07.04.2008		22	Olemuslugu	Probleem-Keressaare rabast	Sven Paulus, ajakirjanik,	Neutraalne/negatiivne	Mati Ilomets, rabaekspert; Ivo Ojamäe, Tartumaa	Koržetsi kohta on

				turba tootmise võimalik keskkonnakahjulikkus			keskkonnateenistuse peaspetsialist; Mati Kermas, AS Tartu Jõujaama juhatuse esimees; Tarmo Kivi, Vara valla keskkonnaspetsialist; Nikolai Laanetu, loodusemees; Tarmo Leini, Vara vallavolikogu esimees; Mati Meos, AS Fortum Tartu juhatuse esimees; Andres Kärp, Vara vallavanem	tiitrites märgitud autor, režissöör Nõgisto
08.12.2008		23	Olemuslugu	Informatiivne - Lugu alkidest ja krüüselitest	Saatejuht Vladislav Koržets, Kristo Kiiker	neutraalne	Peep Veedla, ornitoloog	
08.12.2008		24	Olemuslugu	Informatiivne-kobraste mõju metsale, kobraste püüdmine		neutraalne	Vahur Sepp, jahimees; Aado Soosaar, metsaomanik; Toomas Soosaar, jahimees; Raivo Saar, jahimees	
08.12.2008		25	Olemuslugu	Meelelahutuslik-Osooni reis Ameerikas	Kristjan Kaljund	positiivne	Charles B. Wahler, Suure Kanjoni pargivaht	
16.05.2011		26	Olemuslugu	Informatiivne/meelel	Remek Meel-	positiivne		

				ahutuslik- rohukonnadest	loodusemees			
16.05.2011		27	Olemuslugu	Informatiivne- kuidas rändlinnud põllumeestele kahju teevad	Kristjan Kaljund	neutraalne	Aivar Leito, ornitoloog; Arto Auer, OÜ Kure Mõis juhatuse liige	
16.05.2011		28	Olemuslugu	Meelelahutuslik- loodusturismist Läänemaal, tutvustatakse tuntumaid ja ilusamaid kohti	Sven Paulus	positiivne	Marika Mann, Estonian Nature Tours tegevjuht; Peeter Vissak, retkejuht; Kristi Kevvai, Estonian Nature Tours turundusspetsialist; Tarvo Valker, ornitoloog	
31.10.2011		29	Olemuslugu	informatiivne- räägitakse sügisräime uurimisest	Sander Loite	neutraalne	Timo Arula, räimeuurija	Koržets püüab sissejuhatu ses kala
31.10.2011		30	Olemuslugu	Informatiivne/meelel ahutuslik-räägitakse elust Väike-Pakril	Kristjan Kaljund	Neutraalne/positii vne	Ilmar Heinleht, Väike-Pakri elanik	
31.10.2011		31	Olemuslugu	Informatiivne- kalapüügi seaduste	Randel Kreitsberg	negatiivne	Ain Soome, Keskkonnaministeeriumi kalavarude osakonna juhataja; Rein	

				tõlgendamisest, ka üldisemalt kalastamisest			Truumets, Klubi Kalastaja jääger; Aare Pai, keskkonnainspektsiooni kalakaitseosakonna juhtivinspektor; Endrik Tõnsberg, Eesti Harrastuskalastajate Liidu juhataja	
26.09.2011		32	olemuslugu	Informatiivne-suitsupääsukestest, miks suitsupääsukesti vähem on, räägitakse ka räästapääsukestest	Sven Paulus	neutraalne	Mati Kose, Ornitoloogiaühingu Aasta Linnu projektijuht;	
26.09.2011		33	olemuslugu	Informatiivne-jõevähkide uurimisest, vähkide olukorrast Eestis	Randel Kreitsberg	neutraalne	Margo Hurt, zooloog, jõevähkide ekspert;	
26.09.2011		34	Olemuslugu	meelelahutuslik-Kreitsberg ja Paulus kajakimatkal Peipsi järvel ja Narva jõel	Randel Kreitsberg ja Sven Paulus	positiivne	Lembit Kesler, RMK loodusvaht	
21.03.2011		35	Olemuslugu	Infomeelelahutuslik-talvisest kalapüügist, talvisest kalade	Randel Kreitsberg	neutraalne	Erich Saaremaa, Võrtsjärve kalur; Arvo Tuvikene, Limnoloogiakeskuse vanemteadur;	

				uurimisest				
21.03.2011		36	Portreelugu	Meelelahutuslik	Kadri Hinrikus	positiivne	Hendrik Relve	
08.09.2008		37	Olemuslugu	Informatiivne- karudest	Kristo Kiiker	Neutraalne/positiivne	Peep Männil, ulukibioloog;	Koržets räägib sissejuhatu ses ja vaheklippi des pikalt mesinduse st.
08.09.2008		38	Olemuslugu	Informatiivne- elust saartel (Vormsil), eelkõige noortest Vormsil ja saare tulevikust	Kristjan Kaljund	Neutraalne/negatiivne	Maaja Puurmann; Lee Rajando; Margus Kägu; Siim Gronsten; Age Kõiveer; Koit Kõiveer	
05.05.2008		39	Olemuslugu	Infomeelelahutuslik – Teeme ära! 2008 prügikoristuskampaaniast	Sven Paulus	positiivne	Kristi, Aleksandr, Anastassia, Tiit, Kris, Marina, Toomas	Koržets räägib sissejuhatu ses ja vaheklippi des

								haugist
05.05.2008		40	olemuslugu	Meelelahutuslik-Rõugu pargist	Kadri Hinrikus	positiivne	Merle Karusoo; Andrus Ristkok; Katrin Saukas	
14.09.2005		41	olemuslugu	Informatiivne-haigrutest	Remek Meel	neutraalne		
14.09.2005		42	olemuslugu	Probleemlugu-ulukite tehtud kahjust metsaomanikele	Kristo Kiiker	Negatiivne	Ando Eelmaa, erametsaomanik; Andres Lillemägi, Eesti Jahimeeste Seltsi direktor; Kalev Sootalu, jahindusbioloog;	
14.09.2005		43	Persoonilugu	Meelelahutuslik-Tõnu Kaljuste purjetamisest, muusikast ja loodusest	Kadri Hinrikus	positiivne	Tõnu Kaljuste, dirigent	
23.03.2005		44	Olemuslugu	Informatiivne-merikotkaste talvisest toitmisest	Kristo Kiiker	neutraalne	Veljo Volke, Vilsandi Rahvuspargi looduskaitse peaspetsialist	
23.03.2005		45	Olemuslugu	Meelelahutuslik – matkamisest Sakala teel Viljandimaal	Hans Väre, „Sakala“ reporter	neutraalne	Jaan Jaska, Kabala metsaülem	
23.03.2005		46	Olemuslugu	Informatiivne –	Kristo Kiiker	neutraalne	Villu Alatsei, RMK Kärü metsaülem;	

				metsakuivendusest harvendusraiest				
30.10.2002		47	Olemuslugu	Informatiivne – Alam-Pedja looduskaitsealast	Juhani Püttsepp, „Eesti Ekspressi“ ajakirjanik	positiivne	Einar Tammur, Alam-Pedja looduskaitseala hoidja; Kaarel Pensa, luhavaht; Robert Oetjen, Eestimaa Looduse Fondi juhatuse esimees	
30.10.2002		48	Olemuslugu	Informatiivne – RMK matkaradadest	Mart Reimann, matkajuht	Neutraalne/positii vne	Jaanus Käärma RMK loodushoiu osakonna loodushoiu spetsialist; Jaak Neljandik, RMK loodushoiu osakonna puhkeala juhataja; Tiina Neljandik, RMK loodushariduse spetsialist;	
30.10.2002		49	Persoonilugu	Meelelahutuslik – Tiit Pääsuke räägib oma loomingu seosest loodusega	Indrek Rohtmets, ajakirjanik	positiivne	Tiit Pääsuke, kunstnik;	
24.04.2002		50	Olemuslugu	Informatiivne – Matsalu looduskaitseala lindudest	Kaidor Kahar	neutraalne	Maire Toming, Matsalu Looduskaitseala seirespetsialist; Heikki Holmström, ornitoloog;	Linnukaad rite puhul on ekraanil kirjas ka linnuliigi

								nimi
24.04.2002		51	Olemuslugu	Informatiive – Tallinna piirkondadest, kus kanalisatsioon puudub (on reaalne oht keskkonnale); kuidas liituda linna kanalisatsiooniga	Kaidor Kahar	neutraalne	Endel Tomann, Keskkonnainspektsiooni Harju osakonna inspektor; Urmas Laurson, AS Tallinna Vesi Võrkude tehniline juht; Nikolai Berezin, AS Tallinna Vesi projektijuht; Kalju Roos, majaomanik	
24.04.2002		52	Olemuslugu	Probleemlugu – Lasnamäe korteris loata peetavast rabapistikust; mida teha metsloomaga, kui ta tuleb koju	Peeter Ernits, ornitoloog-ajakirjanik	negatiivne	Dmitri Saksa, Ornitoloogiaühingu ja Tallinna Linnuklubi liige; Hanno Zingel, Keskkonnaministeriumi loodusosakonna juhataja	
05.04.1999	Loomade loendus	53	Olemuslugu	Informatiivne – põtrade ja teiste loomade loendamisest	Indrek Kangur, Raul Priks, Priit Kase, Jüri Vaher, Rauno Varblas, Marek Toompere, Õie	neutraalne	Jaak Volmer, Tartu Jahindusklubi tegevdirektor; Mati Mõttus, Tartu Jahindusklubi juhatuse esimees; Harri Valdman, zooloog; Peep Männil, Väätša jahiala juhataja	

					Arusoo			
05.04.1999	Karulugu	54	Olemuslugu	Informatiivne/meelel ahutuslik – karupoegade kasvatamisest Nigula looduskaitsealal	Indrek Kangur, Raul Priks, Jüri Vaher, Rauno Varblas, Marek Toompere, Õie Arusoo	neutraalne	Kaja Kübar, Nigula Looduskaitseala spetsialist; Enn Vilbaste, Nigula Looduskaitseala direktor;	
04.10.1999	Arboreetum – imeaed?	55	Olemuslugu	Informatiivne – puude ja põõsaste aedadest, tutvustatakse taimi	Urmas Laansoo, botaanik	Neutraalne/positiivne	Hallan Kivisaar, aednik; Arnold Hannust, aednik	Ekraanil olevatel taimedel on tiitrid nimetusega all
09.09.1996	Kohtumised Merikotkas	56	Olemuslugu	Informatiivne – Lugu viga saanud merikotkast	Autor ja režissöör Rein Maran	neutraalne	Einar Tammur, Looduskaitseühistu „Kotkas“ esimees; Urmas Sellis, Looduskaitseühistu „Kotkas“; Ambrosi Gretsin; Armand Ruuli, kalur; Raivo Puurits, kalur; Olev Merivee, Looduskaitseühistu „Kotkas“; Kaja Lotman, bioloog; Tõnis Ulm, Matsalu Looduskaitseala	Režissöör, toimetaja Rein Maran

							valveülem; Aleks Lotman, Matsalu Looduskaitseala teadusdirektor;	
15.01.1996	Hundid kodus	57	Olemuslugu	Informatiivne – koju toodud hundikutsikatest; kas üldse tohiks ja mida hundikutsikatega edasi teha	Toivo Makk, Ants Mürsepp, Ants Uus, Andres Suurevälja, Tiina Kasak, Enn Laanelepp, Mati Õun	neutraalne	Jaan Mitt, Mahtra riigijahipiirkonna direktor; Vello Uueni, jääger; Uudo Timm, liigikaitse spetsialist; Mati Kaal, Loomaiaia direktor	Režissöör Mürsepp, Svirgsden
15.01.1996		58	Olemuslugu	Probleemlugu – kas Kundasse on haiglat vaja? Tehase põhjusatud haigustest kundas;	Autor Kristjan Svirgsden	negatiivne	Tõnis Randlane, Ida-Viru maavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiu osakonna juhataja; dr. Sotška, Kunda haigla; Toomas Vilosius, sotsiaalminister; Lembit Kaljuvee, Kunda Nordic tsement juhatuse esimees; dr. Zapevalova, Kunda Haigla peaarst; Hubert Kahn, Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituut professor, med. doktor; Anne Tasuja, Kunda linnapea	

13.06.1994	Vilsandi	59	Olemuslugu	Informatiivne – Vilsandi saarest	Autor ja Režissöör Peeter Tooming	neutraalne	Arvo Kullapere, Vilsandi Rahvuspargi direktor; Urve Ratas, Ökoloogia Instituudi teadur; Eva Nilson, Ökoloogia Instituudi teadur; Kadri Kullapere, Vilsandi Rahvuspargi nooremteadur; Adele Anderson, Uus-Pidaja perenaine; Avo Piisk, Vilsandi majaka juhataja;	Kui ekraanil on mõni taim või loom suures plaanis, siis on tiiter nimetusega all
24.09.1993	Säästlik areng. Põrgupauk	60	Olemuslugu	Probleemlugu – Põlevkivi maapealne lõhkamine häirib lähedalelavaid loomi ja inimesi, lõhub nende maju	Peeter Tooming, Avo Sillasoo, Jüri Vaher, Merike Vainlo, Hendrik Reinla, Peeter Tobbi, Õie Arusoo	negatiivne	Johannes Kangro, kodu-uuriija; Linda Kriisa, perenaine; Ralf Kall, Kanada ehitusgeoloog; Heinrich Lipp, peremees; Enno Vinni, Maidla vallavanem; Peeter Kadastik, peremees; Peeter Ernits, Loodusmuuseumi direktor; Antti Roose, Ida-Virumaa keskkonnanõunik	Enne „Osooni“ kandis saade nimetust „Säästlik areng“.

Lisa 3. Semistruktureeritud intervjuude transkriptsioonid

Intervjuu Õie Arusooga

Kuidas te üldse „Osooni“ juurde sattusite?

Ma tegin lastesaateid loodusest. ja siis kui 93 aastal oli meil, Tiina Kangro käis Hollandis koolitusel, ja loodussaateid tegin ma ka sinna lastesaadetesse. Ja Tiina tuli sealt koolituselt tagasi ja leidis, et võiks olla täiesti eraldi programm loodusest. Ja aeg oli selleks küps ja niiviisi inimesed olid olemas, sest et Tallinfilm oli just parasjagu lagunenu. Tallinfilmist olid jäänud kaks režissööri jäänud nagu natukene ilma peale, Peeter Tooming ja Peep Puks, kes olid niisugused looduse teemade käsitlejad ka. Ja nii ma siis otsustasingi, et ma hakkan nagu puhtalt neid, ma algul tegin ikka lastesaateid ka edasi, nii et oli nii lastesaateid kui ka „Osoon“, sest tegijaid oli rohkem, toimetajaid rohkem alguses kui mina üksinda. Ülle Puusep ja Valli Voor, jah olidki põhimõtteliselt Ülle Puusep ja Valli Voor olid ja Tiina Kangro ka.

Mis on „Osooni“ eesmärk?

Saate eesmärk on Eesti loodus võimalikult lähedale tuua inimestele ja tutvustada sest et me oleme teinud ja kui me näitame neid paiku ja ka probleeme. Sest et algul oli nagu rohkem probleemiks, et noh need samad keskkonnaprobleemid. Ja teine eesmärk on see, et need samad armsad paigad, et inimene näeb, et ei ole vaja iga kord sõita väga kaugele, vaid siin oma kodus on väga ilusaid paiku, kus saab puhata ja see looduse mitmekesisust, seda välja tuua.

Kuidas te arvate, kas need saated on siiani seda eesmärki täitnud?

Ma arvan küll. Täheleb, siis kui olid need probleem... fosforiidid ja niisugused teemad ja Sillamäe siin see surmajärv ja kõik, et need said kajastatud ja nüüd teame, paljud asjad on likvideeritud. Noh, ma ei taha öelda, et need on tänu saatele, see on nagu kõik taga, aga et me neid teadvustasime, eks, see ikkagi meedia mõju on suur ja võibolla natukene kiiremini siiki mõned probleemid leidsid tänu meile lahenduse. Ja siiani, ühesõnaga, ikkagi meil on see tagasiside ja küsitakse, et oi, et kuhu minna matkama või et kuhu minna puhkama, et millised need kohad on, et need, vahepeal oli see hästi aktiivne selline tagasiside, küsiti meilt nõu, me olime nagu mingi turisminfo, küsiti nõu kuhu minna. Et selles mõttes ma arvan küll, et on täitnud.

Kellele see saade mõeldud on? Või kes on selle saate sihtgrupp?

Saate sihtgrupp on lai. See on koduperenaisest kuni teadlaseni välja. Selles mõttes et ta on selline koguperesaad. Et seda võivad vaadata lapsed, seda võivad lapsevanemad vaadata. Meil on teaduslugusid, mis väga konkreetseid projekte puudutab, noh alles eelmisel nädalal me salvestasime siin Tallinna Loomaaias Euroopa naaritsa projekti, mis on rahvusvaheline projekt. Mõni nädal tagasi oli see Poola ilveste projekt, siis on olnud rahvusvahelised pruunkaru projektid, et see on siis ühesõnaga teaduse pool. Siis on tehtud erinevaid, mis puudutab energeetikasaateid ja teadussaateid, samas on sellised armsad ja südamlikud looduslood ja elustiililood, mis on siis mõeldud nii igapäevale, ka koduperenaisele vaatamiseks.

Kas „Osoon“ on rohkem loodussaade või rohkem keskkonnasaade?

Praegu on muutunud rohkem loodussaateks. Ja teadlikult oleme seda teinud, sest et, pigem algusaastatel oli ta keskkonnasaade rohkem. See muutus on meil toimunud küll jah.

Aga mis on siis selle põhjused? Kas keskkonnaprobleeme on vähemaks jäänud?

Keskkonnaprobleeme... tähendab jah, paljud niisugused teravad probleemid on leidnud lahenduse, aga teine asi on ka see, mis me siin oma majasiseselt oleme rääkinud ja on otsustatud, et neid teravaid probleeme, on palju saateid, kus neid teravaid probleeme, keskkonna probleeme ka lahatakse. Ja kuna me oleme niisugusel heal ja magusal ajal ka eetris, prime-time'is, siis võiks ta olla üks niisugune positiivne ja soe saade. Et siis rohkem nagu sellele loodusele keskenduda.

Kas see oli nagu mingi konkreetne aasta või aeg, millal selline paradigma muutus toimus?

Tähendab, see on läinud sujuvalt, sest ega meil on ju praegugi probleeme ja kõik need rahvusvahelised projektid, eksole, ta on nagu natuke läinud liigikesksemaks, et ei ole niisuguseid globaalseid, noh me ei tegele siin mingisuguste solgiveetorudega ega sellistega. Kui me varem olime, need puhastusjaamad ja veepuhastusjaamad ja sellised teemad. Et nüüd oleme pigem läinud probleemidega liigikesksemaks. Liikide hävimine, ütleme, mis puudutab nüüd täpselt seda euroopa naaritsat ja, noh, need on jäänud ikkagi.

Aga et siis te neid suuremaid keskkonnaprobleeme, näiteks reostus ja kõik selline, et te siis teadlikult jätate välja need või?

Ei me ei jäta teadlikult neid välja, sellepärast et nad on kõik omavahel ju seotud. Kui me lähme rabasse või siis miks või räägime, ütleme väga ilmikas on jõekeskond. Kui me räägime jõekeskonnast, jõeelustikust, siis paratamatult tulevad need keskkonnaprobleemid ju välja, paratamatult tulevad välja. Ja no näiteks hea näide on see Purtse jõgi, mis oli kunagi väga väga reostatud, eksole, see kõik see väetiste saast, mis sinna läks. Siis nüüd on hea näide

sellest, et see Purtse jõgi on nagu selle isepuhastuva looduse, loodus on ise puhastunud teda, isepuhastuval teel on ta nüüd üheks arvestatavaks lõhejõeks muutunud, nii et kui me räägime siin jõgedest, räägime kalandusest, eksole, siis pratamatult tulevad need suuremad keskkonnaprobleemid ka kõne alla. Miks see nii on, eksole, või miks meil on vähe näiteks mõnda liiki, eksole, miks on meil vähe seal karpe, erinevaid karpe. Miks meil ei ole ebapärlikarpe? Noh, ühesõnaga nad on kõik ju seotud elupaikadega. Et selles mõttes loomulikult räägime.

Kui oluline üldse on saate vaadatavus või reiting? Teie kui toimetaja jaoks, kas te ka jälgite seda?

Tähendab, see on nii ja naa, tähendab ikkagi on. Ikkagi on, sest see on ju selge, et kui sa teed midagi, teed tööd, siis sa tahad ju ka, et see läheks, jõuaks inimesteni, jõuaks auditoriumini, et päris tühja ei ole mõtet ju teha. Kui ma vaatan siin mõne saate reitingut, kui reiting on 0,1, siis mul tekib ahastus, et vaesed inimesed, miks nad seda üldse teevad, miks seda tehakse eksole. Aga on ikka. Ja näiteks meil on ka see niisugune tore siin majasisesed, siin teised kollegid vaatavad ja ütlevad, oi kui hea lugu, vaatad reitingut eksole, kui reiting on ikka sul, ühte saadet vaatab 120-130 000 inimest, siis on ikka päris uhke tunne.

Kuidas see reiting üldse aja jooksul muutunud on „Osoonil“?

Reiting on olnud, tähendab, enam-vähem on ta olnud aastate lõikes stabiilne. On teatud tõusud, ütleme, sellel, näiteks nüüd, mingisugustel, ma ei oska isegi seostada nüüd, et jah, näiteks praegu, seda 2012 ma seostan puhtalt niisuguse režiilise uue lähenemisega. Et siin on nüüd tõusnud, ikka koguaeg stabiilne on üle 8 meil reiting, vahel viskab üle 9 siin oli ja. Veebruaris oli lausa üle 11. Et need on reportaažlood ja millest me nüüd oleme aru saanud, eksole, selle poole aasta jooksul, et inimest huvitab see, kui ta on ise nagu mõtteliselt osaline. Ta teeb kogu selle protseduuri kaasa. Ta läheb siin saategrupiga nagu mõttes kaasa sinna merele, ta näeb täpselt kuidas seda kala püütakse või mida seal tehakse või on ta siin Tallinna Loomaaias, ta vaatab mis moodi see Euroopa naaritsate paaritamine on, kuidas neid valitakse. Ta on algusest lõpuni protsessis sees. Ja see inimestele meeldib.

See on siis nagu selline meelelahutuslikkuse aspekt?

Ta ei ole meelelahutuslaad, ta on ühesõnaga, praegu maailmas ongi seesama, et saatejuht ei ole mitte pelgalt ainult reporter ja küsija, vaid ta on saates osaleja. Ta on üks osaleja. Ta teeb selle sama asja kaasa. Saatejuht läheb ise ka, tähendab, ta proovib, ta katsetab, kui ta küsib nõu, noh kõiki asju ei saa teha, aga ta on kogu aeg kõrval. Ta on kogu aeg kõrval, ta ei ole ainult küsitleja. Muidugi meie õnn on ka see, et meil on, ja mida ma pean väga oluliseks, et

see loodusharidusliku taustaga tegijad. Et inimestel on loodushariduslik taust. Ja huvi. Ka praegu näiteks režissööri puhul, tal on väga suur huvi looduse vastu. Meil oli siin üks õnnetu lugu mõni kuu, kui inimene ei tundnud ise huvi. Ja see on kohe näha. Tähendab, siin ei ole mitte midagi teha, see loodussaate puhul ja küllap on ka teiste teemade puhul, aga loodussaate puhul lööb see väga välja.

Mille alusel valitakse saatesse teemad?

Teemad valitakse siin, loodus ise dikteerib. Loodus ise dikteerib ja täpselt ka mis on parasjagu aktuaalne, eksole. Kui praegu on looduskaitse arengukava koostamine, mis on nagu üldisem, eksole, siis on, meie hakkame seda kajastama ka „Osoonis“, vastavalt sellele, mis toimub meie ümber. See on meie teemadel ja muidugi ka loodus ja ilmastik, eksole, et kui praegu on kevad, siis me muidugi püüame olla kogu aeg ajaga kaasas. See on meie jaoks oluline asi.

Aga kes seda teemat rohkem valib, kas toimetaja või autorid?

Valime koos. Täpselt, kellel tuleb, sest selles mõttes on niisugune hea sünergia, et ja ka režissöör. Praegune režissöör, kui tal tuleb mõni mõte, et ahhaa, vot seda teemat võiks teha, siis ta ütleb, et minu jaoks on kõige olulisem see ja see on üldiselt „Osoonis“ olnud, välja arvatud väga lühikese erandiga, et terve grupp mõtleb koos. Mõeldakse koos, et ei ole vahet, et eksole, mina olen režissöör ja teen pilti ja sina oled toimetaja, sina mõtle sisule, vat niisugust asja meil ei ole. Et see on väga oluline. Ja teemad on täpselt nii kuidas nad tulevad, eksole. Kuna mina olen aastaid teinud, mul on hästi suur see niisugune võrgustik, tutvusringkond kõikides looduskaitse aladel, kõikidel keskkonnaametites. Mul on isiklike tuttavaid ja see isiklik tutvus ka väga palju loeb. Ma saan pöörduda igal kellaajal, et kuule mis teil on, mis teil juhtub? Näiteks keskkonnaametiga on väga tore koostöö, et mis teil on need aktuaalsed teemad. Ja nad saadavadki kohe oma need teemad, noh nad teavad projekte ette, et mis projektid, mis seireprojektid nendel on, saadavad meile nagu kalendaarselt ja kontaktisikud ja küll on väga hea töötada siis, mis meile sobib, millest saab saate, mis on nagu rohkem raadiosaade, mis meie jätame kõrvale, aga et meil on olemas nagu selline plaan ees, mille alusel töötada.

Kui suur vabadus on autoril oma lugu tehes?

Mis mõttes vabadus?

Nagu te siin enne rääkisite, et te üritate seda joont ajada, et reporter oleks ise seal loos nagu sees. kas siis seda te kuidagi suunate või soovitate lugu niimoodi teha?

Ikka, tähendab, vaata kui me oleme võtnud selle stiili, et ta on, noh see on puhtalt nüüd pakutud välja režissööri poolt. Et oleme, seesama, et ei ole pelgalt küsija, vaid ta on reporter.

Ta ongi reporter, ta on ise tegija. Ja siin on muidugi selles mõttes vabad käed. Noh, teatud piirides vabad käed. Kui me hakkame kokku panema materjali, siis me arutame ja autorid eelnevalt juba, eelnevalt juba arutame, et mida kajastada ja kuidas seda kajastada ja mis probleemide juurde tulla ja no ma ütlen, kuna minul need kogemused on ikka inimesed, keda kasutada. Võibolla siin annan nõu, nii et, kes on head rääkijad või kes on selle ala spetsialistid, keda tasuks kasutada. Ja selles mõttes jah, mingisugust tsensuuri selles mõttes ei ole. Pigem on see niisugune enesekontroll ja saate, hea saate nimel mõtleme, et meil oleks parimad esinejad ja võimalikult huvitavasti tehtud.

Aga kas loo kirjutab kokku autor ise?

Loo kirjutab autor kokku jah.

Milles siis teie töö seisneb?

Minu töö ongi see, et noh nüüd see teemade pakkumine, see üldkoordineerimine ja osadel, on autoreid, kelle lood ma kirjutan ka kokku, kes teevad nagu koha peal ära ja noh nüüd ma ise ei tee, sest ma tegin kaua ka ise lugusid, eks ole, aga nüüd ma ei ole teinud viimasel ajal. Ja on osa autoreid, jah, tõesti kes ei ole meil, meil on küll kõik mittekoosseisulised, aga osa on niisugused püsiautorid, kes meil käivad igal nädalal, aga on autorid, kes meil käivad suhteliselt vähem eetris ja nende lood mina kirjutan kokku. Et nad käivad, teevad loo ära ja siis pärast ma panen selle loo kokku. Aga no enne kui me salvestama hakkame ja siis on, esialgse variandi kirjutab nüüd autor kokku ja siis mina siis teen niisuguse redigeerimisparandamise, võibolla tõstan ümber ja noh kuidas vajadus seal on, et mida juurde tuua, mida, noh ütleme, ongi puhtalt sõna otseses mõttes toimetajatöö. Autor teeb autoritööd ja toimetaja siis tõesti toimetab seda teksti ja soovitusi kui on vaja anda.

Mille alusel te olete valinud oma saatele just sellise formaadi?

See formaadi, see kolm lugu, tähendab, seda tingis jälle aeg, sest et ma vaatasin just millal me läksime sellele kolmele loole, see oli aasta 2001, kui me läksime sellele, kuni 2001 oli niiviisi, et vahepeal oli kaks lugu. Ütleme, et põhilugu oli ja seal juures oli siis kas mingisugused keskkonnauudised või keskkonnamäng või midagi niisugust.

See oli siis pigem juhuslik või sõltus erinevalt saatest?

Tähendab, seal oli niiviisi, et kui teema oli pikk ja täiesti sai 28 minutit ühte teemat käsitleda. Alguses olidki niiviisi, pikad ühe teema saated. Teemad olid tõsised, noh oli siin põlevkivi, oli energeetika, olid need reostused, Sõjamäe reostus, pärast kui siis, ühesõnaga, need olid nivõrd ulatuslikud teemad, et siis olidki nagu ühe loo saated, ühe teema saated eks ole. Aga 2001 me leidsime, et need nagu enam ei õigustanud end. Et see on üks teema, see tähendab seda, et

ühte gruppi vaatajaid see huvitab, aga teisi ta ei huvita, see, siis jäävad nagu teised välja sealt, et peaks nagu mõtlema sellele, et oleks rohkemaid teemasid, mis inimesi, erinevaid inimesi huvitaks.

Kas see mõnes mõttes siis oli...

Ja aeg tingis, tähendab ühesõnaga aeg ikkagi tingib seda, et noh kõik ju muutub, teatris muutub, kinos muutub, kõik see visuaalne keel ju muutub. Ja me leidsime ka, et niisugune kolm teemat, no ja ega see kolm ei olnud ka iga kord niisugune primaarne selles mõttes et kui oli vaja, siis oli kaks ka, selles mõttes ei olnud nii raudselt, et kolm teemat peab olema. Aga nad erinevad. Et siia sai tuua juba nagu pehmemaid teemasid, siis kriitilisemaid teemasid, no mänguruum oli suurem, ütleme nii.

Miks te saatesse saatejuhi otsustasite tuua?

Tähendab, praegu te mõtlete Koržetsit jah? Ikka selleks, et, tähendab kõige alguses oli niiviisi, et kui mina ise tegin, siis mina olin kaadri taga ja küsisin, üldse ei olnud kedagi näha, ei autorit, ei saatejuhti hoopiski mitte. Siis millalgi hiljem tuli kui Kaidar tuli meile ja siis oli niiviisi, et mees nagu ise oli saates ja sidusid nad ise oma lõike või siis vahekõlliga, oli ka see aeg kui me lihtsalt tegime vahekõlli, mingisugune meeleoluka kõllitekstiga, sellise kirjaliku tekstiga ja see sidus. Tähendab kõik see, mis puudutab niisugust visuaalset meediat, on ju kõik arenemises. See oli lihtsalt, et kogu aeg sa pead midagi mõtlema juurde, uuendama, mis võiks nüüd toimida, ega alguses ju ei tea, kas ta toimib või ei toimi. Kuna nüüd Koržetsiga hakkas väga hästi toimima, see oli ka nii, et me mõtlesime, kaalusime, et nii võiks olla huvitavam ja tuli, et on huvitavam. Siin on ka see, et Koržetsi roll on rohkem kui lihtsalt siduda neid lõike, vaid ta annab ka oma väärtuse, tema tekstil on oma väärtus, eksole, see on lisaväärtus nagu saate teemadele veel.

Kas siis formaadi muutused, mis on olnud, kas need reitingut siis ka suurendanud?

On ikka. Sest et Koržetsil on väga palju fänne, tavaliselt teles ju ongi niiviisi, et inimene kas meeldib või üldse ei meeldi. Ja kui meeldib, siis on väga suur vaatajaskond, kui ei meeldi, siis need lihtsalt ei vaata seda. Selles mõttes, et reitingud on suurenenud jah.

Saate algusaegadel oli ju kasutatud väga palju selliseid absoluutseid Eesti tippe, Rein Maran, Fred Jüssi, praegu on vähem?

Midagi ei ole teha, aeg teeb oma töö. Need mehed olid siis täis elujõudu ja jõudsid metsas käia. Nii palju kui võimalik, me kasutame ka, Relvet kasutame, Rohtmetsa, kes on praegugi tegijad eks. Aga kahjuks näiteks Fred Jüssi enam ei tule pikale, kui ta käis siin veel mõned aastad tagasi Kakerdaja rabas väga pika matka, siis no praeguse tervise juures ei tule, siin ka

aeg teeb oma korrektiivid. Ja täpselt Maraniga on samamoodi, et kui ta on praegu õppejõud, tal lihtsalt ei ole niisugust aega, et ta tuleks ja teeks, sest Maran oli meil ka ta oli üheaegu autor aga üheaegu ta oli ka režissöör. Ta tegi ju ise lugusid. Ta põhmõtteliselt, need linnulood on ju kõik niiviisi oma kodus tehtud. Ta pani kaamera üles ja ta filmis, ta oli nagu kahes rollis ja aastaid ta niiviisi tegi. Aga tulevad uued tegijad ja vanad lihtsalt, muidugi me kasutame nii palju kui võimalik, siis me ikkagi kasutame neid. Aga oli meil Rein Maran, nüüd on Tiit Maran, tema poeg. Paratamatult vahetuvad.

Tiina Kangro ka rääkis, et algul oli üks eesmärkidest kaasata võimalikult palju Eesti tegijaid.

Jah. Täpselt seesama eesmärk on ka praegu. Aga tegijad on lihtsalt uued, tegijad on noored, tulevad peale. Et noh praegu ongi see mõte, et kui meil on see autorite ring nüüd laineneud ja me oleme nüüd kaks korda siin nagu selle konkursi korraldanud autori kohale. Selle mõte on ka see, et need inimesed tooksid kaasa, ütleme näiteks konkreetselt, Sander, kes tuli meile sügisest tegema, ta on lõpetanud Tartu Ülikoolis ihtüoloogia ja nüüd tema toob kaasa siis ka oma aegsed tegijad praegu.

(Õie Arusool heliseb telefon)

Kes nagu praegu on nimed ja tulevad uued nimed juurde, et see on ikka meil põhieesmärk, et tuua neid uusi tegijaid ja uusi looduskaitseala inimesi ekraanile, vanad on endiselt – Tiit Randla ja niisugused mehed, aga et uued, praegu Sandergi, kelle kursusekaaslased töötavad mereinstituudis ja loomulikult, need noored teadlased, me kasutame nende teadmisi. Täpselt samamoodi rannikumere uurijad Markus Vetemaa, siis Jonne Kotta, eksle, need on noored ja uued tegijad, et ikkagi me kasutame neid parimaid spetsialiste, see on selge.

Kas saatel on eeskujusid ka välismaalt?

No otseselt ei ole.

Aga kui te seda saadet tegema hakkasite?

Tähendab, ma ütlesingi, Tiina tuli sealt Hollandist nende teadmistega, siis oli muidugi Soomes, siis me vaatasime Soomes ja siis, jah Soomes me käisime isegi vaatamas nende tööd.

Kui palju te seda saadet tehes üldse arvestate selle saate mineviku ja traditsioonidega?

No traditsioonidega selles mõttes, et me tahame anda parimat. Kaks asja, et pilt oleks huvitav ja sisu oleks saatel, tekst oleks sisukas. Need on, ühesõnaga vat siin ei lase me latti alla. Et kui me ka režissööri vahetused tulevad, et siis see latt peab jääma sinna, et lati alt läbi ei lähe. Meil ei ole ka seda juhtunud. Võibolla tõesti üks kord on apsakas olnud, aga see on ka ruttu likvideeritud.

Mis siis juhtus?

No lihtsalt sattus inimene, kes... On inimesi, kes teevad raha eest, ja on inimesi, kes teevad pühendumusega ja juhtus inimene, kes tegi raha eest. Aga see oli väga lühike, see lõppes kohe ära. Siin ei saa teha tööd, et sa teed tunnid, et sa määrad tunnid. Noh praegugi sa kuuled isegi, et iga hetkega muutub, me lepime kogu aeg, sa pead olema operatiivne ja „Osooni“ tegijad on pühendunud, ka noored mehed on väga pühendunud, et nad lükkavad oma isiklikud asjad kõrvale, nad tegelevad sellega, selle saatega. See on tähtis nende jaoks. Niikaua kui saade on inimesele tähtis, siis on ka resultaat olemas, see on täiesti raudne.

Kas on olnud ka mingeid perioode, mil selle saate järjepidevus ohtu sattus?

Et oleks oht, et ekraanilt ära võetakse? Ei, niisugust aega ei ole olnud. Vahepeal on nüüd olnud see, et kas ta nüüd, mis kella ajal ta on. Korra oli selline, et nagu ei oleks prime-time'is, et tõstame ta, see oligi täpselt enne jah, kui ma ütlen kohe mis aasta see oli siis. See oli enne seda kui Vladislav tuli. Koržets tuli 2007, siis enne seda oli niiviisi, et kas ta jääb prime-time'i või tähendab, ta kukub kuskile, siis oli see ilma saatejuhita. Siis tuli kiiresti otsustada, et mida me nüüd teeme, et me jääksime *prime-time*'i, et me ei kukuks mingisugusesse nišiaega. See kord oli jah. Ja siis me tõesti jah, ja ma ütlen, et üks nädal aega oli niisugust pingelist tööd, et kes, kuidas, mis moodi, mida teha, just oligi, et teha niisuguseks meelelahutuslikumaks, et tal oleks lai vaatajaskond ja seal oli ka palju pakkumisi, mis ma mõtlesin kõik, peast laskin läbi kes need kõik võiksid olla ja siis jäime selle Koržetsi juurde. Jah siis oli küll nii, et pigem oli see, et ta mitte et ta ära ei kao ekraanilt, vaid lihtsalt, et võib-olla kellaaeg, et kui ta oleks, vat siin ongi seesama, et kui ta on väga spetsiifiline, et spetsiifilised saated ongi nagu, jäävad nišiaegadesse. Et kaks asja, et kas sa tahad olla üldhuvitav ja oled niisugusel hästi vaadataval ajal või siis oled nišisaade ja meie otsustasime, et me päris nišisaade ei ole.

Kas enne „Osooni“ oli veel mõni keskkonna või loodussaade Eestis?

Ega saateid, tähendab, otsest sarja küll ei olnud. Siin ma tegin ise lastesaadetes tegime niiviisi üksiksaateid. Üksiksaateid väga erinevaid, kevade tulekust ja oligi niiviisi, enne „Osooni“ oli veel „Säästlik areng“, noh üksikuid asju oli küll, aga nii et 93st aastast on siis järjepidevalt niisugune regulaarne iga nädal eetris olev saade. Ja 93st aastast kannab ta ka siis juba „Osooni“ nime.

Millist tagasisidet te seda saadet tehes saanud olete?

Tagasisidet on erinevat. Tähendab, meil on tagasiside, mis on väga positiive, on nendelt erialainimestelt, spetsialistidelt, keskkonnaametitelt, kes ühesõnaga on väga tänulikud, et kajastatakse neid probleeme ja on selline tagasiside. Ja siis on ka täiesti tavalistelt inimestelt.

Tavalised inimesed, oi vaatasin eksole, küll oli tore saade, mulle see väga meeldis. Ja kui me tegime siin vahepeal, no see on ka periooditi niiviisi, et kui RMK hakkas tegema puhkealasid, et kuidas me need teemad võtame. RMK tegi need puhkealad ja matkarajad, mis hästi aktuaalsed olid. Ja siis me tegime terve tsükli RMK puhkealad. Tutvustasime üle Eesti neid erinevaid puhkealasid eksole. Ja pärast seda tuli siis hästi palju tagasisidet kui küsiti koguaeg kus see asub, kus see on, kuidas sinna saab, mismoodi, kellega kontakti võtta. Ja on siis niisugused asjad, mis on täitsa niisugused praktilised nõuanded: mida teha siis, kui suurkirjurähn on toksinud minu maja seina augud, mis teha, kuidas teda peletada, kuidas teda hirmutada. Kuidas teha pääsukestele pesakaste, niisuguseid nõuandeid küsitakse ka.

Millised need tagasiside võimalused üldse on?

No tagasiside, üks tagasiside on see, et siinsamas koridoris tuleb kolleeg vastu ja ütleb, et ma vaatasin, küll oli põnev teema. Teine tagasiside on see, et me käime ju igal nädalal võtetel. Väga erinevates kohtades ja siis sealt tuleb see tagasiside, et ma nägin seda, küll oli vahva, küll oli see, küll oli huvitav eksole, mõtle, see teema või seda inimest, et see käsitles seda teemat. Et see tagasiside on nüüd otse inimestelt. Aga ega kirjutama ei kiputa. Kirjutama eriti ei kiputa. See on ikkagi, noh ma ütlen, meil on ju kodulehel see kommentaarid ja, noh tuleb, pigem küsitakse seda kuidas ma saaks selle inimesega kontakti või kuidas, kas te oskate öelda, mida teha, nüüd ütleme ornitoloogide poole, talvel lindude toitmine, et seda laadi. Või siis tuleb tagasiside, et kui miski asi ärritab inimesi, et vat olime seal Piirissaarel, mis moodi seal, siis tuleb seal, kui kriitiline saade, et kuidas ikka nii on ja miks see looduskaitse nii on, selline reaktsioon on. Aga kirjutama eriti ei kiputa jah. Et see on pigem see tagasiside niiviisi suust suhu. Ja no mida nüüd ka jälle praegu meie uus režissöör kasutab, on Twitter ja Facebook. Vat seal on küll, Twitteris on puhtalt need kommentaarid saate kohta, see on niiviisi jooksvalt.

Kui palju siis inimesed seda „Osooni“ Twitteri ja Facebooki lehekülgi üldse teavad?

Tähendab kuna see, no Facebook on täiesti uus alles, ma ei tea, nädal aega, kaks nädalat tagasi, aga Twitterit on niiviisi, et eks ta praegu ole ikka kuskil nii saja piires. Tähendab, et see on rohkem nüüd Mihkli oma tutvusringkond, kes seal noh, päris võõrad ei hakka ju sinna saatma. Aga tore on see, näiteks minul tütar on ise noor kunstnik. Tema ütleb, et väga tore on see, et Facebookis nüüd tema kui kunstnik, aga ka muusikud, kellega tal tutvused on. Et ühesõnaga Facebookis räägitakse „Osoonist“. Noored omavahel eksole, no kunstiinimesed räägivad „Osoonis“ Facebookis. Kas sa eile vaatasid „Osooni“, mõtle kui kihvt oli see või teine lugu, näed see talvine jalgrattasõit, et Soomes käisid seal kõik sõidavad jalgrattaga.

Võetakse mingi konkreetne teema ja siis Facebookis arutatakse seda. Aga üldse mitte looduseinimesed, vaid hoopis teised. Et selline niisugune tagasiside.

Aga kas ongi siis Facebook ja Twitter tehtud tagasisideks?

No ikkagi. No näiteks Twitter on puhtalt kui nii võtta, Mihkel on, ta elab väga kaasa sellele salvestusele ja ta tahab seda nagu jagada eksle. Meie kõik oleme seal juures, mis ta meiega ikka jagab. Siis ta lõi selle Twitteri, et ta ütleb, no ma olen nüüd siin, kas sa kujutad ette, praegu me leidsime hundi jäljed ja neid hunte ei ole mitte üks, vaid kuus hunti on läinud, kujutad sa ette. Tähendab, selle info, niisuguse edastamiseks, eksle. Ja siis hakkab see nii edasi minema siis reaktsioonid sellele. Ni mingil moel ikka tagasiside, kui palju reageeritakse, kas inimesed on huvitatud, eksle. Leidsite hundi siis üles, jõudsite hundini ka või ja noh läheb siis sealt edasi niiviisi. Et ikka tagasiside, see on see mõte.

Kuidas inimesed sellesse suhtuvad, et praegu on vähem problemlugusid ja saated on üldiselt meelelahutuslikumad? Kas te selle kohta olete ka saanud tagasisidet?

Tähendab, seda ma uurisin kohe, sest et meil on tihe side Tartu teadlastega ja sellised vanad tegijad nagu metsa või looduskaitse poole peal ja metsa poole pealt Paal ja zooloog Valdmann ja sellised ja siis Nikolai Laanetu ja algul kui me hakkasime tegema ja kui tuli Koržets, eksle, siis nad natukene olid kahtlevad, kui nad ei olnud saadet näinud, olid natukene kahtlevad, et oi, kas äkki kisub väga huumoriks kätte. Ja kui saated hakkasid tulema, siis nad väga hindasid seda ja nad leidsidki seda, et see on oskus, kuidas teemasid teha huvitavaks paljudele. Et selles mõttes on nad väga positiivselt meelestatud, et no me oleme teinud Harri Valdmaniga ka neid hundiuringuid, samamoodi Saarmaga teinud karu-uringuid. Ja nad ütlevadki, et vat niiviisi jõuabki inimeseni, nagu natukene lahedamas vormis jõuab inimeseni see teave paremini. Inimene võtab seda vastu. Selles mõttes on positiivselt suhtunud.

Kui suured need rahalised piirangud saatel on või sellega probleeme ei ole?

No raha on alati vaja. Ja loomulikult kui meil oleks rahalised võimalused piiramatud, või vähemalt raha oleks rohkem, ma ei ütleks piiramatud, siis kindlasti me saaksime ka kutsuda, noh praegu meil on nii, et me esinejatele ei maksa ju. Esinejatele ei maksa, nad teevad kõik nagu oma teema ja töö huvides see. Aga kui meil oleksid suuremad rahalised võimalused, me saaksime kutsuda näiteks välismaa teadlasi, me saaksime ise liikuda rohkem, kõik need oleksid. Aga ma ei nurise selles mõttes, et meil on olnud siit Eesti Televisiooni poolt rahastamine, ERRi poolt rahastamine stabiilne, aga muidugi selle rahaga välja ei tule. Et ma kogu aeg olen tegelenud sellega, et ma saan lisaraha. Ja lisaraha see on, noh muidugi, iga aastaga läheb see raskemaks ja näiteks keskkonnainvesteeringute keskusest. Ja siin on ka see

põhimõtte minul et, noh ma olen produtsent ka ühteaegu, et seda raha ma ei hakka kindlasti otsima sponsoreid kuskilt ettevõtjate hulgast. See on täiesti raudne mul. Kas see on siis Erametsakeskus või on siis, see peab olema keskkonnaorganisatsioon, keskkonna, loodusest huvitatud organisatsioon või see on keskkonnainvesteeringute keskus, kellele ma taotlusi teen. Et see on täiesti niisugune kindel suund minul.

Aga vähemalt rahapuudus nii suureks probleemiks pole olnud, et vähemalt Eesti piires saate kõik lood ära teha?

Saame ära teha. Ja selles mõttes ka, et me saame ikkagi väljaspool Harju maakonda teha, et me püüame. Ja noh, muidugi tuleb targalt rehkendada, tuleb mõelda. Ja muidugi me ühildame mõned võtted, eksole, kus me saame mitu asja teha korraga ja tuleb targalt planeerida.

Kas tulevikuks ka veel mõni suurem muutus plaanis on?

Mõtted liiguvad kogu aeg. Ja mida me tahaksime kindlasti rohkem, võib-olla neisse seireprojektidesse süveneda. Et neid seireprojekte tehakse meil väga palju. Alates kõikvõimalike liigiseired, mis on, et kui me saaksime need kaasa teha. No nüüd järgmine ongi meil see sama lendorava projekt, aga siin on ka, et see koosneb nii mitmest asjaolust. Või tähendab, õigemini, see projekt koosneb mitmest lülist, et siin on kõigepealt nüüd, ise kuulsid eksole, et siin minnakse vahetama neid kaeluseid, raadiosaatjaid, raadiosaatjatel patareisid õigemini. Et noh, me ei tea, kas sel päeval saabki, et siin paljud asjad on ka nii, et kas sel päeval üldse seda looma kätte saab. Võib-olla see kestab nädal aega. Kunagi me karu käisime passimas ja me käisime kaks nädalat, kolm nädalat järjest, kui me lõpuks selle saime. No vat siin ongi need asjad, et kui kaua me saame seda passida, et kui palju see kõik meil võtab raha, eksole. Tänu sellele, et meil üks autor, kes on ise ka operaator ja me saame ka, et me ei lähe suure grupiga välja, meil on kas see võimalus, et läheb üks mees välja ja ta passib seda. Ja no siin tuleb ka meil asju vaadata, et kuhu minna suure kaameraga, kuhu minna väikse kaameraga, et selles mõttes on ta nüüd paindlikum see asi. Ja võimalikult rohkem tahaksime ikkagi neid loomi saada, sest et paratamatult on see nii, et need loomad-linnud huvitavad inimesi ja nende asjad. Et kui neid saaks rohkem, see oleks niisugune ideaalis. Et leiaks selliseid ka kohapeal tegijaid, oskajaid tegijaid. Nagu meil on Remek Meel, kes ise teeb seiret, loomaseiret, kes tunneb loomade liikumisradasid ja kes oskab ka kaamerat käsitseda, et selliseid inimesi oleks rohkem vaja. Aga vat need juba nõuavad kõik raha, see on niisugune materjali ostmine. See ei ole nii, et sõidad üheks päevaks välja, õhtul tuled tagasi, see nõuab nädalaid ja see nõuab raha.

Kuidas te üldse oma saatele autoreid ja tegijaid leiate?

No autorid on niiviisi, et mei ongi olnud niiviisi konkurssidega. Kui oli, tegime eelmise konkursi, eelmisest konkursist tuli Kristo Kiiker ja Randel tulid eelmisest, kui see oli mitu aastat tagasi. kandidaate on väga palju, kes tahavad loodust teha. Aga siin ongi juba selekteerimine, et kellele siis see, kes tõesti huvist mõtleb, et loodus ongi niiviisi liblikad ja lilled, et oh, mis seda loodussaadet viga teha, läheme aga välja, kõik on ilus, aga kellel puudub niisugune, teadmised. Ja nüüd siis viimasest korrast, korraga tuli, oli palju tahtjaid aga jäi Sander ainult sõelale. Osa tulevad juba, langevad ise välja sellega, et kui on tarvis, tavaliselt me teeme nagu konkursi, et kirjutavad nagu väikese huvikirja, et mida nad tahaksid teha ja mis neid huvitaks eksle. Järgmine etapp, siis kui me oleme selle valiku teinud, siis järgmine etapp on see, et nad teevad sellise väikse esseekese või sellise stsenaarse plaani, missugune see saade võiks olla ja paljud siis ise loobuvad. Või siis teevad ja need on hästi nõrgad. Ja on ka sellist asja, et väga hea kõik on, mis on kirjas, on väga hea, aga inimene ei ole lihtsalt teleinimene. Et paberil on kõik väga head teemad, viimane kord oli ka siin paar inimest, kellel olid väga tõsised teemad ja geoloogia pool, mis meil on suhteliselt vähe käsitletud. Mõtlesime, et oo, see on täiesti teise suuna pealt, et nüüd saab nagu muuta natukene teemasid, aga esinejana, ta sai ise ka aru, et ta ei ole teleesineja. Eks ta otsimine ole ja niisugune õnne asi mõnel juhul. Aga siiani on meil lihtsalt vedanud. Lihtsalt vedanud, et juhtunud jah. Ja sõelale ongi jäänud need ja tegijaks ongi jäänud need, kellele see meeldib ja kes pidevalt edasi arenevad. Randel on väga suure arengu teinud, Kristjan on väga suure arengu teinud. Et see millega ta alustas ja see mida ta nüüd teeb, eksle. See sõnakäsitus ja kõik.

Teemadest teil juba puudu ei tule jah?

Teemadest ei tule puudu. Teemadega on niiviisi, et kuidas lihtsalt ilm meid segab, et kui me saaksime neid ise niiviisi sättida rahulikult ritta, siis ei oleks üldse probleemi. Aga tavaliselt tekib siin kuskil novembrikuu sees või kui ei, kui midagi ei juhtu looduses, siis tekib korra, et oot-oot, mis me nüüd teeme, et siis hakkame rohkem niisuguseid labori asju ja teaduse asju uurima. Aga kui kevad nüüd jälle läheb lahti kevad, suvi, sügis eksle, siis ei jõua ära teha.

Saade on nii kaua eetris olnud, kas mõned teemad korduma ei hakka?

Tähendab, seda on küsitud küll jah, eksle, aga koguaeg muutub. Loodus muutub, kõik siin muutuvad. Noh ütleme, näiteks looduskaitseki kui palju on muutunud asju. Nii et see, et tulla selle teema juurde tagasi teise nurga alt ei ole üldse probleem, eksle. Kui me alustasime, ma alati toon selle näite, kui me alustasime Matsalus, miks Matsalu rahvusparktehti, noh tookord looduskaitseala, eksle. Selleks, et kaitsta roostikke. Nüüd on Matsalus jõutud sinnani, kuidas

nendest roostikest vabaneda. Mida teha, kuidas neid niita, kuidas neid hävitada, sest roostikud vallutavad kõik rannaalad ära. Et see on niisugune, see on hoopis teise kandi pealt lähenemine. Ja samamoodi liikidega. No väga hea näide – kobras. Kui me alustasime, siis oli see, kobrast oli nii palju, et kuidas koprast lahti saada. Kõik ujutab metsad üle, hävitab metsad, kobras on paha paha paha. Nüüd on jõudnud kahe viimase külma talvega selleni, et ilves on võtnud kopra endale söögilauale ja nüüd, kuidas hoida kobrast? Kuidas vähemalt osades piirkondades, mitte üle Eesti ei ole, aga osades kohtades kobrast on nii väheks jäänud, et kuidas teda nüüd hoida. Et need on kõik, need muutuvad, need asjad.

...

Nüüd me sõidame välja ekssole, me teeme Pärnus kala, me teeme hoopis veel seal, Kostiveres portreelugu, meil on kolm päeva, meil läheb kolm päeva ühe selle saate tegemiseks. Aga need on kõik kõik väljasõidud, need on pikad päevad, need ei ole niiviisi, et ütleme, mõne teise saate puhul kui sa teed kirjandussaade, oled siin Tallinnas, ekssole, „OP!“-is on ka mitu lugu. Nad ühe teevad kunstimuuseumis, teise teevad kirjanikuga, kolmanda teevad kohvikus, see on kõik ühe päeva lugu. Aga meil on see, et me ju ei tee Tallinnas, vaid meil on väljasõidud Eestimaa ühest otsast teise ja see on niisugune. Aga ma ütlen, et me oleme kuidagi jah, tänu sellele, et see KIK on meile ikka regulaarselt andnud, aga igakord on ikka see, et kui kaua ja kas ta järgmine kord annab, nii nagu nende asjadega on. Et noh ma ei taha mõelda sellele, et kui nüüd ühel hetkel KIK ei anna rohkem ekssole, muidugi see taotluste kirjutamine ja kõik see aruannete tegemine on täiesti omaette töö. Et nüüd need asjad on nüüd juurde tulnud, mida varem ei olnud. Aga tore on teha. Igatahes minule meeldib küll. Ma ei tahaks midagi muud teha.

Kui palju teil neid autoreid ära on läinud ja mis põhjustel?

Ma ei oskagi öelda, mis põhjustel. Hakkame siit tagantpoolt või lähiajast peale. Kristo Kiiker, kes oli väga hea autor loodusharidusega läks elama Saaremaale. Läks oma sünnikohta tagasi, ostis seal talu ja peab talu ja tegeleb ka keskkonnakaitsega, aga kohapeal. Siis Kaidor Kahar hakkas tegelema või hakkas tegema seda, kuna ta on õppinud režiid, läks režissööriks, algul „Puutepunkti“, nüüd on ta „Puutepunkti“ saatejuht, tegeleb nüüd hoopis teise temaga ekssole. Kes meil veel, ega meil polegi palju siit läinud. Jah, sest et pikalt me nüüd tegime nii, ühesõnaga ise tegime. Ega ei olegi. Kristo tegi pikemat aega ja... et noh Kristost oli kahju muidugi, et aastatega, ta oli küll loodusharidusega, aga ta aastatega sai selle ajakirjanduskoolituse väga tugeva. Talle ei sobinud Tallinna elu ja läksi Saaremaale tagasi. Et pigem on olnud sellised elulised muutused.

Intervjuu Tiina Kangroga

Kuidas siis üldse... Ma saan aru, et teie olete üks saate rajajaid?

Mina olingi saate rajaja. Jah. See ajalugu tegelikult käis niimoodi, et mina käisin ühe esimese inimesena üldse telesüsteemist Eestis, käisin välismaal õppimas. See oli aasta 92. Siis kui välismaa, Euroopa oli väga kaugel Eestist. Ja mul osutus võimalikuks viibida pool aastat Hollandis Hollandi rahvusvahelise raadio koolituskeskuses, ühes sellises väga rahvusvahelisel kursusel, mille sisu oli siis teleprodutseerimine, teleprodutsentide kursus. Ja sellel oli, temaatikaks oli tal keskkonnakaitse. Nii et see oli puhas juhus, et noh minu eesmärk oli, ma olin selleks hetkeks siis lõpetanud teist korda Tartu Ülikooli, üks eriala oli lõpetatud, aga kuna ma sattusin telesse tööle, siis ma nagu tahtsin ajakirjanduse alal ennast täiendada, ma läksin nagu teist korda siis õppima ajakirjandust, tookord oli ju, tookord ei olnud seda bakalaureusemagistri süsteemi, oli see diplomite süsteem. Oli loodud selline võimalus kahel erialal – üks oli psühholoogia, teine oli ajakirjandus, kus sai kõrghariduse baasil teist haridust omandada. Ja ma siis olin just lõpetanud selle ajakirjanduse eriala teise kõrgharidusena ja mulle tundus nagu, et midagi on ikkagi puudu, et nagu teles spetsiifiliselt väga hästi töötada. Ja siis juhuste kokkusattumise teel kuidagiviisi tuli see võimalus, millele ma leidsin ka rahastuse, et minna siis sellisele pikale rahvusvahelisele kursusele. Ja see, et see oli keskkonnateemaline, oli puhas juhus, et mul ei olnud nagu varem sellist sügavat kalduvust selle temaatika peale. Aga noh see oli pikk ja väga oluline ka minu maailmavaadetet hästi oluliselt muutev periood minu elus. Ja siis ma tulin tagasi 92 aasta lõpus Eestisse, Eesti Televisiooni ja siis mulle tollane peadirektor Hagi Šein usaldas nagu siis minu kätte tollest hetkest kui ma tagasi olin tulnud ETV tollase kõige mahakäinuma, peaaegu põrmustunud toimetuse, mis oli siis haridustoimetuse, mis oli kunagisest nõukogudeaegsest telekoolist nagu välja kasvanud, mille areng oli nagu peatunud praktiliselt, kuna telekool oli kokku kukkunud ja oli vaja midagi muud. Ja siis mina olin välismaalt tulnuna olin nagu hästi mõtteid täis ja teotahteline ja siis ma võtsin selle toimetuse ja tõesti me suutsime toimetuse väga kiiresti viia üheks ETV tollases kontekstis nagu selliseks kõige edumeelsemaks ja hästi võimsaks toimetuseks. Ja siis selle projekti üks selliseid kandvaid ideid oligi, et alustada niisugust võimsat looduse ja keskkonna saatesarja. Kuna see oli otseselt nagu seotud selle impulsiga, mis ma olin sealt Hollandist rahvusvaheliselt kursusel saanud. Aga minu idee oli siis tookord see, et ma olin näinud neid keskkonna saateid ja seda keskkonna televisiooni ja keskkonna ajakirjanduse

tegemist väga spetsiifiliselt ja ma mida tahtsin teha, oli justnimelt nagu erinev asi sellest, mis oli see meinstriim, vot tookord see keskkonna värk oli hästi hästi üleval ja hästi aktiivne.

Kas siis „Osoonil“ oli välismaalt mingi eeskuju ka või?

Ei. Just ma seda just hakkasingi ütlema, et minu idee oli, kuna ma olin küllastunud sellest keskkonna temaatikast ja ma nägin, noh mulle tundus, et see ei ole õige liin, mida pidi minna, et kui inimesi tembeldada keskkonnaga ja selle keskkonnahoiu ja viibutada näppu ja näidata kuidas ikka saastamine ja kõik eksju... Ja minu idee oli see, et panna loodus, *wildlife* eksju ja keskkond ehk siis *environment* kokku. Ja täpselt selle ideega me välja läksime. Ja see oli selline asi, millele ma ei teadnud, minuni ei olnud jõudnud ühtegi analoogi, sellepärast et tõepoolest, maailmas ja ka Euroopas, eriti siis BBC baasil eksju Bristol Natural History uniti baasil on ju tehtud väga-väga märkimisväärset ja kõrgkvaliteedilist loodusfilmi, ja ka ülemaailmselt. Ja siis on väga paljudest eri allikatest on tehtud, oli tolleks hetkeks eksju hakatud tegema keskkonnasaatesarju ja keskkonnaajakirjandust. Aga minu idee oli siis panna need kaks kokku. Panna nad just kokku sellel põhjusel, et sellist klassikaliselt kõrgtasemelist loodusfilmi Eestis tänu Eesti väiksusele ja raha vähesusele ei olnud mõeldav teha. No meil on muidugi olemas Rein Maran, kes on eluaeg teinud loodusfilmi, aga noh jõudsalt loodusfilmi tegemine Eesti tingimustes ei ole nagu mõeldav. Ja teisest küljest, minu nägemuses ka minna ainult selle keskkonnaalase, keskkonnakaitsealase ajuloputusega peale, oli nagu perspektiivitu, et ma olin näinud, et need asjad ei jõua kunagi selleni, et rahvas neid armastaks ja et nad muudaksid elu sedavõrd nagu oleks vaja. Ja siis meil oli ju omal ka niiviisi, et enne kui me „Osooniga“ startisime oli Õie Arusoo saanud, noh tookord oli ka juba rahaprobleem eksju üleval, et nagu telel, ETV-l ei jätkunud kõigeaks raha ja Õie Arusoo, kes oli ka üks nendest haridustoimetuse toimetajatest, tookord juba vanast ajast pikalt telekooli aegadest sinna jäänud, siis tema oli saanud keskkonna ministriumist mingisuguse toetusraha, et teha keskkonnasaadet. Ja tol hetkel siis mingisugune, ma ei mäleta mitme osaline, kui mina hakkasin 1993 esimesest jaanuarist haridustoimetust juhtima, siis Õie Arusool oli parasjagu see keskkonnaministriumide raha, millega ta tegi siis ühte saatesarja, kas see nüüd oli 12 saadet või mida iganes, keskkonnateemadel.

Kas see oli siis see „Säästlik areng“?

See oli „Säästlik areng“ jah, ma ei mäletanudki selle nime. Ja siis me otsustasimegi niimoodi, et noh siis nagu minu tulekuga ja minu nende Hollandi ja „Lääne-Euroopas käimise mõjudega, et me alustame täiesti uut saatesarja, me alustasime siis seda 93 septembrist, kui ma õigesti mäletan. Ja selle idee siis oligi täpselt see, et me teeme sellise saate, mida inimesed

võiksid hakata armastama. Ehk et me siis paneme sinna kokku looduse kõige paremas mõttes, mida Eestis on võimalik leida ja teha ja vaatajateni tuua. Minu idee oli siis selles, et me võtame, me riisume kokku Eesti pealt nagu kogu paremiku. Me võtame need suured korüfeed nagu Rein Marani, Fred Jüssi, kõik sellised, otsime üles kõige professionaalsemad looduse tegijad, noh nagu märgid eesti rahva jaoks eksju, keda armastatakse, tuntakse ja usaldatakse. Ja siis me võtame sinna juurde loodushoiu ja keskkonnateemad, aga hästi inimlikult ja püüame ka sinna siis koondada nagu üle Eesti suurimad tegijad, sellised hingega inimesed, kellel on midagi öelda, kes tõesti tahavad midagi ära teha. Ja kolmanda lülina võtame sinna juurde sellise rahvusvahelise liini, sest et minul oli tekkinud siis päris palju kontakte seoses just selle välismaal õppimisega ka Euroopa ja isegi mõnes mõttes ülemaailmselt, et me saime hakata ostma sisse, või siis kasutusõiguseid teatud välismaa päritoluga lugudele, mida me siis eestindasime sinna sisse jne. Nii et meil tekkiski mõte teha selline magasinii-tüüpi saade, kus on igas saates nagu erinevaid asju, on seda toredat looduse väärtustamist ja samas on seda keskkonnakaitset ja samas on nagu maailmapilti avardavat mastaapi. Ja no täpselt nii me tegimegi. Ja see oli nagu selles mõttes, tagasivaadates ongi lihtsam nendest asjadest rääkida, et kui sa oled ise täpselt seal sees, siis ei ole nagu viisakas ennast kiita või niimoodi, aga rahulikult ajaloo kirjeldamiseks võib ju mõtiskleda selle üle, et tegelikult meil läks ikka väga väga ilusasti see asi käima. Muidugi oli ka väga tore see, et Eesti Televisioon uskus sellesse sarjasse ja usaldas meid ja meile anti ju väga väga hea eetriaeg, me olime ju esmaspäeval kell 8, või vist 20.05 või mis see eetriaeg oli midagi sellist, et see oli nagu superhea kellaaeg ja õnneks meil siis ka õnnestus seda täita sisuga, mis tõesti läks inimestele peale, nii et minu meelest pikki aastaid „Osooni“ saatel oli ju väga väga suur reiting, ta oli üks vaadatavamaid saateid üldse ETV-s, ma ei mäleta enam numbreid, kas see oli mingi 8-9 protsenti, või midagi sellist.

Kui oluline see reiting üldse oli sellel ajal?

Tookord ei olnud see mitte eluliselt oluline, aga seda oli väga hea teada, seda mõõdeti, seda oli väga hea teada ja see näitas seda, et kas me oleme õigel teel või mitte, sest et noh ütleme mõned teised saated, millel oli ka sama hea eetriaeg, ei saavutanud sellist reitingut. Kui ma õigesti mäletan, siis vist isegi me saime „Osooni“ eest ju mingisuguse preemia kui publikulemmik või midagi, ma enam täpselt ei mäleta, kindlasti keegi seda teab või see on võibolla kuskil kirjas. Nii et ma mäletan, et kas aastake või niimoodi me olime seda teinud, kui me saime selle mingisuguse olulise preemia seal ETV sisesüsteemis nagu selle eest, et asi oli tõesti nagu läinud väga väga hästi vaatajatele peale. Ja ega mul muud midagi võibolla

rääkida ei olegi, peale selle, et selle „Osooni“ raames siis mida me lisaks sellele et ta nagu vaatajaid köitis, mida me siis veel tegime, mis võibolla tasub märkimist, ja mis ei olegi niiväga rutiinne, on see, et tänu nendele rahvusvahelistele suhetele, mis siis minu läänes käimise kaudu nagu tuli, et me saime tõesti töötada nii nagu tegelikult tol ajal ETVs naljalt ei töötatud. Ehk siis teisisõnu ma sain tuua sellele „Osooni“ meeskonnale ja laiemalt ka koguharidustoimetusele toonasele küllalt palju koolitusi sisse, sest mul oli tekkinud suhteid ja neid tekkis nagu me „Osooni“ hakkasime tegema, siis neid suhteid tekkis veelgi rohkem. Et ma sattusin seoses sellega ise päris paljudesse täiendavatesse lühematesse koolitustesse, mis olid siis nii Inglismaal kui kuskil mujal, siis ma sattusin sellesse üle-euroopalisse ja ka osalt ülemaailmsesse loodusfilmi festivalide süsteemi nagu, kus ma käisin siis ka žüriides ja eelžüriides, mis olid siis nagu enesearendamiseks väga väga olulised. Ja samas tulid sealt siis igasugused koostööpakkumised, et ma sain tuua väga kvaliteetseid koolitajaid eestisse, leidsime võimaluse neid ka rahastada, mis siis omakorda aitasid kaasa nagu selle saate taseme tõusule ja püsimisele. Et ma mäletan, et nendele sellistele mõnepäevastele seminaridele lisaks õnnestus isegi leida rahastus tuua üks briti loodus ja keskkonnasaadete produtsent kuuks ajaks eestisse, niimoodi et meil oli siis üks Ashley Brews, kes oli kuu aega Eestis ja nagu assisteeris ühe kuu aja jooksul siis meie produtsente ja režissööre selle „Osooni“ saate tegemisel. See oli siis mõned aastad hiljem, kui me olime juba startinud ja ennast nagu stabiliseerinud. Nii et see oli nagu väga väga kõva sõna. Ja isegi nagu kulminatsiooniks võib lugeda seda, et jälle, kas oli nüüd 94 või 95 kui me siis saime „Osooni“ meeskonnaga koostöös nagu ühe rahvusvahelise filmiprojekti, mis tegelikult on seniajani, kui võtta siis Eestiga seotud filmiprojekte dokumentaalfilmi alal, mis on olnud väga kõva sõna, see on siis täispikk, 52 minutiline dokumentaalfilm „Greening Kunda“ ehk „Roheline Kunda“, mille me siis tegime tegelikult „Osooni“ tiiva alt, Režissöör oli siis Krister Svirgsden, tunnustatud nimi, ja see film siis oli koostöös Soome tootjatega ja koostöös Inglise tootjatega, niimoodi et see oli siis Eesti, inglise ja Soome koostöö, mida siis on ka kõikidel vastavatel maadel näidatud ja mis on minu meelest isegi selles Eesti Entsüklopeedias ilusti ära märgitud. Nii et see oli nagu väga kõva sõna tookord. Ja ega mul rohkem midagi öelda ei ole, kui seda, et me tõesti väga suure pühendumuse ja kirega töötasime selle saatesarja kallal, meil oli selline põhimõte, mis oli ka minu üks aluspõhimõtetest nagu selle sarja kvaliteedi hoidmise ja tõstmise jaoks ja see oli nimelt see, et me ei anna seda sarja mitte ühele režissöörile, ühele toimetajale, nagu ka tänapäeval on see õudne kulude säästmine ja kokkuhoid, mis on viinud selleni, et noh mingi üks inimene teeb mingit ühte asja. Tähendab, teatud tingimustel on ju tore, kui satub väga

õige inimene tegema üksi mingit ühte asja ja noh siis võib tulla sealt kuldmuna. Aga mina olin nagu läänest vaadanud seda, et üks inimene ikkagi ei ole piisavalt võimas, et ühte asja kanda edasi. Me panustasime meeskonnatööle, meil oligi idee selles, et anda sellele saatele mitmekesisust, et anda talle selline laiapõhjaline, parimate professionaalide ühistöö kvaliteet. Ja seetõttu oligi et meil oli seal mitmeid režissööre, meil oli mitmeid autoreid, meil oli mitmeid saatejuhte. Meil olid nagu sihuksed, ühesõnaga me tahtsime pakkuda selle saatesarja kaudu kõigile kõige parematele võimalust teha koostööd, mitte isegi koostöd vaid ühistööd, ma ütleks isegi. Ja noh, see töötas, aga siis see minu kontakt, no mina nagu andsin selle „Osooni“ siis enda käest, enda üldjuhtimise alt siis järgmistele tegijatele 98, kui mina siis sattusin ETV juhatusse ja programmidirektoriks ja siis seejärel sealt edasi oli siis see periood, kus ma olin peadirektori kohusetäitja kuni aastani 2000. Ja siis pärast seda ma lahkusin Eesti Televisioonist, eksju, tegin oma teletootmisfirma.

Aga sellel ajal, kui teie olite toimetaja, mis olid need suuremad muutused selles perioodis?

Tähendab, mina olin siis pigem produtsent. Nojah, toimetaja, üldtoimetaja ka. Aga muutuseid ei olnudki seal eriti. Ma arvan, et see viis-kuus aastat mis siis mina selle sarja kallal olin, läks ta nagu suhteliselt ühes liinis, me arendasime teda välja.

Et siis veel ei olnud seda, praegu on näiteks meelelahutuslikku tooni palju ja probleemlugusid on vähem.

Ei. Täheandab see minu periood 93 asutamiset alates kuni 98, kus ma selle pealt siis aktiivses mõttes lahkusin, oli siis viis aastat. Et selle alusel me kannapöördeid ei teinud, me arendasime teda lihtsalt välja. Muidugi me koguaeg teda täiustasime, autorid tulid ja mõned läksid eksju jne. See rahvusvahelise koostöö osakaal muutus seal teatud etappidel. Ma ausalt öelda kronoloogiliselt seda enam väga täpselt lihtsalt enam ei mäleta. Aga idee oli meil täpselt seesama, kannapöördeid me ei teinud, mingeid trikke me ei teinud.

Mis oli see algne idee või algne eesmärk „Osoonil“ üldse?

Nii nagu ma ütlesin, algne eesmärk oli teha üks saade, mis võidaks vaatajate südamed, mida võetakse väga tõsiselt, mis muudaks maailma ja selle alustalaks oli see parimate ja tunnustatumate spetsialistide ühistöö.

Ja see, et see siis üldse looduse ja keskkonnateemal oli, et see oli lihtsalt juhuslik või.

Ei, Seda sama, tähendab, me tahtsime lahendada looduse ja keskkonna teemat niimoodi, et ta läheks inimestele südamesse ja hinge ning paneks neid käituma paremini, õigemini ja vastutustundlikumalt looduse suhtes. Looduse teema oli seal sees, aga minu uuendus, minu

isiklik nägemus oli see, et me ei tee mitte keskkonnasaadet või loodusfilmi; loodusfilm on tore asi, aga see ei pruugi inimesi kutsuda üles tegudele. Keskkonnasaade on tore asi, aga see ei pruugi inimesi puudutada südamest. Ma tahtsin panna need kaks asja kokku.

Kui hästi see siis sinu arvates õnnestunud on?

See õnnestus väga hästi nagu ma kirjeldasin. Kõik seal esimeses osas on juba öeldud. Et nagu ma kirjeldasin seda, see õnnestus paremini kui ma oleksin osaniud arvata startides. See saade sai väga suure reitingu. Seda saadet märgati, inimesed võtsid seda saadet tõsiselt, vaatasid seda ja see töötas tohutult hästi.

Kellele siis see saade mõeldud oli?

Laiale auditooriumile. Ta oli mõeldud kõige laiemale auditooriumile. Tal oli *prime time*, põhilise *prime time* eetriaeg kell 8 õhtul, mis tähendas seda, et tal ei olnud kitsast sihtgruppi, ta oli laia auditooriumi saade. Üldinimlik saade. Mõeldud perekondadele, noortele, täisealistele, vanematele, spetsialistidele, mitte-spetsialistidele. Üldauditooriumi saade.

Kas teie tegelesite saates teemavalikuga ka?

Aga loomulikult.

Mille alusel te siis valisite saatesse teemasid?

Me valisime saatesse teemasid kahest aspektist, täpselt nii nagu ma rääkisin, ühest küljest mis puudutaksid inimest südamest ja teisest aspektist mis aitaksid päästa maailma.

Aga kui suur vabadus oli autoril oma lugu tehes?

Autor võis pakkuda oma loo täpselt nii nagu ta tahtis. Meie asi oli valida autoreid ja suunata läbirääkimiste teel nende temaatikat. Loomulikult see käis niimoodi et Rein Maran tuli ja ütles, et ta arvab, et ta võiks teha loo sellest, sellest ja sellest pikemas perspektiivis ja siis me hakkasime valima, et me teeme kõigepealt selle ja siis me teeme selle ja tolle, jne. See oli suur koostöö. Sõna otseses mõttes.

Kuidas te saatesse autoreid leidsite? Ise otsisite või pigem tuldi teie juurde?

Alguses tuli ise otsida, hiljem tulid nad juba ise, eksju. Nii nagu asjad ikka käivad. Sa pead oma asjad käima saama, siis kui tekib tunnus ja usaldus, siis on juba palju lihtsam, sest siis nad tulevad ise sulle ukse taha.

Kuidas te valisite neid kõneisikuid, kes lugudes sõna saavad?

Me ei valinudki neid, nad lihtsalt kujunesid. Selles mõttes, et kui meil oli seatud kriteeriumiks see, et me võtame autoriteks ja režissöörideks ehk siis tegijateks oma ala tipud Eesti mõttes, parimad ja suurima usaldusväärusega kaastöötajad, siis meil ei olnud vaja kahelda selles,

missuguseid allikaid või auttoreid või kaasautoreid või nägusid nad kasutavad oma teemakäsitlustes.

Kuidas te selle saate formaadi valisite?

Me ei valinud, me töötasime selle lihtsalt välja.

See lihtsalt kujunes nii õelda? Katse-eksituse meetodil?

Ei, mitte midagi ei. Ühesõnaga, tol perioodil ei koosnenud elu veel juhustest, nii nagu ma saan aru, et tänapäevane meedia tänapäevaste noorte inimeste arvates on selline asi lihtsalt kukub laest. Tookord töötati väga põhjalikult ja väga suure pühendumusega asjade kallal. Ja nagu ma kõige esimeses vastamise osas ütlesin siis minu idee oli teha selline magasin tüüpi saade, kus oleksid erinevad teemad koos, erinevate autorite lood koos. Mõnikord oli ka terve saade ühe autori ühele teemale pühendatud, see sõltus mida teema vajab, selleks et ta ära käsitleda ja lahendada, aga formaadi me töötasimegi niimoodi välja, et see saade oleks mitmekesine, hästi mitmetel tasanditel töötav ja huvitav vaadata. See tähendab seda, et ta oli saade, kust võis leida erinevaid teemasid, erinevatelt autoritelt lugusid ja need olid kenasti kokku pandud.

Miks te näiteks alguses saatejuhti ei toonud kohe sellele saatele?

Võibolla, vot ma ei mäleta täpselt, kas meil sellega mingi probleem oli või ei olnud, et me lihtsalt arvasime, et miks mitte teha teda ilma saatejuhita, sest et sisu oli nagu kõige tähtsam. Meil olid ju lugudes olid saatejuhid. Näiteks kui Fred Jüssi teeb oma lugu, siis tema oligi oma loos saatejuht või saatejuhi aseaine. No milleks oleks talle olnud sinna vaja kõrvale mingisugust saatejuhti, et seda ei olnud lihtsalt tarvis. Me mängisime tuntud inimeste nägudele ja mõnikord ka mitte obligatoorselt näole, sest kui Rein Maran teeb režissöörina oma teemakäsitlust, siis seal ei ole niivõrd oluline, et oleks saatejuht või see nägu, eksju, kuigi Rein Maran oli tihtipeale ka ise näoga kaadris, aga see ei olnud primaarne. Primaarne oli läbiv mõte, me lähtusime läbivast mõttest, mitte sellest kas keegi kekutab seal või ei kekuta.

Kes lugudes pilti valis? Kas ainult režissöör või said teised ka kaasa rääkida?

No kui meil on tegemist tõeliste Eesti tasemel korüfeedega, nagu Fred Jüssi või Rein Maran, siis selliseid küsimusi ei teki lihtsalt. Loomulikult, kui me räägime kvaliteetsest toodangust, mitte mingist niisugusest jurast, mida tänapäeval väga sageli näeb eetris, siis seal on need põhimõtted ja kriteeriumid lihtsalt ise paigas. Fred Jüssi ei tule pakkuma, et ta teeb loo mingisugusest teemast, kui tal ei ole peensusteni, viimase 40 aasta kogemuse põhjal paika pandus, kust seda lugu filmitakse, millist puud näidatakse eksju, millisele rannikulõigule minnakse, et selliseid küsimusi meil ei tekkinud, sest meil olid sedavõrra professionaalsed ja tugevad tegijad, et see oli iseenset mõistetav, et lugu minnakse tegema, siis kui on

pildimaterjali ja enne kui hakatakse lugu planeerima on läbi mõeldud kust seda filmitakse, mille kaudu seda teemat avatakse. Loomulikult mõnede teemade puhul, millel on sisu või sõnum sedavõrd tähtis, et see kaalub üle näiteks pildi saamise probleemid, siis võib teha ka teistsuguseid otsuseid, aga loomulikult kui me räägime telesarjast, mitte ajaleheartiklite seeriast või raadiost, siis pilt on loomulikult primaarse tähtsusega, millepärast me sinna ka võtsime selliseid väga kõvasid režissööre nagu Peeter Tooming ja Rein Maran jne, et nende puhul oli iseenesest mõistetav, et nad saavad aru mis asi on televisioon, mis asi on audiovisuaalne info edastamine ja kuidas tehakse saateid.

Kui palju te pärast seda nii öelda enda perioodi, kui palju te pärast seda olete vaadanud „Osooni“?

Ma ei ole vaadanud „Osooni“ tegelikult sellest ajast mil ma ise ei ole sellega tegelenud, sellepärast, et... noh, ma olen väga pisteliselt vaadanud, aga mitte jälginud, sest lihtsalt ei ole olnud selleks aega, kuna mina ei läinud ju „Osooni“ pealt ära mitte koju diivanile puhkama, vaid mul on sellest ajast peale ridamisi olnud väga väga suure vastutusega ja huvitavad ja väga suurt arendust vajavad töökohad, siis ma ei ole tõesti „Osooni“ järgnevat käekäiku eriti jälginud. Ma olen pisteliselt nüüd jälginud neid Koržetsiga saateid ja need ei ole mulle meeldinud.

Mille poolest?

Ma arvan, et see ei ole minu lemmikstiil. Ma aktsepteerin, et on inimesi, kellele see meeldib ja kui nad seda praegu niimoodi teevad, siis järelikult küllap nad teavad, et seda on tarvis nii teha ja et sellel on oma vaatajaskond olemas ja et on õige niiviisi teha. Aga noh minule isiklikult selline, seda liiki selline poolhuumor ja selline stiil ei lähe peale. Aga kuivõrd kogu minu tegevus on ka looduse ja keskkonnateemadest tegelikult kaldunud suuresti kõrvale, et see ei ole minu esmane huviorbiit, ütleme. Sellel viiel aastal mil ma „Osooni“ arendasin ja olin sellega igapäevaselt seotud, oli see kahtlemata, see temaatika või see ainevaldkond oli minu jaoks hästi oluline ja nagu prioriteetne, mida ta enam ei ole, et see on jäänud minevikku. Ma tegelen nüüd juba väga pikki aastaid põhiliselt sotsiaaltemadega, et seetõttu ka, et mul lihtsalt ei ole nagu sellist huvi oma niigi väga limiteeritud aja ressursside juures seda saadet jälgida, et ma ei jälgi seda.

Aga niipalju kui te näinud olete, siis kas teie arvates on need lood endid muutunud?

Ma ei ole lugudesse süvenenud. Ma olen näinud seda vormi ja see ei ole olnud mulle sümpaatne ja ma ei ole nagu edasi selle peale mõelnud. Aga sellest ei maksa välja lugeda, et

mul oleks mingeid pretensioone või mitte midagi, see on lihtsalt minevik. Minu jaoks „Osoon“ lõppes 98.

Kas oli ka mingeid selliseid perioode, mil „Osooni“ järjepidevus oleks ohtu sattunud?

Minu juhitud ajal ei olnud. Meil läks ta tõusvas joones, stabiilselt ja kindla eesmärgi nimel. Mis on pärast seda toimunud, see on siis 98 kuni praegu, issand palju aastaid juba 14-13 aastat on pärast seda olnud. Ma ei ole kursis, kas neil on olnud probleeme või mitte. Ma tõesti seda ei tea.

Kas enne „Osooni“ oli mõni selline keskkonna või loodussaade veel Eestis?

No sa ise nimetasid seda Õie Arusoo tehtud keskkonnaministeeriumiga koostöös tehtud tsükli „Säästlik areng“. Ja mis enne seda oli, minu meelest enne seda otseselt ei olnud. Meil on olnud läbi ajaloo väga tuntud ja tunnustatud Rein Marani dokumentaalfilmid eksju, mis on olnud rahva lemmik ja mida on stabiilselt kogu vene aeg toodetud järjekindlalt ja järjekindlalt ka näidatud. Nii et need olid, aga ma praegu isegi ei mäleta, kas oli varem mingit loodussaadet või mitte. Lastesaadetes olid looduse lood. Lastesaadetes olid küll jah. Enne seda. Georg Aher tegi „Looduse lugusid“, oli vist eks?

Intervjuu Kristjan Kaljundiga

Kuidas te siis „Osooni“ juurde sattusite?

Mul oli kolleeg ees, Sven Paulus. Esimeselt inimeselt tekkis seal üks vaba koht, tema nagu soovitas ja kutsus mind.

Millal see oli?

Äkki 2006.

Mis on teie arvates „Osooni“ eesmärk?

Eks tal ole mitu eesmärki, aga üldiselt ikkagi inimestele nagu hariva, huvi pakkuva ja teatud piirini nagu meelelahutusliku või ütleme siis nagu keskmisele vaatajale hõlpsasti jälgitavas formaadis info pakkumine. Looduskaitse, keskkonna ja sellistel teemadel.

Kas teie arvates on saade seda eesmärki hästi täitnud?

Sõltub mis skaalale panna, et kui nagu jah-ei küsimusena, siis ma ütleks jah. Et kindlasti on nagu igal pool arenguruumi ja paremaid võimalusi ja kui vaadata seal kas või neid reitinguid, siis need on pigem liikunud ikka üles poole ja püsivaatajaskond on ka. Kas või see, et ta on 19 hooaeg eetris käinud on juba märk, et mingisuguseid väga suuri apsakaide ei ole tehtud ilmselt.

Mis tausaga inimene teie ise olete?

Kirju taustaga. Mina olen õppinud pisut ajakirjandust ja semiootikat ja telerežiid natuke.

Kas „Osoon“ on teie arvates pigem loodussaade või keskkonnasaade?

Ma arvan, et ta praeguseks on kindlasti pigem keskkonnasaade, et võib-olla alguses, päris algust ma tunnistan, muidugi ei tea, et ma 20 aasta taguseid saateid ei ole väga vaadanud. Aga no kas või siis kui mina tuln, siis oli võib-olla rohkem looduslugusid. Konkreetselt mingid looma või liigilood, et see teemadering on pigem nagu laiemaks läinud. On juurde saanud mingid taastuvenergia ja keskkonnareostus ja selles mõttes ta on ikka pigem keskkonnasaade praegu.

Võrreldes algusaegadega on neid probleemlugusid vähemaks jäänud, kas ka teie olete seda täheldanud?

Jah, on küll.

Miks te arvate, miks see on nii?

Ilmselt ta suuresti on vast aeg. Et ütleme, inimressurss on küllalt nagu piiratud, neid tegijaid ei ole hetkel väga palju ja ikkagi sellise probleemloo kvaliteetne ettevalmistamine võtab teine kord kordades ja kordades rohkem aega kui lihtsalt selline olemusloo tegemine. Et ma arvan, ta on suuresti selle taha jäänud. Lihtsalt inimesed peavad tegelema järjest uute ja uute

teemadega, et nagu mingisuguse probleemiga süvitsi minna, ei ole lihtsalt jäänud võib-olla nii palju aega kui vaja.

Samas on saade läinud meelelahutuslikumaks?

Eks see tuleb nii-öelda varjatult. Pildikeel läheb kaasaegsemaks, kaasaegne pildikeel ongi paratamatult meelelahutuslikum. Praegu on rohkem sellised võtted ka, et nagu olla ise seal kättpidi sees ja osaleda.

Aga iseenesest te neid probleemteemasid saatest välja ei viska?

Ei, pigem ja, need on nagu niimoodi probleemide laual, et neid peaks rohkem olema ja peaks neid nagu tegema, et see ei ole kindlasti nagu asja point. Pigem just vastupidi, et tahaks neid teha.

Kuidas näiteks teie valite loo teema, millest te teete loo?

Siin on ka hästi palju kanaleid, et eks tuleb ise nagu pidevalt monitoorida mis ümberringi toimub, võimalusel suhelda nende niiöelda püsiallikatega või nende kontaktidega, kellel on mingisugune hea side nagu loodud, et sealt ühesõnaga ise nagu pidevalt käia ja otsida. Ja teatud hulk tuleb ka pakkumistena sisse. Needsamad inimesed, kes on nagu mingisuguse positiivse kogemuse saanud, need teinekord hea meelega ise helistavad, et näed selline või taoline asi on tulemas, et kas oleks huvi.

Kui palju on teie endi pakutud teemasid, kui palju on toimetaja Õie pakutud teemasid?

See võib tegelikult kõikuda päris palju, et... Ma arvan, et vähemalt pooled ikka vast on enda omad. Muidugi sageli on ka nagu raske öelda, mis need ideed nagu võivad asjade käigus nii palju muutuda, et võib olla kuskil, ma ei tea, kuskil kaks aastat tagasi juba kirja pandud, siis vahepeal tuleb mingit uut infot, keegi arendab edasi, kuidagi teiseneb, et me selles mõttes ei ole nagu väga kiivad olnud, ma arvan, et see on nüüd minu teema ja keegi teine teha ei tohi, et kui ikkagi nagu asjad kuidagi mängivad teistmoodi välja. Kui mõnel teisel on rohkem infot või paremini sobib, et siis antakse see teema üle ja tehakse.

Viimastes saadetes olid lood Kanaaridelt, kuidas te sinna saite?

Konkreetselt need Kanaarid vist tulid soovitusena ma arvan, et Õie teab kindlasti täpsemalt öelda, aga vist oli Fred Jüssi, kellega tema rääkis, kes oli seal käinud, sest me nagu otsisime kohta, mis mahuks meie eelarve piiresse, mis oleks nagu nädalaga enam-vähem hõlmatav. Ja siis vist tuli režissöörilt hea mõte, et see on selline hea kant ja kompaktne ja põneva loodusega, et sellest võiks nagu midagi tulla.

Kui suur vabadus teil on oma lugu tehes?

Iga autor kirjutab oma lood ise kokku, Õie vaatab need üle kui montaažiks läheb ja vajadusel siis teeb mingeid kohandusi ja ettepanekuid, kas siis sisust lähtuvalt või ka sellest lähtuvalt, et tal oleks niiöelda värske pilt, kui ta näiteks ei ole võttel kaasas käinud. Kui asi kuskilt jääb segaseks siis juhib sellele tähelepanu.

Kuidas te valite loosse kõneisikud?

Jällegi ilmselt sõltub loost. Kui ta on selline nii-öelda pehme lugu, siis selle põhjal, kes on selle valdkonna ekspert. Sageli ongi seal mingisugused valdkonnad, kus Eestis ongi ainult 1-2 inimest, kes on pädevad sel teemal rääkima, et siis pole parata, tuleb neid kasutada, isegi kui nad on üle ekspluateeritud. Muidugi probleemlo puhul tuleb ikkagi lähtuda nendest ajakirjanduslikest põhimõtetest. Mõlemale poolele sõna anda ja teinekord nagu ikka see, kes selle teema jaoks kättesaadavam on ja kuni selleni välja, et kes televisioonis ja kaamera ees suudab adekvaatselt kõneleda.

Kui loo jaoks valitakse pildimaterjali, kas see on ainult režissööri töö, või saate teie kaasa rääkida seal?

Ei, ikka autorid ka, et see on ka ikka nagu tiimitöö, et autor ju teab, mis ta oma looga öelda tahab ja et on mingisugune visioon või on ta varem nagu tutvunud teemaga või ennast kurssi viinud, et siis kindlasti on mingid asjad, mille kohta saab öelda, et vat see ja see tuleb ka üles võtta. Kuni selleni välja, et operaator ise peab muidugi ka olema aktiivne ja käima avatud silmadega ringi.

Kuidas muidu teie töö selle „Osoonis“ töötatud perioodi jooksul muutunud on?

Tehniliselt on igasugused arengud, et kogu selle loo ettevalmistus käib teistmoodi, et sa saad tõmmata endale selle kohe pärast võtet endale laptoppi ja vaadata läbi, seda kokku panna kodus, põlve otsas, ükskõik kus, et sa ei pea rabistama seal telemaja läbivaatusruumis mingitel kindlatel kellaegadel graafiku järgi. See annab kindlasti suurema vabaduse koos mingisuguste kaugtööga kaasas käivate miinustega, et alati info ei liigu nii kiiresti kui ta võiks ja tekivad mingid möödarääkimised. Aga pildikeel vist teiseneb kogu aeg. Sõltuvalt sellest, kuidas mingi üldine teleesthetika muutub ja arusaamad, kuni selleni välja, et igal režissööril on oma käekiri ja nüüd selle minu töötamise ajal on olnud kolm erinevat režissööri ja kaks operaatorit, pluss veel mingid juhuoperaatorid vahele. Et samamoodi igal operaatoril on selline oma stiil ja visuaalne keel. Eks ta on läinud pisut selliseks kuidagi aktiivsemaks, kiiremaks, ka see montaaž ja kogu see ülesehitus. Nagu selle kohta öeldakse, et ei ole enam moes mingisugused pikad panoraamid ja asjad, et tehakse igasuguseid staatilisi kaadreid, et selle poole pealt.

Aga muidu selles teie töö sisulises osas, kas on ka midagi muutunud?

Ma arvan, et väga kardinaalselt ei ole. Et mingisugused rõhuasetused on nagu paika loksunud rohkem, et...

Lihtsalt kogemuse arvelt?

Just, just. Et alguses ikkagi nagu võib-olla pingutad üle mingites kohtades, mis tegelikult nii väga ei loe ja mingid asjad jäävad kahe silma vahele, et eks on ikkagi terve hunnik lugusid kokku pandud ja mingisugune tööruut tekkinud, jällegi nii heas ja halvas mõttes, et sa tahad mingeid tarbetuid asju vältida, aga teinekord läheb tõesti võib-olla liiga selliseks, ma ei tea, tootmiseks.

Millist tagasisidet olete saanud oma lugude eest?

Üldiselt selles mõttes tuleb meile tagasisidet üsna vähe, võrreldes mõnede teiste saadetega. Ma arvan, et see võib osalt olla ka sellepärast, et neid problemlugusid on vähem, need on enamasti need, mis panevad inimesi sõna võtma. Et kui ta ongi selline niiöelda pehme ja ilus olemuslugu, mis sa sellest siis ikka nii väga dokumenteerid. Ja see ka, et eestlane ikkagi ütleb siis kui midagi halvasti öelda on või kui okei on, siis ta väga ei hakka ütlema, et see oli väga hea saade ja see mulle kangesti meeldis, kuigi on selliseid asju ka olnud. Tagasiside on pigem kas või mingite kolleegide või teiste ajakirjanike käest. Ja muidugi kui mõni prohmakas tuleb, siis nõutakse ka ikka tähelepanu, et katsuge ikka jälgida teinekord mida te ütlete.

Aitäh!

Intervjuu Randel Kreitsbergiga

Kuidas sa üldse „Osooni“ juurde sattusid?

Et omalajal tuli mail lihtsalt Tartu Ülikooli Bioloogia-Geograafia teaduskonna listi, kus oli kirjas, et otsitakse uusi autoreid ja kõikidel huvilistel paluti siis ühendust võtta. Ja saatsin neile mingisuguse idee või visiooni mida ma teha tahaks, kuidas ma teha tahaks ja kutsuti Tallinnasse vestlusele. Vestlusel siis rääkisin seal toimetajatega ja režissööridega ja kogu selle tiimiga ja siis tegime proovisaate ja niimoodi tasapisi ta nagu arenema hakkas. Minu arust on sama stiili ka hoitud hiljem, et selliseid ringkirjasid on saadetud ka nüüd hiljem ringi. Ma kujutan ette, et valdav osa „Osooni“ töötajatest ongi sellised, kes on nii-öelda protsessi käigus kuidagi sinna sattunud. Et spetsiaalselt niimoodi kedagi „Osooni“ jaoks vist koolitatud ei olegi, et inimesed on kuidagi ise märkamatu tee leidnud sinna.

Mis ajast sa töötad seal?

2005 vist. Praegu on 2012. Ja, 2005. 2005 jaanuar oli esimene lugu. Et kui ma mäletan, et tookord mina ja Mart Saarso olime uued tegijad ja siis telekavas oli mingisugune, ma lõikasin veel telekavast välja väikse lipiku, et Mart Saarso ja Randel Kreitsberg on uued autorid ja siis kuskil see on mul vist alles ka.

Mis on teie arvates „Osooni“ eesmärk?

Seda me oleme, jah... „Osooni“ kodulehel on ka kirjas. Iga töötaja või ütleme, iga tegija käest on küsitud, et miks on sinu arvates „Osoon“ tähtis ja miks sa tahad „Osooni“ teha. See on selline, ma ei tea, ma pole seda kunagi varem nii-öelda formuleerinud enda jaoks. Kindlasti on see looduse ja keskkonna ja selle probleemistiku ja nende teemade toomine tavavaatajani, tavainimeseni. Sest need, kes seda „Osooni“ teevad, nad on kahtlemata selle teemaga rohkem kursis kui tavaline inimene. Et me oleme see filter, mis teeb nii-öelda valiku, mis meie arvates on tähtis, põnev ja huvitav, televaataja jaoks oluline. Et kui teadlased näiteks on need inimesed, kes teevad teadust, loodusest näiteks bioloogid, saavad mingeid tulemusi, siis meie püüame seda viia vaatajani võimalikult inimesele arusaadaval moel ja ma väga loodan, et televaataja õpib midagi vaadates ja saab midagi uut teada. Et siis selle looduse alase info täpne, pädev edasi andmine ja loodushuvi ja loodushoiu soovi tekitamine, et võib-olla see oleks.

Kas „Osoon“ on rohkem looduse saade või rohkem keskkonnasaade?

Keskkonnasaade kindlasti. Et inimene on üks osa, kas siis loodusest või keskkonnast, nimeta seda kuidas tahad. Kui seda lahterdataks, siis loodus on tavaliselt kõik muu ja keskkond on

koos inimesega. Meie kahtlemata inimest eemale sealt, ära sealt ei löika, et inimene on üks osa ja nii nagu me siin igapäevaselt eksisteerime, kasvõi linnakeskkonnas koos linnaloomadega, et see paratamatult niimoodi on, et kindlasti keskkonnasaade.

Aga neid problemlugusid on aastate jooksul vähenenud, miks see nii on?

Üks osa on kindlasti praktiline. Või isegi pragmaatiline, ma ei tea mis see õige sõna on. Sest problemlugusid on raske teha. Ja me oleme aeg-ajalt, mitte aeg-ajalt isegi, vaid mõned head problemlood on meil teinud Peeter Ernits. Ja omal ajal, ma ei mäleta, kas Kristo Kiiker oli väga hea „Osooni“ autor. Aga igapäevases „Osooni“ nii-öelda tootmises või tegevustes on suhteliselt kõva tamp peal ja valdav osa nendest inimestest ei tee seda nagu põhikohaga. Ja probleem... noh, jah, see on nagu lihtsama vastupanu teed minek ja ütlemine, et problemlugusid on raske teha, et kohati on nagu lihtsam teha selliseid lugusid, kus sa lähed teadlastega kaasa ja sa lähed matkale või midagi sellist.

Samas on lood läinud meelelahutuslikumaks.

On läinud meelelahutuslikumaks, atraktiivsemaks, kindlasti. Ja seda on hästi palju meile ka nii-öelda režissöri ja toimetaja poolt pidevalt meelde tuletatud. Et peab olema nii-öelda heas mõttes *action*, peab olema draama, peab olema miski, mis naelutab seda vaatajat teleri ette, sest muidu ta lihtsalt vahetab kanalit ja meie missioon nii-öelda jääb täitmata. Et problemlugude puhul on see kõik oluliselt raskem. Ja kuna lugude teemad valdavalt tulevad ikkagi autorite poolt, kes ise neid lugusid peavad ka täide viima, siis ma arvan, et see on niimoodi tasakesi, sammhaaval, et see nii-öelda hääbumine selle probleemide vallas on toimunud, et tegelikult me oleme seda koosolekutel arutanud ka, et peaks tegema problemlugusid rohkem. Aga on lihtsalt niimoodi, tasakesi ära vaibunud.

Mille alusel valitakse saatesse teemad?

No põhimõtteliselt on niimoodi, et igal autoril on oma mingisugune kontaktide ring, kus ta siis orienteerub või milles on ta kodus. Mina olen kodus näiteks bioloogide, teadlaste tegemistega, eriti hästi nende teadlastega, kes tegelevad kaladega või merega või veega. Ja on välja kujunenud niimoodi, et suurem osa minu lugusid on teadushõngulised või kalateemalised või siis ka mingid matkalood. Et see tuleb täitsa niimoodi, et vaata, iga autor peab olema oma teemas ka mingil määral sees, ta peab seda teemat tundma. Et sa ei saa teha lugu sellisest asjast, mida sa ise ei tunne ja paratamatult iga autor siis pakub välja selliseid teemasid, kus ta ise tunneb ennast rohkem kodus, kus info liigub ringi ja nad niimoodi sünnivad niimoodi iseenesest. Meil on ka aeg-ajalt, mingi 2-3 korda aastas koosolekud, kus me siis saame kõik kokku, teeme sellise nii-öelda ajurünnaku, arutame erinevaid teemasid,

pakume välja, jagame neid omavahel, et kes millega tegeleda võiks, et need on ka hästi viljakad. Aga nii-öelda nagu tavalises, lihtsas igapäevases töös on niimoodi, et keegi kuskilt midagi kuuleb, oma tuttavate või oma kontaktiringi kaudu, teeb ettepaneku, see arutatakse läbi toimetaja, režissööri, mõnikord ka teiste autoritega ja siis kas läheb tegemisele või mitte.

Kui suur vabadus sul kui autoril on oma lugu tehes, kui palju toimetaja sekkub?

Eks nad sekkuvad ikka. Eks toimetajal ja režissööril on oma visioon asjast. Toimetaja tahab, et oleks sisu, et sisu oleks arusaadav kõikidele, et oleks kompaktne, et lool oleks algus ja lõpp, atraktiivne ja nii edasi. Režissöör tahab, et oleks pildilist tegevust, et see pildiline tegevus oleks atraktiivne, et oleks mingi liikumist, kõike seda. Et kui minu teema vastab nii režissööri kui toimetaja soovidele, siis mitte mingit probleemi pole. Probleemid algavad siis, kui mul endal on kange tahtmine mingit teemat teostada, aga see jääb kuskilt mingisugusest aspektist vajaka. Siis ma pean neile nii-öelda kuidagi kinnitama või tõestama, et see teema on oluline ja tähtis televaataja jaoks isegi siis, kui see pilt võib-olla on natukene vähem atraktiivne. Ja noh, need on sellised riskikohad. Et see on, toimetaja võtab selle koha pealt riski, ta nagu usub mind või mitte. Et mõnikord ta räägib, et oo, jaa tõesti, kuule, et sul oli õigus, et väga huvitav lugu. Teinekord jälle, et oi, näed, ma ütlesin kohe algusest peale, et sellest ei saa asja. Et vabadus põhimõtteliselt on olemas. Sa võid välja tulla absoluutselt igasuguste ideedega. Aga see idee peab saama teostatud niimoodi, et jääksid rahule toimetaja, režissöör ja televaataja. Nii et see on see raske hetk.

Kui palju muidu sina saad pildi osas kaasa rääkida režissööriga?

Saan ikka rääkida. Ma olen ju võttel koha peal olemas, on seal režissöör, kaameramees, mina ja ikka toon välja, et vot näed, et see on nii-öelda sisu seisukohast, et see nüanss on nagu oluline. Et võtame näiteks selle üles ja selle üles, režissöör vaatab, et näed, see liikumine sealt puu juurest sinna juurde on väga hea, et teeme selle ära. Et see toimub sellise sümbioosi vormis, et kaasa rääkida seal saab kindlasti. Aga hiljem kui on nagu montaažiruumis saate kokku monteerimine, siis on režissööril nii-öelda see vetoõigus või kui režissöör ütleb, et see plaan siia ei sobi, siis vastuvaidlemist ei ole, et ei sobi ja kõik. Et see kuidas see pilt vaataja jaoks atraktiivne on, millised kaadrid milliste järel nagu jooksevad, see on nagu ainult režissöör, seal nagu kobisemist teistel ei ole. Aga kohapeal ikka jah.

Mille järgi valitakse saateloosse kõneisikud, kes sõna saavad?

No niimoodi, et... kindlasti peavad nad teemaga olema seotud ja on osad kõneisikud, kes on nagu klassikalised kõneisikud, et kui mingi teema on, siis on teada, et vot see inimene räägib hästi, huvitavalt ja me kasutame teda. Ja mingi hulk inimesi, kes on nii-öelda uued tulijad,

noored teadlased, noored doktorandid, kellel kogemust ei ole, kes kokutavad palju, kes ei oska ennast väga selgelt väljendada. Et praegu me liigume igatahes selles suunas, et hakata üha rohkem kasutama neid noori ja uusi inimesi. Esiteks teised inimesed on juba korduvalt olnud, nad kipuvad ennast kordama või kui isegi ei kipu, neid on juba korduvalt nähtud ja üks vaataja tüdineb natuke ära ka. Ja uued inimesed on doktorandid ja noored teadlased, on ju need, kellest saavad tulevikus ju need põhitegijad. Et me peame mingil määral ka neid harjutama või koolitama selle teleesinemisega. Et meil on täitsa mitmeid näiteid. Üks on näiteks Meelis Tambets, kes on ihtuoloog, teadur. Ja alguses ta esimest korda „Osoonis“ oli, kokutas jubedalt ja hästi halb oli nagu teleriekraani ees. Aga pärast kolmandat-neljandat korda juba ta harjus sellega ja nüüd ta juba ta harjus sellega ja nüüd ta on nagu suurepärane inimene, keda kasutada. Et keegi ei ole kohe esimese raksuga hea intervjuueeritav, et me oleme nõus sellega, et noored kutid ei pruugi alati kõige voolavama kõnega olla, aga me teame, et see asi ilmselt mõne aasta pärast paraneb ja me ei saa ainult vanade kogenud inimeste juurde jääda, me peame uusi võtma.

Kuidas see saate ülesehitus, loo ülesehitus aastatega muutunud on, mil sa oled „Osoonis“ töötanud?

Üks asi on, mis, no see on täpselt nii, kuidas mulle tundub nagu. Et üks ta kujuneb niimoodi märkamatuult. Minu arust on režissööri osatähtsus suurenenud kõvasti. Ehk siis pildi osatähtsus on suurenenud ja sisu osatähtsus, ma ei oska öelda kas kahanenud, aga lood on läinud kindlasti atraktiivsemaks, rohkem *actionit*. Kui varem oli niimoodi, et tegid intervjuu ära, paigutasid intervjuueeritava kuskile puu kõrvale seisma ja rääkisid kogu oma teksti ühe jutiga maha. Küsisid-vastasid, küsisid-vastasid, 10-15 minutit oli intervjuu. Ja siis hiljem lõikasid sealt mingid jupid nagu ära ja kleebiti pilt sinna peale. Siis nüüd on see asi hoopis teistsugune, et täiesti välistatud on see, et terve intervjuu tehakse mingisuguse seisva näoga, vaid intervjuud tuleb teha muu tegevuse käigus, kas siis lihtsalt kõndimise käigus või veel parem mingisuguse konkreetse tegevuse käigus, mis on nagu selle saatega seotud ja noh, kaks küsimust ühe tegevusega, kaks küsimust järgmise tegevusega ja niimoodi käib see kokku monteerimine.

Et see ettepanek on tulnud siis režissööri poolt?

Jah, võib-olla küll. Jah. Võib-olla selles osas on see mõju olnud režissööri poolt isegi tugevam. Et kui varem oli niimoodi, et kui ma rääkisin oma lugusid ette valmistades ainult toimetajaga, siis nüüd ma kindlasti ikka arutan režissööriga ka läbi. Varem seda näiteks ei

olnud. Ja ise me nagu omavahel naljatades ütleme, et me teeme National Geographicut, et püüdleme vähemalt selles suunas.

Millist tagasisidet oled sa oma lugudele saanud?

No tagasisidet tahaks alati rohkem saada. Et kodulehel on meil võimalus kirjutada kommentaare, aga need kommentaarid, mis seal on, ei ole pahatihti väga inforikkad või noh. Või on mingisugune, keegi kobiseb mingi pisidetaili üle või keegi pole rahul sellega, et mingi loom kuskil, et näidati mingit surnud looma, et see on tema arvates kole ja noh sihukesed noh, tegelt see ei ole tähtis. Meie töö või sisulise poole pealt. Et no ikka on inimesi, keda miski häirib ja ei saa kõigile meeldida onju. Aga mina saan tagasisidet näiteks nendelt inimestelt, kellega ma olen lugusid teinud ja nende inimeste kolleegidelt. Et kui ma teen mingi teadlasega loo ja siis ta pärast saab minuga kokku ja ütleb, et oh, kuule et mu kolleegid nägid ja vaatasid ja ütlesid, et oi, ilgelt vahva ja põnev ja nii tore ja. See on minu arust väga lahe. See on minu arust lahe, kui seda tüüpi tagasiside tuleb. Mõnikord tuleb täitsa niimoodi märkamatu kuskilt. Keegi tuttava tuttav ütleb, et oi, kuule ma nägin seda saadet, et see oli hästi vahva ja ma ei kujutanud ettegi, et see teema võib nii põnev olla. Et sihukesed asjad on vahvad. Aga noh, jah. Tagasisidet võiks alati rohkem olla.

Kirjelda lühidalt, kuidas valmib üks „Osooni“ saade.

Ma arvan, et ma võiks mingisuguse näite... Tead neid on, saateid ja valmimisi on nii seinast seinast. Ja mõnikord võib täitsa üllatusi ka tekkida. No üks konkreetne näide näiteks. Ma ei mäleta, kas see oli jaanuari lõpp või veebruari algus, kui me läksime Alutaguse metsa hundi jälgi ajama. Ja see oli juba, paljud teemad on üldse niimoodi, et nad on juba pikka aega olnud teemana kirjas, isegi kaks, kolm, neli aastat, aga pole tulnud seda õiget momenti, et see ära teha. Ja sellega oli samamoodi. Tükk aega oli meil selle jäljekütiga nagu kokku lepitud paar aastat, et talve lõpu poole, siis kui huntidel algab jooksuaeg, siis läheme huntide jälgi ajama. Aga kuidagi polnud sellele õigele ajale trehvanud ja siis otsustasime, et teeme selle loo ära. Olen kogu aeg kontaktis selle jäljekütiga olnud nagu ja rääkisin siis Öiele ka, meie toimetajale, et vot et me nüüd läheksime ikkagi Alutagusele ja teeksime selle loo ära, Öie ütles, et jah, et ma tean, et see on juba pikka aega arutelus olnud, ma tean mis teil plaan on, et niimoodi jooksvalt käite mööda jälgi ja räägite selle tegevuse käigus ja üritate lugeda looduse märke, et see kõik sobib, et see on atraktiivne ja kihvt ja sihuke matk ja tehke ära. Eelmisel õhtul siis jäljekütt helistab mulle, et kuule, et kahju et värske lumi sadas maha, et ühtegi jälge näha ei ole. Järgmiseks hommikuks muidu oli kõik kokku lepitud. Siis oli nii-öelda selline riskimise koht, kas minna ikkagi või mitte. Otsustasime, et aitab, mitu aastat on juba

planeeritud, läheme ikka. Hommikul kell 6 helistab mulle, et kuule et ma olen Kõrvemaal metsas, mitte ühtegi hundi jälge pole. Mõtlesin, et olgu, et me juba oleme autos ja asjad on peale pakitud, mis seal ikka, lähme vaatame, mis me leiame. Hakkasime sõitma Tartust välja. Jõudsime Käreverre, helistab mulle, kuule, et Kõrvemaal pole mitte ühtegi hundi jälge, aga ma helistasin Alutagusele ühele sõbrale, et seal just said värsked hundi jäljed, leiti üles. Keerasime auto ringi, suund Alutaguse. Jõudsime Alutagusele, seal siis selle jäljeküti sõber oli leidnud hundi jäljed üles. Täiesti värsked jäljed, mingi tund-kaks tagasi oli hundikari seal tegutsenud. Ja nii kui autost välja astusime, sihi peal kohe läks nii-öelda *actioniks*, leidsime seal hundi junnid, jäljed, märgistamise puud, mahamurtud metssea. Metssiga oli niivõrd värsked, et ta oli alles soe. Olime ilmselt selle hundikarja sealt minema hirmutanud. Ja see kõik oli põhimõtteliselt mingi 2-3 kilomeetri raadiuses. Et selline õnn. Ja pildimaterjali oli uhkelt, räätsadega trampisime seal metsas ringi, režissöör oli rahul, toimetaja oli rahul, ise olid rahul, televaatajad olid rahul. Tuli nagu perfektne lugu. Nagu me omavahel ütleme, National Geographic nagu. Ja kõik see sündis tänu sellele, et sai mitu korda päris tugevalt riskitud. Et niimoodi see õnne faktor, looduse lugude tegemises on täiesti olemas. Et mõnikord on niimoodi, et kõik on ilusti ette organiseeritud, kõik on, sihuge tunne, et mitte miski ei saa valesti minna. Aga ikka läheb. Aga teine kord on väga vähe asju ette organiseeritud, aga kukub kuidagi väga hästi välja. Et see on niimoodi. Ja kui meid taheti, see „Navi“ oli see saade, mida Toomas Luhats tegi, ETV oma saadete tutvustused. Ja „Navi“ tahtis tulla „Osooni“ filmima ja neil oli mingi kindel, kindlalt ette planeeritud kaks tundi ja et vot me tuleme see kaks tundi „Osooniga“ kaasa, vaatame mis te teete. Siis need inimesed läksid täiesti endast välja, kui nad lõpuks said aru, et see pole niimoodi võimalik. Et see kogu „Osooni“ saate tegemine suuresti käibki niimoodi jooksvalt, et kui vaja läheme nädalavahetusel, kui öeldakse, et teder või metsis mängib metsa all, läheme põhimõtteliselt kohe. Et ei saa niimoodi nagu väga ette planeerida.

Siis peab kõikidel teil töötajatel ka selline vaba graafik olema või?

Noh, võimaluste piires. Aga jah. Eks ikka on nagu mingid montaažiajad ja ja on mingisugused võttepäevad. Aga need pahatihti nihkuvad kuskile suunas. Pikka aega oli meil nüüd kevadel planeeritud, et läheme Sõrve poolsaarele rändlindusid vaatama, aga nägite ise, ilm läks külmaks, linnud jätsid rände katki, tuli leida kähku mingeid asendusteemasid. Et see saate tegemine on koguaeg nagu selline jooksev protsess, pidevalt toimub mingite asjade ümbermängimine. Oota sa tahtsid terve saate valmimisest teada?

Jah.

Oli see hundi lugu, filmisime selle ära, tänapäeval on õnneks see asi nii hästi arenenud, et juba tagasiteel Alutaguselt Tartusse tõmbasime materjali kaamerast endale laptoppi, sõitsin koju selle laptopiga. Samal õhtul vaatasin programmiga materjali läbi, panin kõik tekstilise osa kirja. Mina panen nagu lugu kokku teksti baasil. Ma pean arvestama oma mõttes ka selle pildiga, mis sinna juurde tuleb, aga põhimõtteliselt panen tavalise Wordi faili lihtsalt tekstina kirja. Kirjutasin mis sekund jutt algab, mis sekund jutt lõppeb. Kõik sellised tekstilõigud lükkisin üksteise järel ritta, niimodi, et süžee jookseks ilusti. Kuna meil oli selline reportaaži tüüpi lugu, see hundi jälgede ajamine, siis süžee koostamine on väga lihtne. Alustad algusest ja lõpetad päeva lõpuga, et sa seal midagi väga ümber tõstma ei pea. Diktoritekstid vahele, või nii öelda vahetekstid, millega saab siis nagu edasi anda mingit sellist infot, mida intervjueritav näiteks rääkis kehvasti või mida on nagu vaja kokku võtta. Ja siis selle teksti faili, Wordi faili saadad toimetajale. Samal ajal kaameramees tõmbas kodus selle materjali enda läpakasse ja laadis selle telemaja „Osooni“ FTP-sse. Me mõlemad oleme Tartu inimesed, me ei pea üldse Tallinnasse minemagi. Ja nii on neil Tallinnas olemas see filmitud materjal ja minu saadetud tekst. Režissöör vaatab omapäi üle selle filmitud materjali, toimetaja vaatab üle selle minu kokku pandud teksti, kui on vaja mingeid parandusi teha, siis saab seda maili või telefoni teel teha. Ja siis on üks päev, mil ma pean minema Tallinnasse, see on see montaažipäev, kui lugu pannakse montaažiruumis kokku failijuppidest. Pannakse sinna peale heli, pannakse pilt. Siis räägin seal sisse need vahetekstid, diktoritekstid. Ja põhimõtteliselt ma näen siis, mis sellest loost kokkuvõttes nagu saab. Et kõik muu saab ära teha kodus läpakaga, et sa ei pea üldse telemajad käima ega midagi.

Aitäh!

Intervjuu Rein Maraniga

Kuidas te üldse „Osooni“ juurde sattusite?

Tekkis mõte, et seda looduse tutvustust võiks teha ka telesaadete kaudu. Kuni selle ajani mingeid regulaarseid looduse telesaateid ei olnud. Ja siis ma rääkisin erinevate inimestega ja siis lõpuks mul soovitati võtta kontakti Tiina Kangroga, kes oli tol ajal hariduse ja kultuurisaadete toimetuse peatoimetaja. Siis sai istunud kohvikus ja räägitud seal, et seda võiks teha. See idee nagu tuligi minu poolt, minu mõte oli see, et see saade võiks olla mitmekihiline, umbes tunniajane, mis puudutab mitmeid probleeme. Ja kus on populaarsed, näiteks saatelõik, kus räägitakse ilmast, elust ja looduskeskkonnast. Nii et ta oleks nii populaarne, kui ka erialast informatsiooni pakkuv saade.

Mis selle saate eesmärk on?

Saate eesmärk oli ikkagi populariseerida loodustunnetust. Ja tõsta üldist huvi looduse vastu, sest linnastumise käigus inimene paratamatult järjest eraldub loodusest. Isegi paljud loodusteadlased kaugenevad loodusest. Neid, kes loodust tunnetavad ja mitte ainult ei tunne, vaid teavad, mis looduses toimub. Kuidas need protsessid käivad, kuidas käituda looduses. Nad mõistavad keskkonnas olemise seaduspärase konkreetse kohal. Neid on järjest vähem. Ja see tendents oli juba siis, praegu on ta suurenenud veel. Suurendada loodustunnetust. See oli nagu selline põhimõtteline eesmärk. Tiina hakkas sellest peale, mis selle pealkiri võiks olla ja Tiina idee oligi see „Osoon“. Ja kuna osoon on keemiline nähtus, mis omab tohutut tähtsust tegelikult kõige elava elus, siis tundus see nimetus väga sobiv. Selle aja jooksul ta läks käiku. Aga muidugi saade ei tulnud mitte tunniajane vaid hoopis poole tunnine. See muidugi võttis selle kolme või neljakihilise piruka võimalusi märksa vähemaks ja praktiliselt kukkus niimoodi välja, et tihti olid saadet ühetemaatilised, mis sisuliselt kõlks seal kusagil filmi ja telesaate vahepeal. Ühelt poolt justkui film, teiselt poolt justkui telesaade. Ja muidugi mina pean tunnistama, telesaadetes olin ma absoluutne võhik. Ma olen filmitegija ja telesaadete tehnoloogiast ei tea ma palju midagi, noh niipalju kui ma olen telemajas tehnikaga kokku puutunud, aga mitte rohkem. Aga Kangro oli selles mõttes pädev, nii ta käiku läks.

Kui hästi on „Osoon“ oma eesmärgi täitnud, loodustunnetust suurendada?

Noh, sellele tuleb vastata, võrreldes millega? Situatsioonis, kus selliseid saateid üldse ei olnud, oli see muidugi suur samm edasi. Ja ilmselt on see pilt ka erinev sõltuvalt sellest missuguse nurga alt seda vaadatakse. Minu kui looduse filmija ja mingil määral loodusinimene, tunde järgi võiks see saade siimaani olla ikkagi tunniajane ja olla põhjalikum

ja mitmekesisem mitmes mõttes. Aga samal ajal oli päris kindel ka see, need kes planeerivad asju ja need, kes mõtestavad asju võrreldes teiste asjadega, need määravad selle mahu niisuguseks nagu nad peavad õigeaks. Aga seda, et ta oma eesmärki ei oleks täitnud, ei saa mitte kuidagi öelda. Teine küsimus on kui palju ja mis määral on täitnud ja kas ta nüüd on vastanud kõikidele ootustele, kas ta suudab tervikuna täita ülesannet üldist loodust väärtustada ja looduselähedusele juhtiv saade, kas suudab või mitte, see on omaette küsimus. Aga ta on igal juhul oma kohal olnud ja seda, et ta on ennast vaatajate silmis õigustanud tõestab kas või see, et ta on siamaani püsinud. Teatavasti saated, saateseriad ei püsi eriti kaua, ka riiklikus televisioonis. Ja ma ei teagi, neid võib paari sõrme peal üles lugeda, AK võib-olla, mis on püsima jäänud siamaani. Aga niisuguste temaatiliste saadete kõrvale ma ei oskagi ühtegi teist saadet panna. ja see näitab seda, et ta on igal juhul ennast õigustanud ja ma tean ka, et Eesti Televisiooni vahendid ei ole mitte väga rikkalikud ja ka seda saadet tehakse mitte ainult televisiooni vahenditega, vaid ka keskkonnainvesteeringute toel. Kui ei oleks seda tuge, oleks keerukam. Ma loen selle saate plussiks veel seda, et see ärgitas nii või teisiti teisi telekanaleid, ma mõtlen siis eraõiguslikke telekanaleid, püüdma ka teha telesaateid loodusest.

Mis loodussaated siis teistes telekanalites olid?

Kanal 2 vist korraldas, Tasakaal oli vist nimi. Ja noh, mida rohkem neid on, seda suuremat kasu saab. Sest iga jaam võtab seda teatava kallakuga ja vahepeal oli periood, noh maailmas üldse oli loodussaateid väga palju, sellepärast et arvati et see on populaarne, inimesed tahavad loodust näha. Ja seetõttu ka erakanalid hakkasid sinnapoole püüdema, sest et see oli võimalus kutsuda erinevat vaatajat kas või reklaami mõttes teleri ette ja see oli eesmärk tegelikult nendel kõigil. Aga siis tekkis üks niisugune teoreetiline väide, et loodussaadete vaatajad on peamiselt noored ja vanurid. Ja nii üks kui teine pole potentsiaalne ostja. Ja selle tõttu maailmas hakkas tasapisi kommertstelekanalitel loodussaadete osakaal vähenema ja mõnel pool kadus hoopis ja siamaani on jäänud ainult suured, niisugused maailma valitsejad telekanalid kes seda edastavad ja teevad seda väga kõrgel tasemel. Ameerikast kuni Austraaliani välja, Euroopas täpselt samuti.

Kes oli „Osooni“ sihtgrupp?

Sihtgrupp kui nii võtta, oli võimalikult suur ring vaatajaid, mitte suunata seda mingile kitsale vaatajate ringile vaid võimalikult suur ring haarata ja see mitmekihilise piruka mõte oligi see, et kogu aeg seda ringi laiendada. Sest et kui inimene vaatas mingit ühte lõiku, kas või ilmastikutingimuste kohta, see ei realiseerunud üldse. Ja realiseerus see netis omaette portaalina, mis töötab väga edukalt siamaani. Praegu on huvitav, et telesaadetele on tulnud

üsna põnev ja huvitav lisandus, nende jälgivate filmikaamerate abil, mida võib siis vaadata üle terve maailma iga interneti külastaja. Ja nendel on tohutult populaarne vaatajaskond, isegi meie neid väikseid, noh ilm.ee oli vist esimene, mis hakkas seda üritama ja need esialgu väga tagasihoidlikul tasemel, hiljem miljonid inimesed vaatasid neid. Jälgisid seda, mis toimub looduses. See viitab sellele, et inimestes see huvi looduse vastu ei ole kuhugi kadunud. Ja võibolla see, võibolla sellel baasil tekib midagi uut, kus seda jälgivad kaamerad, noh praegu ma lihtsalt fanaseerin, üks näiteks jälgib seda mis toimub ja seda võiks selgitada mõni hea zooloog, kes tunneb asja, teab mis toimub ja seda lihtsalt inimlikul viisil seletaks lahti. Sest üks asi on see, et inimene näeb seda, mida ei ole temale antud. Kui seejuures on veel mingisugune kommentaar, mis pakub sellele inimesele veel teadmisi ja ka neid teadmisi, mis kutsuvad tegelikult säilitama seda loodust ja hoidma seda, mitte sekkuma sinna. Sest et need kaamerad ju tegelikult võimaldavad mittesekkumist.

Kas „Osoon“ on teie arvates rohkem loodussaade või keskkonnasaade?

Kas on võimalik loodust ja keskkonda omavahel eristada? Ma ei ole, need mis ma ise tegin, ei ole ma tegelikult keskkonna probleeme üldse käsitletud. Sest et loodus ongi ju keskkond. Muidugi, loodus on, kui me keskkonna all mõistame seda sfääri, kus nüüd meie, inimesed tegutseme, linnakeskkond ja asulakeskkond ja paneme sinna juurde looduslik keskkond kui me sinna välja läheme. See on kõik kitsapiiriline, sest ükskõik kus me ei ole, on ikka alati tegemist loodusliku keskkonnaga ja loodusliku keskkonnata me ei saa üldse eksisteerida. Ilma selle keskkonnata meid kui indiviide ei ole olemas. Ja teine asi on, et keskkonna alla käivad kõik need, mida me nimetame loodussaadeteks sest kõik nii või teisiti käsitleb looduskeskkonda.

Aga kui oluline siis oli „Osoonis“ näidata neid probleeme looduses?

Minu arust varasematel aegadel neid puudutati kogu aeg, sest juhul kui oli ühe või teise nähtusega tegemist, siis koguaeg oli mainitud, kui palju nad on ohustatud, kuidas tuleb käituda, seda oli erinevates saadetes kogu aeg. Aga asi oli selles, et me võime teha väga tarku seadusi, väga rangeid seadusi. Aga igasugune reegel ja range seadus on paraku niisugune nähtus, mida inimene juhul kui tal on võimalus, väldib neid. Selleks, et inimene ei käituks keskkonnas keskkonda häirivalt selleks peab inimesel olema mingisugune sisemine põhjendus, miks ta seda teeb, ka iseenda jaoks tõestama, mitte sellepärast et see on nüüd käsklus, nagu kümme käsku oli omal ajal. Aga kümme käsku üksi ei olnud veel piisav. Selleks peab see tunne endal olema sees, et ma ei tee seda, et peab tekkima oma isiklik moraalne tasand, oma moraalsed tõekspidamised ja seda ei saa tekitada muidu, kui pakkuda

just neid vahetuid elamusi, kaasatundmisi neid osa saamisi, selle kaudu tekib see inimesele isiklik suhtumine ümbritsevasse, elusse üldse kui säärasesse, elu väärtustamisse, ka sellesse kus me ei loe ühte mingit liigi esindajat, ühte liiki kahjulikuks, kukume teda hävitama, mis tegelikult tähendab seda, et me ei tunne loodust. Looduses ei ole ühtegi mittevajalikku liiki. On võib-olla liike mis meid segavad, mingid haiguste tekitajad ja sellised, kelle vastu me võitleme. Aga see tervik eksisteerib ikkagi süsteemina nagu ta on välja kujunenud, nagu ta kujuneb edasi. Ja see kuidas me sellesse suhtume, see on tegelikult sisemise moraali küsimus. Ja seda tüüpi saated ei võimalda mõista, aru saada, lahti kirjeldada, põhjendada. Seda ei võimalda kunagi ekraan. Ekraan võimaldab teisi asju. Võimaldab seda vahetut osa saamist ja tunnetust. Osaleda nendel inimestel, kes oma laiskuse tõttu või kõikide keeldude tõttu ise ei pääse lähemale. Nii film kui ka televisioon kui massimeedia võib olla see lahendaja.

Kuidas te oma lugude, saadete jaoks teemad leidsite?

Loodusega on niisugune asi, et neid ei saa päris kunstlikult välja mõelda. Sest et sul võib olla tahtmine, aga ei ole seda reaalselt võimalust või oskust läheneda sellele situatsioonile, ka teadmisi, siis sa ei suuda seda teha. Seda enam, kui on elava loodusega tegemist, siis nii või teisiti, hullemat olevust ja ohtlikumat olevust loodusele kui inimene pole olemas. Seetõttu see teemade tekkimine toimus ikkagi, vähemalt minu puhul kas mingite tähelepanekute kaudu keskkonnas, mingite tähelepanekute kaudu filmides, sest filmide tegemine eeldab pikemaajalist vaatlemist ja jälgimist ja samal ajal ikkagi isiklike avastusi, sest et ma tuletan meelde niisugust saadet nagu Seedrimänsak, kes meil on väga harukordne lind ja juhukülaline, tuleb meie aladele ainult siis, kui Siberi aladel juhtub mingisugune suur ekspansioon, liigil on väga viljakas periood, liik plahvatuslikul paljuneb, hakkab liikuma läände. Ja siis üksikud linnud jõuavad siia ja elavad siin mõnda aega ja kuidagi leiavad kohe siin seedrid ülesse. Ja oli teema saate jaoks olemas. Või siis kui tegime neid kotkasaateid, siis meil temaatiliselt oli kalakotkasaade ja kaljukotkasaade, merikotkasaade omaette, sai võimalikuks tänu sellele, et tegelikult oli meil võimalus saada tuttavaks kotkaklubi meestega, siis kui terve seltskond, Tiit Randla kaudu, Tiit Randla Fred Jüssiga olid esimesed, kes kotkaste liikumise paigale panid. Sest sel ajal oli ju see, et kotkaste kui röövlindude leidmise eest maksti preemiat. Ja üks nende ajendil tekkis ka see kotkaklubi ja siis tekkis see seltskond, kes tõepoolest tundis kotkaid, kes hoolitses nende säilimise eest ja püüdis neid aidata ja pesasid hoida. Aga huvi selle seltskonna vastu andis meile ka võimaluse läheneda kotkapesadele. Õpetas meile kuidas käituda. Sest et loodus on, iga saate tegemise juures ei saa, ka siin on moraali küsimus. Sa ei saa käituda, et siit peab midagi saama, nui neljaks. Sa

pead teadma mida sa võid ja mida sa ei või nii et sa ei seda selle olevuse elu, aga see eeldab seda, et sul selle olevuse vastu on sisemine austus. Ja see teemade leidmine oli ikkagi küllaltki sporaadiline. Ja ma kardan, et see võib niimoodi ja jätkub ka praegu edasi, sest tegelikult neid teemasid pakuvad välja inimesed, kes vahetult puutuvad loodusega kokku. Ja juhul kui ta satub teatava teemaga kokku, siis ta toob selle esile. Nii nagu praegu on „Osoonis“ küllalt palju maailma tutvustavaid saateid. Kui keegi sõidab ja näeb midagi, ta toob endaga videomaterjali kaasa, ta pakub selle välja, „Osoon“ paneb ta eetrisse. Nii et niisugust etteplaneeritud temaatilist kava, on võimalik teha põhimõtteline kava, aga konkreetset plaani teha hästi ei saa. Veel üks huvitav moment on, et praegu võib igaüks endale osta väikse kaamera, mis on selline süntees videokaamera ja fotoaparaadi vahel. Ja sellega saab igaüks filmida väga head pilti, isegi paremaga kui televisioonis vaja on. Nii et sellega saab osaleda inimene, kellel vähegi korralik montaažisüsteem kodus on. Ühesõnaga, „Osoonil“ on võimalus saada endale väga lai baas tegijate näol kui nad seda tahavad. Praegu on küll pöördunud peamiselt spetsialistide poole.

Kui kaua te „Osooni“ juures töötasite? Mis aastani?

Ma ei olegi ametlikult kunagi „Osooni“ juures töötanud. Ma olen olnud kas Telefilmis kirjas või siis kui Telefilmil periood lõpetati, oli mul oma tootmisfirma. „Osooni“ tegin ma siis, kui mul oli huvi midagi teha. Mina pole „Osooni“ toimetuse kirjas olnud.

Millal te tegite siis viimati „Osooni“ jaoks loo?

See võis olla üheksakümnendate lõpus. Olid veel mingid jõulusaated, mida ma tegin ja... igatahes oli see eelmisel sajandil. Sai veel tehtud üks saade puudest. Ja siis oli kümmekond lugu märkimisväärsetest puudest, miks need nii tähtsad on, miks nad olulised on. Seal oli siis rahvakultuur ja uskumused, miks neid puid hinnati ja nii. See oli siis viimane seeria ja siis juhtus nii, et ma sattusin Tallinna Ülikooli õppejõuks ja õppetooli juhatajaks ja siis mul muidugi jäi aega väga väheseks. Ma selle kõrvalt muidugi filmisin edasi, aga saateid ma edasi teha ei jõudnud.

Kui palju te praegusel ajal „Osooni“ käekäiku jälginud olete?

Kuna mul tema vastu on niisugune õrn tunne, ikkagi nagu mingil määral oma lapsukene, kuigi ta on täiskasvanuks ammu juba saanud, siis ma vahepeal jälgisin väga intensiivselt, kuigi ma ei ole väga vaba inimene, ei ole eriti aega, et ma saaks teleka taga istuda. Aga siis vahepeal kui tekkis situatsioon, kus oli võimalik salvestada, see on nüüd nagu ära kadunud. Siis ma salvestasin saateid ja vaatasin siis kui aega oli. Ma ikka vahepeal vaatasin päris intensiivselt. Aga ma ei ole muidugi see vaataja, kes vaatab kõiki saateid järjest.

Aga üldiselt niipalju kui te jälginud olete, siis mis on teie arvates need suuremad muutused saates toimunud?

Neid muutusi on siia-sinna ja nad on sõltuvalt, ma ei tea ju, ma ei ole selle vastu nii huvi tundnud, ma olen teiest kaugemaks inimeseks muutunud. Aga need „Osooni“ muutused olid paratamatult muutunud ka nendeks muutusteks, mis toimusid televisioonis üldse ja meie maal üldse. Ja ma tean, Õie Arusoo on kogu selle aja võidelnud meeleheitlikult selle eest, et see saade püsiks. Ja et tal, televisioonil endal ilmselt neid vahendeid ei jätku nii palju. Ja nad saavad toetusi keskkonnainvesteeringute keskusest, nii on juba mitmeid aastaid ja saab vist praegu ka, kui ma ei eksin. Ja seda kasutatakse peamiselt selleks, et tasuda välisautoritele. Sellepärast, et need autorid, kes oma süsteemis on sees, nad on nagu oma töötajad. Aga nad ei suuda, neil ei ole oskusi ja võimalusi minna loodusesse ja filmida seda, mis tõepoolest looduses toimub. Tihti ka teadmisi ei ole ja ikka teadmised peavad ka olema. Ja see tingib paratamatult selle, et välisautorid on vajalikud ja nii palju kui nad töötavad, väga tihti on nad oma kaameraga ja oma vahenditega töötavad inimesed ja kuidagi peab need kulud katma. Neil peab mingi stiimul olema, miks nad seda lugu teha tahavad. Peale selle, et nad moraalselt seda teha tahavad. Selles mõttes muudatused on suured olnud. Viimasel ajal kõige suurem vast oli see pideva, üldine saatejuhi olemasolu, tuntud kalamehe kujul. Ja nagu ma aru saan, on nad võtnud malli veidikene BBC-lt, BBC saadetest. Nad on muidugi kohandanud siin kohalikele arusaamistele nii eestimaa kui kohaliku televisiooni arusaamistele.

Kas teie ajal oli ka mingisuguseid eeskujusid välismaalt?

BBC-st, kogu BBC-st tuligi kogu... BBC saadete, saateseriade omapära oli ju see et kommentaatorid esinesid nii, et nad ei ole targad. Nad ei suru vaatajat maha oma teadmiste vägevusega, kuigi nad tegid asju, mis olid üle mõistuse, poole lause pealt võis sattuda teise maa kohta, teise regiooni, teise maailmajakku. Ühe sama lause kestel võis sukelduda vee alla ja tõusta kõrgustesse. Aga see kõik oli tehtud nii, et äärmiselt pretensioonitult, ja inimesed, kes sisemiselt on targad, oskavad esineda, see on meisterlik esinemisoskus. Ja muidugi see on tingitud alati isikust ja muidugi arvatavasti toimetajatest. Ja muidugi ka praegu nendel saadatel niisugune pitsar on ikkagi peal ja see pitsar nagu suunab rohkem ajaviitesaate poole. Aga ta on küllalt populaarne.

Kas see kvaliteet on teie arvates säilinud? See lugude sisuline kvaliteet?

Lugude sisuline kvaliteet on väga mitmetahuline. Ja noh see saade peab tulema. Selleks et ta tuleks regulaarselt, peab olema terve teenistus kes informatsiooni pakub. Seda võimalust neil ilmselt ei ole, nad ei ole nii rikkad, nad ei ole ka nii populaarsed. Nad peavad korjama kokku

seda, mida pakutakse. See tagab niisuguse väga eriilmelise, ma arvan et see ei ole isegi paha. Kusagil on päris lähedal selle mitmekihilisele, aga mind isiklikult, mulle see dokumenteerimise viis käib vastu. Võiks olla veidi targem. Ta meenutab väga niisugust isetegevusteatrit. Ja see on isikuomapära, võib-olla ei ole ka, sest selle sama mehe kalandussaadet on teistsugused. Ma ei oska öelda, mis on tinginud selle laadi. Ju siis arvatakse, et see töötab, võib-olla töötab tõesti, ma ei tea kas ta töötab ja kui palju töötab. Selleks on vaja teha mingeid vaatajauuringuid. Ma võin teha mingeid oletusi, aga mingeid üldistusi, oletusi ei ole mul õigus teha, sest selleks on tarvis teada. Aga neid teadmisi mul ei ole.

Aga see pildiline pool? Kuidas see on muutunud teie arvates?

Pildilise poolega on nüüd niimoodi, et pildilisel poolel oli ju mitu tahku. Ühelt poolt on noh selle pildi tegija või jäädvustaja professionaalne oskus. Asi võib olla niisugune, nagu kusagil looduses, kas meie maal või kusagil mujal. See on asja üks külg, aga asja teine külg on see, et ega siis mina kui tegija, minu suhtumine sellesse. Missuguse tundega ma lähen sinna ja missuguse tundega ma hakkam tegema valikuid. Ma võin teda vaadata igalt poolt, erinevatest tahkudest. ma mõistan seda, mis on toimunud. Ja niisuguseid nõudeid on väga raske esitada inimesele, kes ei ole täisfilmiprofessionaalid ja nad ei saagi seda olla, sest et filmiprofessionaal teeb teistsugust tööd. Aga selles mõttes küllalt hüplev, et visuaalne külg kord on hiilgav, kord on tagasihoidlik, kuidas keegi oskab. Ma ei ole kursis sellega, kui palju nad, noh ilmselt ikka nad monteerivad kohapeal, sest et montaažiga saab, nagu tegelik loo kokku panemine, sellega peab tegema oma valiku. Mida ja kui palju näidata ja... Aga siin teha mingeid tõsisemaid järeldusi on veidi riskantne, sest kõik ju sõltub võimalustest. Ma tean seda kõõgipoolt ja võimalikku laiust ja võimalikku kitsust üksjagu, nii et nad on võib-olla tihti olukorras, kus head pilti ei ole üldse võimalik kätte saada. Pole nii lihtne. Ja muidugi väga palju sõltub, juhul kui on jutusaatega tegemist, kuivõrd intelligentne on see küsija. Aga see puudutab üldse igasugust suhtlemist televisioonis. See on alati kaksikmäng. Selleks, et see, keda küsitletakse saaks avaneda, peab kaasa aitama küsitleja. Ja tema võime avada, eriti elavas saates, no looduses otse elavaid saateid ei ole, nad on ikka monteeritud saated.

Kuidas te suhtute sellesse, et saade on aastatega muutunud meelelahutuslikumaks?

Ma arvan, et selle meelelahutusliku külje on toonud see niisugune saate, pidev, läbiv kommentaar. Selle kommentaari laad on niisugune meelelahutuslik oma olemuselt. Sest et tegelikult osad, mis seal sees on, ei ole meelelahutuslikud. Kui ta on oma jutu ära rääkinud, oma kolm O-d öelnud ja muid neid tendentse omalt poolt välja pakkunud, ma ei tea, ilmselt

kirjutatakse talle tekst valmis või teeb ise, ma ei tea. Siis see, mis tuleb see katkend tihti väga õigel tasemel, pole viga midagi. Aga selle mulje tekitab just see kommentaar ja ju nad arvavad, et nii on õige. Aga see toon on tekkinud küll, jah. Aga see on tekkinud just selle viimase paari aasta jooksul. Ta räägib umbes nii, nagu ta räägiks endataoliste vanameestele kusagil õllekruusi taga. Minule käib see veidikene vastu, aga see on minu isiklik maitse. Nad võib-olla isegi, need kommentaarid veel, aga see kommentaaride esitlemise laad, kui inimene mitte ei räägi, vaid mängib rääkimist, see on see mis mulle vastu on, nagu ei sobi hästi. Aga see on lõpuks nende probleem. Kui ta hakkas rääkima, ma olin hämmastunud sest ma olin kuulnud tema kalamehejutte ja seal ta rääkis päris asjaliku inimese moodi, aga miks ta seal peab nüüd hampelmanni mängima, aga ma ei tea, kes teda suunab. On see režissöör või toimetaja või kes seda suunab. Selleks peab selles sees olema, ma ei julge seda väita.

Aitäh teile!